

doc. ThDr. Ján Husár, PhD. (ed.)

**PRAWOSŁAWNY BIBLIJNY ALMANACH
III/2023**

**Diecezjalny Ośrodek Kultury Prawosławnej ELPIS
Gorlice 2023**

Redaktor wydania: doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

Rada naukowa: J.E. Abp ThDr Paisjusz (Martyniuk), PhD.
prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.
Ks. dr hab. Marek Ławreszuk
doc. ThDr. Štefan Pružinský, PhD.
doc. ThDr. Ján Husár, PhD.
Ks. ThDr. Roman Dubec, PhD.

Rada redakcyjna: prof. ThDr. Alexander Cap., CSc. – przewodniczący
prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.
doc. ThDr. Štefan Šak, PhD.
doc. ThDr. Ján Husár, PhD.
doc. ThDr. Miroslav Župina, PhD.
ThDr. Vladimír Kocvár, PhD.

Recenzenci: J.E. Abp ThDr Paisjusz (Martyniuk), PhD.
Ks. dr Artur Aleksiejuk
Ks. dr Andrzej Konachowicz
doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

SPIS TREŚCI

ALEXANDER CAP

Piata rana: mor dobytku. Šiesta rana: vtedy
(Biblicko-exegetický komentár na 2Mjž 9, 1-12)5

ALEXANDER CAP

Siedma rana krupobitie
(Biblicko-exegetický komentár na 2Mjž 9, 13-35)20

ŠTEFAN PRUŽINSKÝ

Analýza dôsledkov hedonistického vzťahu k materiálnym hodnotám
v kontexte Jk 5, 140

JÁN HUSÁR

Troja nerozumní muži
(exegéza Evanjelii 25. až 27. nedele po Päťdesiatnici)47

ŠTEFAN ŠAK

Spoved' a jej miesto v procese terapie duše57

PETER KORMANÍK

Budovanie duchovného chrámu veriaceho kresťana podľa vzoru
viditeľného chrámu. „Či neviete, že ste chrám Boží a Duch Boží
prebýva vo vás?“ (1Kor 3, 16)64

PETER KORMANÍK

Slovo o namáhajúcich sa a preťaženiach71

JÁN PILKO

Pohľad na katechézu v listoch svätých apoštolov78

PAVOL KOCHAN

Krátky pohľad do triadologického obsahu XVI. homílie
svätého Vasil'a Veľkého85

MYKHAYLO TEMNOV

Тайны творения: человек и семиотические уроки
от растений91

MIROSLAV KAZÍK

*Autodeklarácia religiozity žiakov 2. stupňa základnej školy
vo vybraných obciach okresu Piešťany*114

EDUARD NEUPAUER

*Bible v českých zemích do XV. století.
K počátkům české vzdělanosti*129

PIATA RANA: MOR DOBYTKA. ŠIESTA RANA: VREDY¹
(Biblicko-exegetický komentár na 2Mjž 9, 1-12)

prof. ThDr. Alexander Cap, CSc.

- 9, 1 εἶπεν δὲ κύριος πρὸς Μωυσήν εἴσελθε πρὸς Φαραῶ καὶ ἔρεις αὐτῷ τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς τῶν Εβραίων ἐξαποστείλον τὸν λαόν μου ἵνα μοι λατρεύσωσιν
- 2 εἰ μὲν οὖν μὴ βούλει ἐξαποστεῖλαι τὸν λαόν μου ἀλλ' ἔτι ἐγκρατεῖς αὐτοῦ
- 3 ἰδοὺ χεὶρ κυρίου ἐπέσται ἐν τοῖς κτήνεσίν σου τοῖς ἐν τοῖς πεδίοις ἐν τε τοῖς ἵπποις καὶ ἐν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ταῖς καμήλοις καὶ βουσὶν καὶ πρὸ βάτοις θάνατος μέγας σφόδρα
- 4 καὶ παραδοξάσω ἐγὼ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνὰ μέσον τῶν κτηνῶν τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἀνὰ μέσον τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ οὐ τελευτήσῃ ἀπὸ πάντων τῶν τοῦ Ἰσραὴλ υἱῶν ῥητόν
- 5 καὶ ᾄδωκεν ὁ θεὸς ὅρον λέγων ἐν τῇ αὔριον ποιήσῃ κύριος τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς
- 6 καὶ ἐποίησεν κύριος τὸ ῥῆμα τοῦτο τῇ ἐπαύριον καὶ ἐτελεύτησεν πάντα τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ οὐκ ἐτελεύτησεν οὐδέν
- 7 ἰδὼν δὲ Φαραῶ ὅτι οὐκ ἐτελεύτησεν ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ οὐδέν ἐβαρύνθη ἡ καρδία Φαραῶ καὶ οὐκ ἐξαπέστειλεν τὸν λαόν
- 8 εἶπεν δὲ κύριος πρὸς Μωυσήν καὶ Ααρὼν λέγων λάβετε ὑμεῖς πλήρεις τὰς χεῖρας αἰθάλης καμινιάς καὶ πασάτω Μωυσῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐναντίον Φαραῶ καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ
- 9 καὶ γενηθήτω κοινορτὸς ἐπὶ πάσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου καὶ ἔσται ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπὶ τὰ τετράποδα ἔλκη φλυκτίδες ἀναζέουσαι ἐν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσιν καὶ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου
- 10 καὶ ἔλαβεν τὴν αἰθάλην τῆς καμινιάς ἐναντίον Φαραῶ καὶ ἔπασεν αὐτὴν Μωυσῆς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐγένετο ἔλκη φλυκτίδες ἀναζέουσαι ἐν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσιν
- 11 καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ φαρμακοὶ στήναι ἐναντίον Μωυσῆ διὰ τὰ ἔλκη ἐγένετο γὰρ τὰ ἔλκη ἐν τοῖς φαρμακοῖς καὶ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου
- 12 ἐσκλήρυνεν δὲ κύριος τὴν καρδίαν Φαραῶ καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν καθὰ συνέταξεν κύριος

9, 1-12: *Pán povedal Mojžišovi: „Predstúp pred faraóna a povedz mu: „Toto hovori Pán, Boh Hebrejov: Prepusti môj ľud, aby si ma uctili. Ak teda nebudeš chcieť prepustiť môj ľud, ale naďalej ho budeš držať vo svojej moci, hľa, Pánova ruka doláhne na tvoj dobytok na poliach, aj na kone, na osly, ľavý, pravý*

¹ Tento článok je výsledkom riešenia vedecko-výskumného projektu KEGA č. 005PU-4/2023 s názvom "Exegéza 5. kapitoly všeobecného listu apoštola Jakuba"

a ovce (ako) veľmi ťažká smrť. V tom čase odlišim dobytok Egyptanov od dobytky synov Izraela – zo všetkého, (čo patrí) synom Izraela, neuhynie nič. Boh určil lehotu, hovoriac: „Zajtra Pán urobí túto vec v krajine.“ Na druhý deň Pán urobil túto vec a všetok dobytok Egyptanov uhynul, no z dobytky synov Izraela neuhynul ani jeden (kus). Keď faraón uvidel, že zo všetkého dobytky synov Izraela neuhynul ani jeden (kus), faraónovo srdce sa zatvrdilo a ľud neprepustil. Pán povedal Mojžišovi a Áronovi: „Vezmite si (za) plné hrste sadze z pece. Nech (ju) Mojžiš v prítomnosti faraóna a v prítomnosti jeho služobníkov rozsype smerom k nebu a nech sa (z nej) stane prашný oblak nad celou krajinou Egypt. Na ľudoch aj na zvieratách, v celej krajine Egypt. Mojžiš v prítomnosti faraóna vzal sadzu z pece, rozsypal (ju smerom) k nebu a stali sa (z nej) vredy, praskajúce pľuzgiere na ľudoch aj na zvieratách. A čarodejníci sa nemohli dostaviť pred Mojžiša pre vredy, lebo vredy boli aj na čarodejníkoch, tak ako v celej krajine Egypt. No Pán urobil faraónovo srdce neoblomným a (faraón) ich neposlúchol, ako Pán nariadil.

9, ¹ Рече же гдѣ къ мѡѡсѣю: вниди къ фараѡну ѡ речеши ѡмѡ: сѣа гл҃етъ гдѣ бг҃ъ ѡбрѣнскѣи: ѡпѡстѣи людѣ моѡ, да послѣжатъ мнѣ: ² ѡще оубо не вохощеши ѡпѡстѣити людѣи моѡхъ, но ѡ сѣе ѡхъ оудержиши: ³ сѣ, рѡка гдѣна бѣдетъ на скотѣ твоѡ въ полѡхъ ѡ на конѣи, ѡ на ослѣи ѡ на велелюды, ѡ на говѡда ѡ на овецѣи, смѣртѣ велѣка сѣа: ⁴ ѡ днѣна сотвори ѡзъ во врѣмѡ оное междѡ скотѣи ѡгнѣтскѣи ѡ междѡ скотѣи сыновѣи ѡилевыхъ: ѡ не оумретъ ѡ вѣхъ скотѡвѣхъ сыновѣхъ ѡилевыхъ ни ѡдно. ⁵ ѡ даде бг҃ъ предѣла гл҃а: во оутрѣе сотвори гдѣ гл҃гола сѣи на землѣ. ⁶ ѡ сотвори гдѣ гл҃гола сѣи на оутрѣи, ѡ ѡмре вѣсѣ скотѣ ѡгнѣтскѣи: ѡ скотѣ же сыновѣхъ ѡилевыхъ не оумре ни ѡдно. ⁷ внидѣхъ же фараѡнъ, ѡко не оумре ѡ вѣхъ скотѡвѣхъ сыновѣхъ ѡилевыхъ ни ѡдно, ѡтагнѣа сѣаце фараѡнъ, ѡ не ѡпѡстѣи людѣи. ⁸ Рече же гдѣ къ мѡѡсѣю ѡ аарѡнѡ, гл҃а: возмѣте вы пѡлы рѡце пѣпела пѣщиаго, ѡ да разсыплетъ мѡѡсѣи къ небеси предѣ фараѡномъ ѡ предѣ рабѣи ѡгнѣ: ⁹ ѡ да бѣдетъ прѡхъ по вѣсѣи землѣ ѡгнѣтскѣи, ѡ бѣдѣтъ на чело-вѣцѣхъ ѡ на скотѣхъ гнѡнѣи стрѡпи, горѡци на чело-вѣцѣхъ ѡ на скотѣхъ по вѣсѣи землѣ ѡгнѣтскѣи. ¹⁰ ѡ вѣа пѣпелъ пѣщиный предѣ фараѡномъ, ѡ разсыпа ѡгнѣ мѡѡсѣи къ небеси: ѡ быша гнѡнѣи стрѡпи, горѡци на чело-вѣцѣхъ

и на и҃сѡтѣхъ, ¹¹ и не можа́ху̀ болевѣи стоа́ти предъ мѡѡсеѡмъ ст҃рѣшѡвѣхъ рѣдн: бы́ша бо ст҃рѣши на болевѣхъ и на всѣй землѣи ѿг҃упет҃стѣи. ¹² Ѣже҃стѡчнѣ же гдѣи е́рдце фараѡново, и не посла́ша ѣхъ, ꙗ́коже повелѣ́ гдѣи мѡѡсею.

9, 1-12: И сказал Господь Моисею: поиди к фараону и скажи ему: так говорит Господь, Бог Евреев: отпусти народ Мой, чтобы он совершил Мне служение. Ибо, если ты не захочешь отпустить (народ Мой) и еще будешь удерживать его, то вот, рука Господня будет на скоте твоём, который в поле, на конях, на ослах, на верблюдах, на волах и овцах; будет моровая язва, весьма тяжкая. И разделит Господь (в то время) между скотом Израильским и скотом Египетским, и из всего (скота) сынов Израилевых не умрет ничего. И назначил Господь время, сказав: завтра сделает это Господь в земле сей. И сделал это Господь на другой день, и вымер весь скот Египетский; из скота же сынов Израилевых не умерло ничего. Фараон послал узнать, и вот, из (всего) скота (сынов) Израилевых не умерло ничего. Но сердце фараоново ожесточилось, и он не отпустил народа. И сказал Господь Моисею и Аарону: возьмите по полной горсти пепла из печи, и пусть бросит его Моисей к небу в глазах фараона (и рабов его). И поднимется пыл по всей земле Египетской, и будет на людях и на скоте воспаление с нарывами, во всей земле Египетской. Они взяли пепла из печи, и предстали пред лице фараона. Моисей бросил его к небу, и сделалось воспаление с нарывами на людях и на скоте. И не могли волхвы устоять пред Моисеем по причине воспаления; потому что воспаление было на волхвах и на всех Египтянах. Но Господь ожесточил сердце фараона, и он не послушал их, как и говорил Господь Моисею.

^{9,1} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְדַבֵּר אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי
² כִּי אִם-מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלֵּחַ וְעוֹדֵד מִחַיִּיק בָּם
³ הִנֵּה יַד-יְהוָה הִזְיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוֹסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כְּבֹד מָאֹד
⁴ וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל-לֶבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר
⁵ וַיֵּשׂם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּאֶרֶץ

6 וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה מִמְּחֶרֶת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמְקַנְהָ
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-מָת אֶחָד
 7 וַיִּשְׁלַח פָּרְעָה וְהָנָה לֹא-מָת מִמְקַנְהָ יִשְׂרָאֵל עַד-אֶחָד וַיִּכְבֹּד לֵב פָּרְעָה
 וְלֹא שִׁלַּח אֶת-הָעָם
 8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן קְחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם פִּית כִּבְשָׁן
 וַיִּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה לַעֲיִנֵי פָרְעָה
 9 וְהָיָה לְאַבְקָה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל-הָאָדָם וְעַל-הַבְּהֵמָה
 לִשְׁחִין פָּרַח אֲבַעְבַּעַת בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם
 10 וַיִּקְחוּ אֶת-פִּית הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פָרְעָה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה
 וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבַּעַת פָּרַח בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה
 11 וְלֹא-יָכְלוּ הַחֲרָטְמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשְּׁחִין כִּי-הָיָה הַשְּׁחִין
 בַּחֲרָטְמִם וּבְכָל-מִצְרַיִם
 12 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרְעָה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה

9, 1-12: PÁN povedal Mojžišovi: „Chod' k faraónovi a povedz mu: „Toto hovorí PÁN, Boh Hebrejov: Prepusti môj ľud, aby mi slúžili! Lebo ak (ich) odmietneš prepustiť, ale naďalej budeš voči nim neoblomný, hľa, PÁNOVA ruka doľahne na tvoje stáda, ktoré sú na poli, na kone, na osly, na ťavy, na dobytky a na ovce (ako) veľmi ťažký mor. PÁN však odliši stáda Izraela od stád Egypta, takže zo všetkého, čo patrí synom Izraela, neuhynie nič.“ A PÁN stanovil čas, hovoriac: „Zajtra PÁN urobí túto vec v krajine.“ Na druhý deň PÁN urobil túto vec a všetky stáda Egypta uhynuli, no zo stád synov Izraela neuhynul ani jeden (kus). Faraón poslal (svojich služobníkov) a hľa, zo stád Izraela neuhynul ani jeden (kus). No faraónovo srdce bolo tvrdé a ľud neprepustil. PÁN povedal Mojžišovi a Áronovi: „Vezmite si (za) plné hrste sadze z pece. Mojžiš ju pred zrakom faraóna rozsype smerom k nebu a bude ako poprašok nad celou egyptskou krajinou. Na ľudoch a na dobytku v celej egyptskej krajine vzniknú vredy narastajúce do pľuzgierov.“ Vzali (teda) sadzu z pece, postavili sa pred faraóna. Mojžiš ich rozsypal smerom k nebu a stali sa (z nich) pľuzgierové vredy narastajúce na ľudoch a na dobytku. A veštcí sa nemohli dostaviť pred Mojžiša pre vredy, lebo vredy boli na veštcích i na celom Egypte. No PÁN urobil faraónovo srdce neoblomným a (faraón) ich nepočúval, ako PÁN hovoril Mojžišovi.

9, 1-12: A Hospodin řekl Mošemu: „Pojď k faraonovi a promluv k němu takto: Hospodin, Bůh Hebrejců, řekl: Propusť můj lid, ať mi slouží! Ty se však

vzpečuješ ho pustiť a ďalej jej znásilňuješ! Nuže bēda, Hospodinova ruka spôsobí veľmi ťžký mor vo tvých stádoch na poli, na koních, na oslech, na veľbloudoch, na dobytku a na bravu. A Hospodin učiní rozdiel medzi stádami Jisraele a stádami Micrajim, a z tých, ktorá sú synmi Jisraele, nepojde ani kus! Hospodin stanovil termín, rka: Hospodin uskuteční tu vec v zemi zitra!“ A keď to Hospodin nazítri učinil, pomřela vřechna stáda Micrajim a ze stád synů Jisraele nepošel ani kus. A ačkoli faraon poslal a hľ, ze stád synů nepošel ani jeden kus, přesto lid nepropustil. Hospodin řekl Mořemu a Aharonovi: „Naberte plné hrsti sazí z pece a Moře je přeď faraonovými očima vyhodí k nebi. Po celé zemi Micrajim budú prachem, ale na lidech a na dobytku v celé zemi Micrajim budú hnisařícími vředy!“ Nabrali tedy saze z pece, postavili se přeď faraona a Moře je vyhodil k nebi, a na lidech a na dobytku se otevřely hnisařící vředy. Pro ty vředy se mágové ani nemohli dostavit k faraonovi, protože vředy byly na mázích a na celém Micrajim. Ale Hospodin zatvrdil faraonovo srdce, a ten je neposlechl, jak Mořemu řekl Hospodin.

9, 1-7. Potom, čo bol faraón varovaný, zoslal Boh mor, ktorý zahubil všetok egyptský dobytok... na poli. Zvieratá patriace Izraelu však zostali zdravé. Išlo teda o sud, ktorý nie je možné vysvetliť ako prírodný úkaz. Všetky pokusy vysvetliť tieto rany na prirodzenom základe pľia konár pod samým sebou. Nie všetky egyptské zvieratá však uhynuli, pretože v. 19 hovorí o dobytku a niektorých zvieratách, ktoré boli obetované na Paschu (12, 29) a iné utiekli domov (v. 20). Zámeno „všetko“ zo šiesteho verša sa vzťahuje na „všetky polia“ alebo na všetky druhy“. Baran, koza a býk boli v Egypte posvätné. Teraz však ich rozkladajúce sa telá znečisťovali celú krajinu.¹

Žiadna z egyptských rán sa nedotkla Izraelitov, na čo viackrát upozorňoval Mojžiš (8, 22-23; 9, 4-7; 10, 22-26). Tento zázrak a svedectvo o pravom Bohu znamenal pre samotných Egypťanov to, že keď činili pokánie zo svojich hriechov a obracali sa v modlitbe k Bohu, vyhýbali sa im rany (9, 19-22).

9, 3. Egypťania uctievali mnoho zvierat ako bohov. Bohovia mali hlavy zvierat, vrátane boha – býka Apis a Mnevis, boha – kravy Hathor

¹ MACDONALD, W.: Biblický komentář ke Starému zákonu. Brno 2017, s. 77.

a boha – barana Khnum. Takto Boh opäť trestá a zosmiešňuje egyptské náboženstvo.

Ťavy – Ide o anachronizmus, keďže ťavy sa používali na prevážanie nákladu až v neskoršom období (Buliet 1975, 60-67). V samotnom Egypte sa ťavy objavili pravdepodobne až v dobe helenizmu. Niektorí udávajú, že Egypťania nemali ani hieroglyf, ktorý by označoval ťavu v ich pôvodnej abecede (E. Firmage, Zoology. ABD VI. 1139).

Veľmi ťažký mor. G. Hortová (1957, 100) vidí morovú ranu ako následok šírenia baktérie *bacillus anthracis* rozmnoženými žabami v druhej rane.

Pliaga, mor, nákaza – hebrejsky „*dabar*“ – v samaritánskom Penta-teuchu nachádzame termín „*amar*“. Septuaginta používa termín „*thanas*“ – smrť. Nákaza má charakter epidémie.¹

Patristický komentár: Piata rana sa podľa Izidora jasne ukazuje ako dôsledok toho, že Egypťania uctievali svojich bohov vo zvieracej podobe. Takto dokazovali svoju pomätenosť a hlúposť ľudí, ktorí ako nerozumné bytosti dávajú meno boha dreveným alebo kamenným figúrkam. Izidor ako príklad bohov – zvierat uvádza Jupitera Ammona vo forme barana, Anubisa vo forme psa. Apiho vo forme býka (Izidor, Quaestiones in vetus testamentum 14, 10, PL 83, 293).

9, 4. Rabínsky komentár: To znamená, že PÁN oddelí stáda.

9, 5. Zajtra. Aby tí Egypťania, ktorí majú bázeň pred Bohom, mali čas priviesť svoj dobytok z polí, teda z nebezpečenstva (pozri v. 20) – milosť uprostred súdu.

9, 6. Všetky stáda Egypťanov uhynuli. Teda všetky, ktoré ostali na poliach. Zachránený dobytok ostal nažive (pozri vv. 19-21)

9, 7. Faraón sa rozhodol radšej znášať „menšie utrpenie“, ktoré sa ho ako vysokopostaveného veľmi nedotklo. Na kráľovskom dvore mohol mať ešte nejaké zásoby potravín. Možno premýšľal ekonomicky a radšej chcel potrpieť trocha hladom, ako prísť o lacnú pracovnú silu, na ktorej je postavená celá ekonomika Egypta.²

¹ LEMANSKI, J.: Nowy komentarz Biblijny. Stary Testament. Ksiega Wyjscia, T. III. Cze-stochowa 2009, s. 245.

² ЛОПУХИН, А.: Толковая Библия. Т. 1. Петербург 1904 – 1907, s. 302-303

9, 8-12. Vredovité ochorenia na ľuďoch i dobytku je možné chápať ako súvislosť s premnožením hmyzu a ponímať ho ako úplne prirodzený jav. Ale to nie je zámer rozprávania. Mojžiš a Áron majú preto manifestovať zvláštnym úkonom, ktorý pripomína symbolické znamenia prorokov, že ide opäť o Božie konanie. Áron vystupuje ako Mojžišov pomocník. Spoločne vyberajú sadzu z pece, v ktorej sa pravdepodobne hojne tavilo železo a Mojžiš ju vyhadzuje k nebu. Sadza ako poprašok padá na „celý“ Egypt a spôsobuje mokvajúce vredy na ľuďoch i zvieraťoch. Choroba, ktorá bola pripisovaná malomocenstvu (niektorí exegeti hovoria priamo o lepre), človeka kultovo znečistila a tým vylúčila z obecnstva s Bohom. Neušetří ani egyptských mágov. Až doteraz sa snažili vzdorovať, alebo sa vyrovnáť Bohu. Teraz sú so svojou mágiou v koncoch a je zrejmé, že aj oni sú potrestaní mocnou Hospodinovou rukou. Už nikto ani nepomyslí na to, že by v ďalšom osude Egypta mali niečo znamenať. Preto sa ďalej o nich nič viac nehovorí. Faraón sa ani tu nevzdáva, aj keď sa každá istota rúti a keď aj on samotný je postihnutý chorobou (ako všetci Egyptania! v. 11). Rozprávanie však zdôrazňuje, že táto neoblomnosť je v Božom pláne. Každému musí byť jasné, že sa musí rozhodnúť byť s Hospodinom alebo s faraónom.¹

9, 8. Naberte si... sadzí... rozhodí smerom k nebu. Možno to malo symbolizovať široký dosah rany vredov alebo to, že boli sfarbené do čiernej. **Pec.** Pravdepodobne sušiaca pec na vypaľovanie tehál², symbol izraelského otroctva (1, 14 a 5, 7-19). Rovnaké slovo je použité v 1Mjž 19, 28 ako prirovnanie na zničenie Sodomy a Gomory.

Vyhodenie sadze hore je možné chápať ako symbolické gesto. Spadla na zem z neba a vyvolala choroby.

400 rokov pred touto udalosťou Boh dáva videnie Abrahámovi, v ktorom symbolicky vyjadril zotročenie svojho národa dymom z pece a plameňom ohňa. Vtedy bolo predpovedané, že budú potrestaní utlačovatelia a otroci odídu s veľkým majetkom. V Egypte izraelský národ

¹ *Výklady ke Starému zákonu I. Zákon.* Praha 1991, s. 222-223.

² Iní poukazujú, že mohlo ísť o pec na sušenie tehál, pec na tavenie železa (hebr. „*kibšan*“ – 1Mjž 19, 28; 2Mjž 19, 18) alebo pec na pečenie chleba (hebr. „*tannur*“ 3Mjž 2, 4; 7, 9; 11, 35).

trpel dlho. A to, čo uskutočnil Mojžiš bolo potvrdením, že Boh pamätá na svoje prisľuby a že nastáva čas, kedy sa to aj zrealizuje.¹

Rabínsky komentár: V tomto v. sú aspoň dve okolnosti, ktoré si žiadajú vysvetlenie. Ak Boh káže vziať **plné hrste** obom bratom, prečo nakoniec sadze rozsýpa iba Mojžiš? Podľa *Sifteí Chachamim* sa príkaz skutočne týkal oboch bratov, no text naznačuje, že Mojžiš jednou rukou vyhodil do vzduchu celý obsah Áronovej i svojej dlane (Raši in Herczeg 2003, 82-83). No ak je príkaz nabráť **plné hrste** v pl., Raši sa pýta, prečo Mojžiš rozsypal pri plnení príkazu len jednu hrst' (**ju**, sg.) V odpovedi berie do úvahy dosl. zmysel slova **rozsype**. Jeho koreň naznačuje rázne hodenie, t.j. energický pohyb silnejší ako pri rozsýpaní, ktoré je jemnejšie (Gur Arie in Herczeg 2003, 82). Raši je tej mienky, že ak mal Mojžiš hodiť hrst' sadzí naozaj silno, musel to urobiť jednou rukou. Verš teda hovorí o viacerých zázrakoch naraz: jedna Mojžišova zovretá päť držala súčasne obsah jeho aj Áronovej plnej dlane a vyhodené sadze sa rozptýlili nad celú krajinu (9, 9) (ExRb 11, 5; porov. Raši in Herczeg 2003, 82). **Patristický komentár:** Podľa Gregora Nysského sadza z pece symbolizuje oheň z pekla (Gregor Nysský, *De vita Moysis* 2, 83: SC 1bis, 154).

Mojžiš ju pred zrakom faraóna rozsype – Na všetkých ostatných miestach, kde kňazská tradícia opisuje realizáciu rán, Mojžiš dáva príkaz Áronovi a on vykonáva symbolický akt (7, 9-10.19; 8, 1.12-13). Tu ho však robí sám Mojžiš. Je možné, že práve štatút Árona ako kňaza viedol autora textu k tomu, aby ho zbavil uskutočnenia tejto konkrétnej úlohy, keďže je nevhodné, aby kňaz spôsoboval vrede, ktoré sú považované za nečisté. Úlohou kňazov bolo očisťovať od kožnej choroby (3Mjž 14), nie ju zapríčiniť (Propp 1999, 332).

Podľa kňazského literárneho prameňa tu Áron vystupuje ako kňaz, ako protiklad mágov. Čiže hlavná myšlienka je **Boh a jeho kňazi proti mágii a jej služobníkom**.

9, 9. Vrede. Možno slezinová sneť (druh moru, ktorý postihol dobytok vo vv. 1-7) spôsobila čierne páľčivé hnisavé ložisko, z ktorého sa vytvorí pluzgier **na ľuďoch i na dobytku**. Rana, ktorá postihla dobytok sa teraz rozšírila na ďalšie zvieratá a dokonca aj na ľudí v Egypte.

¹ УАЙТ, Е.: Конфликт веков. Т. 1. Патриархи и пророки. Москва 1998, s. 244-245.

Z 5Mjž 28, 27, kde je použité spojenie *egyptské vředy*, by sa dalo dedukovať, že boli endemickým ochorením práve v oblasti Egypta (Cassuto 1967, 113). Nie je vylúčené, že choroba pochádzajúca z Egypta, ponášajúca sa na kiahne, ktorú opisuje Tukydidés v *Dejinách peloponézskej vojny* (2. 48) je totožná so šiestou egyptskou ranou. Je zvláštne, že sa dotýka tak ľudí, ako aj zvierat (9, 10). G. Hortová (1957, 102) preto spája ranu vredov s hmyzom zo štvrtej rany, ktorý identifikuje ako *stomoxys calcitrans*.

Mor dobytky sa vyskytuje na celom svete. Pri *vredoch*, ktoré postihujú ľudí i zvieratá, ide zrejme o takzvanú západonílsku horúčku alebo nílsky svrab. Prejavuje sa vyrážkou, svrbením a pálením, pričom často vznikajú vredy. No počas putovania púšťou hrozí nepríjemné ochorenie ako trest za neposlušnosť aj Mojžišovi: „Pán ťa zraní egyptskými vredmi a morovými pľuzgiermi, prašinou a svrabom tak, že sa z toho nevyliečiš“ (5Mjž 28, 27).¹

Patristický komentár: Vo vredoch je predstavené zvrátené a hnisavé zlo tohto veku. Praskajúce pľuzgiere predstavujú aroganciu a pýchu. Horúčky zobrazujú hnev, šialenstvo a zúrivosť (Izidor, *Quaestiones in vetus testamentum* 14, 11, PL 83, 293-294).

9, 10. Na ľuďoch a na dobytku.

Rabínsky komentár: Raši sa pýta, kde nabrali Egypťania **dobytky**, keď predtým sa píše, že pre mor všetky stáda Egypta uhynuli (v.6). Ako vysvetľuje na základe ďalších v., mor postihol len tie zvieratá, ktoré boli na poli, lebo je napísané: *PÁNOVA ruka doľahne na tvoje stáda, ktoré sú na poli* (v.3) a Egypťania, ktorí sa báli PÁNOVHO slova (v.20-21), zaviedli svoj **dobytky** domov. Raši sa inšpiroval učením *Mechilty*, ktorá týmto spôsobom vysvetľuje obdobný problém v súvislosti s textom: *Vzal šesťsto vybraných vozov i všetky (ostatné) vozy Egypta a na každom z nich boli bojovníci* (14, 7). Aj pri ňom vzniká otázka, kde sa vzali stovky koní, čo ťahali bojové vozy, ak všetky stáda (v. 6) uhynuli na mor (Raši in Herczeg 2003, 83).

Egyptskému bohu Tithovi sa prinášali obety vyhadzovaním „posvätného“ popola do vzduchu. Vietor ho roznášal po celej egyptskej

¹ KELLER, W.: A Biblia má predsa pravdu. Historická pravda podložená vedeckými dôkazmi. Bratislava 2018, s. 103-104.

krajine a mal ochraňovať domorodcov od všetkého zlého. Až teraz prichádzajú na to, že sú to povery, ktoré im v prípade núdze vôbec nepomáhajú.

9, 11. Veštcí sa nemohli postaviť. „Egyptské vredey“ (5Mjž 28, 27) vážne postihli kolená a nohy (5Mjž 28, 35)¹. Nemohúcnosť bohyne Izidy, ktorá ako liečiteľka stála v panteóne nad všetkým egyptskými bohmi, videli aj mágovia. Nedokázala ochrániť Egypt pred Bohom izraelským.

9, 12. PÁN urobil faraónovo srdce neoblomným.

Patristický komentár: Tento verš vyvolal diskusiu medzi cirkevnými otcami od počiatku kresťanstva. Prečo považovať faraóna za zodpovedného zo spáchaného zla, keď Písmo tvrdí, že jeho srdce bolo neoblomné voči Božiemu pôsobeniu? Práve túto stať často používali hereťici – gnostici –, aby mohli poprieť slobodnú vôľu človeka. Keď sa Pavlín z Noly pýtal Hieronyma na vysvetlenie verša, Hieronym mu ponúkol Origenovu interpretáciu (*Epistulae* 85, 3). Origenes vo svojom diele *De principiis* 3, 1, 8-14 obšírne poprel gnostické vysvetlenie a podobne to pred ním urobil už Irenej v diele *Adversus haereses* 4, 29, 1-2. Gregor Nysský neponúka skutočné riešenie, ale rozmyšľa *a fortiori*. Predpokladá existenciu slobodnej vôle a takto biblické vyjadrenie chápe v zmysle, že faraón zatvrdil svoje srdce slobodne. Gregor to opisuje na príklade človeka, ktorý padne do jamy a obviňuje slnko. Svoje vysvetlenie podporil citáciou z Rim 1, 28: Boh vydal pohanov napospas ich zvrátenému zmýšľaniu, aby robili, čo sa nepatrí. Neskôr v Gregorovej interpretácii bude osobná zodpovednosť faraóna za jeho skutky prenesená aj na Egypt (Gregor Nysský, *De vita Moysis* 2, 73-74: SC 1bis, 148).²

Faraón uctievaný Egyptčanmi ako vtelené božstvo vystupuje zreteľne ako odporca Boží, ako diabol. Faraón zosobňuje celý Egypt – mocnosť politickú, náboženskú a ekonomickú. V centre rozprávania Ex 1-15 stojí Boh a jeho prostredníci (Mojžiš a Áron), na opačnej strane faraónova tvrdohlavosť a jeho vzpieranie sa. Faraón je figúrou všetkých, ktorí sa vzpierajú slovu a výzve Božej. Jeho neústupnosť nás vyrušuje a núti nás spýtať sa: aká je vlastne nezávislosť medzi predurčením Bo-

¹ Štúdičná Biblia. Banská Bystrica 2015, s. 107.

² Exodus, Komentáre k Starému zákonu. 3. Zväzok. Trnava 2013, s.235-237.

žím (to, čo robí Boh v živote človeka) a slobodou človeka v konaní? V Ex 4-14 sa až 20 krát spomína tvrdosť faraónovho srdca.¹

Zoznam bibliografických odkazov:

- AUGUSTÍN, S.: *Boží štát. II. zväzok*. Trnava 2005. ISBN 80-7162-571-X
- BÁNDY, J.: *Úvod do exegézy Starej zmluvy*. Bratislava 2002. ISBN 80-223-1693-8.
- BÁNDY, J.: *Teológia Starej Zmluvy*. Bratislava 2003. ISBN 80-223-1793-4.
- BÁNDY, J.: *Úvod do Starej zmluvy*. Bratislava 2003. ISBN 80-223-1885-X.
- BÁNDY, J.: *Dejiny Izraela*. Bratislava 2006. ISBN 80-223-2139-7.
- BARDTKE, H.: *Příběhy ze starověké Palestíny, Tradice archeologie dějin*. Vyšehrad 1988
- BAUMANN, G.: *Bible*. Praha 2012. ISBN 978-80-247-3912-0.
- BENEŠ, J.: *Dvanáctka. Uvedení do Malých proroků*. Praha 2019. ISBN 978-80-7255-422-5.
- BENEŠ, J.: *Jozue. Svatá slova v knize Jozue*. Praha 2017. ISBN 978-80-7172-702-6.
- BENEŠ, J.: *Kniha o Bohu soudci. Teologie knihy Daniel*. Praha 2015. ISBN 978-80-7172-762-0.
- BENEŠ, J.: *Směrnice a řády. Zákoník v Páté knize Mojžišově*. Praha 2012. ISBN 978-80-7172-874-0.
- BER, V.: *Vyprávění a právo v knize Exodus*, Jihlava 2009. ISBN 978-80-86498-35-5.
- BIBLIA. Vydala Slovenská evanjelická cirkev a. v. v ČSSR, 1990. ISBN 0-564-03222-0.
- Библия – Книги Священного Писания Ветхаго Завета на церковнославянском языке. Москва 1993.
- Библия – Книги Священного Писания Ветхаго и Нового Завета. В русском переводе. Издание Московской патриархии, Москва 1956.

¹ JANČOVIČ, J.: „Nech je svetlo!“ – Úvod a exegéza vybraných statí Pentateuchu. Bratislava 2002, s. 119.

- Библейские комментари и отцов Церкви и других авторов I – VIII веков.*
Ветхий Завет II. Книга Бытия 12-50. Герменевтика 2004. ISBN 5-901 494-03-2.
- Библейские комментари и отцов Церкви и других авторов I – VIII веков,*
Ветхий Завет III. Книги Исход, Левит, Числа, Второзаконие.
Герменевтика 2010. ISBN 978-5-901494-15-8.
- BIČ, M.: *Ze světa Starého zákona I.* Praha 1986.
- CAP, A.: *Izagogika do Starého Zákona I.*, Prešov 2019. ISBN 978-80-555-2211-1.
- CAP, A.: *Úvod do Starého Zákona II.* Prešov 2018. ISBN 978-80-555-2077-3.
- CAP, A.: *Biblická prahistória.* (Biblicko-exegetický komentár na 1. – 11. kapitolu knihy Genezis), Prešov 2018. ISBN 978-80-555-1982-1.
- ČAPEK, F.: *Archeologie, dějiny a utváření identity starověkého Izraele.* Vyšehrad 2018. ISBN 978-80-7601-082-6.
- DAHLER, E.: *Jeruzalém v dějinách spásy.* Kostelní Vydří 1993. ISBN 80-85-527-28-6.
- DOUGLAS, J. *Nový biblický slovník*, Praha 1996. ISBN 80-85495-65-1.
- DOUKHAN, J.: *Túžba zeme. Štúdiá prorockej knihy Daniel.* Martin 1996. ISBN 80-88719-59-3.
- DUKA, D.: *Úvod do Písma Svatého Starého Zákona.* Praha 1992. ISBN 80-901252-5-5.
- ДРОЗДОВ, Ф.: *Толкование на Книгу Бытия.* Москва 1867.
- DUBINOVÁ, T.: *Ženy v Bibli, ženy dnes.* Praha 2008. ISBN 978-80-86889-69-6.
- ЕГОРОВ, Г.: *Священное Писание Ветхого Завета.* Москва 2004.
- ЕГОРОВ, Г.: *Священное Писание Ветхого Завета.* Москва 2016. ISBN 978-5-7429-1053-4.
- Exodus, Komentáre k Starému zákonu.* 3. Zväzok. Trnava 2013. ISBN 978-80-7141-766-8.
- FINKELSTEIN, I.-SILBERMAN, N.: *Objevení Bible. Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie.* Vyšehrad 2007. ISBN 978-80-7021-869-3.
- Genezis.* Trnava 2008. ISBN 978-80-7141-626-5.
- GENEZIS – *Starý zákon, překlad s výkladem.* Praha 1968.
- HANUŠ, J.- VYBÍRAL, J.: *Příběhy povolání a obrácení v biblických textech.* Brno 2009. ISBN 978-80-7325-177-2.

- HELLER, J – PRUDKÝ, M.: *Obtížné oddíly knih Mojžišových*. 2. Vydání. Kostelní Vydří 2007. ISBN 978-80-7195-186-5.
- CHIOLERIO, M.: *Blaze tomu, kdo slyší tato slova. První setkání se Starým zákonem*. Paulínky 1997. ISBN 80-86025-10-1.
- Ilustrovaná příručka k Biblii*. Slovenská biblická spoločnosť. Banská Bystrica 2001. Preklad P. – D. Alexandrovci. ISBN 80-85486-36-9.
- JANČOVIČ, J.: „*Nech je svetlo!*“ – Úvod a exegéza vybraných statí Pentateuchu. Bratislava 2002.
- JOHNSON, P.: *Dějiny židovského národa*. Rozmluvy 1995. ISBN 80-85336-31-6.
- KAŠNÝ, J.: *Právo v hebrejské Bibli*, Vyšehrad 2017. ISBN 978-80-7429-910-0.
- KELLER, W.: *A Biblia má predsa pravdu*. Historická pravda podložená vedeckými dôkazmi. Bratislava 2018. ISBN 978-80-8172-036-9.
- KITTEL, R.: *Biblia Hebraica*. Stuttgart 1937.
- KOBARCKIIĬ, A.: *Гепод Ветхого Завета*, Москва 2001. ISBN 5-93348-037-1.
- KUBÁČ, V.: *Člověk před Boží tváří*. Vyšehrad 2016. ISBN 978-80-7429-754-0.
- KUZMIŠIN, P.: *Bohovia starých Slovanov*. Bratislav 2018. ISBN 978-80-8100-434-6.
- KÜNG, H.: *Židovství*. Brno 2016. ISBN 978-80-7485-110-0.
- LACH, S.: *Ksiega Rodzaju*. T. 1.-11. Poznań 1962.
- LEMANSKI, J.: *Ksiega Rodzaju*. T. 1. č.2., Czenstochova 2013. ISBN 978-83-7797-205-2.
- LEMANSKI, J.: *Nowy komentarz Biblijny*. Stary Testament. Ksiega Wyjścia, T. III. Czestochowa 2009. ISBN 978-83-7424-448-0.
- LINDEN, N.: *Povídá se...podle Tóry*, Benešov 2015. ISBN 978-80-88060-01-7.
- LINDEN, N.: *Povídá se... o soudcích a králích*, Praha 2018. ISBN 978-80-88060-14-7.
- ЛОПУХИН, А.: *Толковая Библия*. Т. 1-3. Петербург 1904 – 1907.
- MACDONALD, W.: *Biblický komentář ke Starému zákonu*, Brno 2017. ISBN 978-80-906732-0-5.
- MIKLIK, J.: *Biblická archeologie*. Praha 1936.
- МЕЛЬ, А.: *Исагозика – Ветхий Завет*. Москва 2000. ISBN 5-88869-032-5.

- МЕЛЬ, А.: *Как читать Библию I.-II.* Калининград 2002. ISBN 5-88869-029-5.
- MOLONEY, F.: *Evangelium podle Jana.* Kostelní Vydří 2008. ISBN 978-80-7192-991-8.
- MUCHOVÁ, L.: *Bible pro ty, kdo už nejsou děti.* Praha 2019. ISBN 978-80-7553-555-9.
- NANDRASKY, K.: *Dejiny biblického Izraela,* Bratislava 1994.
- NANDRASKY, K.: *Úvod do Starej a Novej zmluvy.* Bratislava 1980.
- NANDRASKY, K.: *Teológia Starej zmluvy.* Bratislava 1976.
- NANDRASKY, K.: *Dejiny Izraela.* Modra 1961.
- NOVOTNÝ, A.: *Biblický slovník,* Praha 1956.
- Pentateuch. Päť kníh Mojžišových s komentármi Jeruzalemskej Biblie.* Trnava 2004. ISBN 80-7141-447-6.
- PETER, M.: *Wyklad Pisma Swietego Starego Testamentu,* Poznań 1959.
- Pět svátečních svitků. Živá díla minulosti,* Praha 1958.
- ПРАВΟΣЛАВНАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ Т. 1. Москва 2000. ISBN 5-89572-006-4.
- PRUDKÝ, M.: *Genesis I. 1, 1 – 6, 8.* Praha 2018. ISBN 978-80-7545-047-0.
- Průvodce životem. I. Mojžišova (Genesis).* Praha 1998. ISBN 80-7130-059-4.
- ПУШКАРЬ, В.: *Священнаябиблейская история.* Санкт-Петербург 2004. ISBN 5-7444-1167-4.
- RAHLFS, A.: *SEPTUAGINTA –LXX.* Stuttgart 1935. ISBN 3438051214.
- RENTORFF, R.: *Hebrejská bible a dějiny.* Vyšehrad 2015. ISBN 978-80-7429-541-6.
- RYAN, D.: *24 hodín v starovekom Egypte. Jeden deň v živote ľudí, ktorí tam žili,* Bratislava 2019. ISBN 978-80-8109-368-5.
- ЧИГИРЕВ, Р.: *Библейская археология.* Москва 2007. ISBN 978-5-7789-0200-X.
- СОКОЛОВ, Н.: *Ветхий Завет.* Москва 2002.
- SCHULTZ, S.: *Starý Zákon mluví.* Praha 1989.
- STRUPPE, U. – KIRCHSCHLAGER, W.: *Úvod do Starého a Nového zákona. Jak porozumět Bibli.* Vyšehrad 2000. ISBN 80-7021-334-5.
- Sväté písmo Starého a Nového zákona.* Trnava 1996. ISBN 80-7162-152-8.
- ŠALING, S. a kol.: *Veľký slovník cudzích slov.* Bratislava 2003. ISBN 80-89123-02-3.
- Študijná Biblia.* Banská Bystrica 2015. ISBN 978-80-8156-052-1.

- ЩЕДРОВИЦКИЙ, Д.: *Введение в Ветхий Завет*. Москва 2003. ISBN 5-901599-15-2.
- ТЕОДОРИТ, К.: *Толкование на книгу Бытия*. Москва 1855.
- The Orthodox study Bible, 2008 by Athanasius of Orthodox Theology*. USA. ISBN 978-0-7180-0359-3.
- TYDLITÁTOVÁ, V.: *Symbolika hradeb a bran v hebrejské bibli*. Praha 2010. ISBN 978-80-7387-305-9.
- ВАСИЛИАДИС, Н.: *Библия и археология*. Св.- Троицкая Сергиева Лавра 2003.
- ВЕНИАМИН, П.: *Священная библейская история, ч. 1-2*. Санкт-Петербург 2004. ISBN 5-7444-1167-4.
- VESELÝ, J.: *Mariánska zjevení z hlediska hermetismu*. Praha 2001. ISBN 978-80-7439-036-4.
- Výklady ke Starému zákonu I. Zákon*. Praha 1991. ISBN 80-7017-408-0.
- WALTON, J.: *Ztracený svět 1. Kapitoly První knihy Mojžíšovy v kontextu evolučních a kreacionistický teorii*. Starověká kosmologie a diskuze o vzniku světa. Pro poutivější četbu Bible. Praha 2017. ISBN 978-80-7255-396-9.
- WESTERMANN, C.: *Tisíc let a jeden den*. Praha 1972.
- УАЙТ, Е.: *Конфликт веков. Т. 1. Патриархи и пророки*. Москва 1998. ISBN 5-86847-246-2.
- ZAMAROVSKÝ, V.: *Veľké príbehy Staroveku. Gilgameš. Sinuhet. Aeneas*. Bratislava 2018. ISBN 978-80-8046-894-1.
- ZIOLKOWSKI, Z.: *Nejtěžší stránky Bible*. Kostelní Vydří 2001. ISBN 80-7192-450-4.

SIEDMA RANA KRUPOBITIE **(Biblicko-exegetický komentár na 2Mjž 9, 13-35)¹**

prof. ThDr. Alexander Cap, CSc.

- 9, 13 εἶπεν δὲ κύριος πρὸς Μωυσὴν ὀρθρισον τὸ πρωὶ καὶ στήθι ἐναντίον Φαραω καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτόν τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς τῶν Εβραίων ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου ἵνα λατρεύσωσίν μοι
- 14 ἐν τῷ γὰρ νῦν καιρῷ ἐγὼ ἐξαποστέλλω πάντα τὰ συναντήματά μου εἰς τὴν καρδίαν σου καὶ τῶν θεραπόντων σου καὶ τοῦ λαοῦ σου ἵν' εἰδῇς ὅτι οὐκ ἔστιν ὡς ἐγὼ ἄλλος ἐν πάσῃ τῇ γῇ
- 15 νῦν γὰρ ἀποστείλας τὴν χεῖρα πατάξω σε καὶ τὸν λαόν σου θανάτῳ καὶ ἐκτριβήσῃ ἀπὸ τῆς γῆς
- 16 καὶ ἕνεκεν τούτου διετηρήθης ἵνα ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν ἰσχύν μου καὶ ὅπως διαγγέλῃ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ
- 17 ἔτι οὖν σὺ ἐμποιῇ τοῦ λαοῦ μου τοῦ μὴ ἐξαποστεῖλαι αὐτοῦς
- 18 ἰδοὺ ἐγὼ ὡς ταύτην τὴν ὥραν αὔριον χάλαζαν πολλὴν σφόδρα ἥτις τοιαύτη οὐ γέγονεν ἐν Αἰγύπτῳ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐκτισται ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης
- 19 νῦν οὖν κατάσπευσον συναγαγεῖν τὰ κτήνη σου καὶ ὅσα σοὶ ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ πάντες γὰρ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη ὅσα ἂν εὑρεθῇ ἐν τῷ πεδίῳ καὶ μὴ εἰσέλθῃ εἰς οἰκίαν πέση δὲ ἐπ' αὐτὰ ἡ χάλαζα τελευτήσῃ
- 20 ὁ φοβούμενος τὸ ῥῆμα κυρίου τῶν θεραπόντων Φαραω συνήγαγεν τὰ κτήνη αὐτοῦ εἰς τοὺς οἴκους
- 21 ὅς δὲ μὴ προσέσχεν τῇ διανοίᾳ εἰς τὸ ῥῆμα κυρίου ἀφήκεν τὰ κτήνη ἐν τοῖς πεδίοις
- 22 εἶπεν δὲ κύριος πρὸς Μωυσὴν ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἔσται χάλαζα ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου ἐπὶ τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ κτήνη καὶ ἐπὶ πᾶσαν βοτάνην τὴν ἐπὶ τῆς γῆς
- 23 ἐξέτεινεν δὲ Μωυσὴς τὴν χεῖρα εἰς τὸν οὐρανόν καὶ κύριος ἔδωκεν φωνὰς καὶ χάλαζαν καὶ διέτρεχεν τὸ πῦρ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἔβρεξεν κύριος χάλαζαν ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου
- 24 ἦν δὲ ἡ χάλαζα καὶ τὸ πῦρ φλογίζον ἐν τῇ χαλάζῃ ἡ δὲ χάλαζα πολλὴ σφόδρα σφόδρα ἥτις τοιαύτη οὐ γέγονεν ἐν Αἰγύπτῳ ἀφ' οὗ γεγενῆται ἐπ' αὐτῆς ἔθνος
- 25 ἐπάταξεν δὲ ἡ χάλαζα ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους καὶ πᾶσαν βοτάνην τὴν ἐν τῷ πεδίῳ ἐπάταξεν ἡ χάλαζα καὶ πάντα τὰ ζύλα τὰ ἐν τοῖς πεδίοις συνέτριψεν ἡ χάλαζα
- 26 πλὴν ἐν γῇ Γεσεμ οὐ ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ οὐκ ἐγένετο ἡ χάλαζα

¹ Tento článok je výsledkom riešenia vedecko-výskumného projektu KEGA č. 005PU-4/2023 s názvom "Exegéza 5. kapitoly všeobecného listu apoštola Jakuba"

- 27 ἀποστείλας δὲ Φαραω ἐκάλεσεν Μωυσῆν καὶ Ααρων καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡμάρτηκα τὸ νῦν ὁ κύριος δίκαιος ἐγὼ δὲ καὶ ὁ λαός μου ἀσεβεῖς
- 28 εὗξασθε οὖν περὶ ἐμοῦ πρὸς κύριον καὶ παυσάσθω τοῦ γενηθῆναι φωνὰς θεοῦ καὶ χάλασαν καὶ πῦρ καὶ ἔξαποστελῶ ὑμᾶς καὶ οὐκέτι προσθήσεθε μένειν
- 29 εἶπεν δὲ αὐτῷ Μωυσῆς ὡς ἂν ἐξέλθω τὴν πόλιν ἐκπετάσω τὰς χεῖράς μου πρὸς κύριον καὶ αἱ φωναὶ παύσονται καὶ ἡ χάλασα καὶ ὁ ὑετὸς οὐκ ἔσται ἔτι ἵνα γνῶς ὅτι τοῦ κυρίου ἡ γῆ
- 30 καὶ σὺ καὶ οἱ θεράποντές σου ἐπίσταμαι ὅτι οὐδέπω πεφόβησθε τὸν κύριον
- 31 τὸ δὲ λίνον καὶ ἡ κριθὴ ἐπλήγη ἡ γὰρ κριθὴ παρεστηκυῖα τὸ δὲ λίνον σπερματίζουν
- 32 ὁ δὲ πυρὸς καὶ ἡ ὀλύρα οὐκ ἐπλήγη ὅψιμα γὰρ ἦν
- 33 ἐξῆλθεν δὲ Μωυσῆς ἀπὸ Φαραω ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ ἐξεπέτασεν τὰς χεῖρας πρὸς κύριον καὶ αἱ φωναὶ ἐπαύσαντο καὶ ἡ χάλασα καὶ ὁ ὑετὸς οὐκ ἔσταξεν ἔτι ἐπὶ τὴν γῆν
- 34 ἰδὼν δὲ Φαραω ὅτι πέπνυται ὁ ὑετὸς καὶ ἡ χάλασα καὶ αἱ φωναὶ πρὸ σέθεν τοῦ ἁμαρτάνειν καὶ ἐβάρυνεν αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ τῶν θερᾶ πόντων αὐτοῦ
- 35 καὶ ἐσκληρύνθη ἡ καρδία Φαραω καὶ οὐκ ἔξαπέστειλεν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ καθάπερ ἐλάλησεν κύριος τῷ Μωυσῇ

9, 13-35: *Pán povedal Mojžišovi: „Vstaň začas ráno a predstúp pred faraóna a povedz mu: „Toto hovorí Pán, Boh Hebrejov: Prepusti môj ľud, aby si ma uctili. Tentoraz totiž zošlem všetko svoje rany do tvojho srdca a (do srdca) tvojich služobníkov a tvojho ľudu, aby si spoznal, že niet iného ako (som) ja, na celej zemi. Teraz totiž zošlem (svoju) ruku a zasiahnem teba aj tvoj ľud smrťou a budeš vytretý zo zeme. Preto si bol zachovaný, aby som na tebe ukázal svoju moc a aby sa rozhlásilo moje meno po celej zemi. (Ale) naďalej si robíš nárok na môj ľud tým, že ich neprepustiš. Hľa, zajtra v túto hodinu zošlem také veľmi prudké krupobitie, aké (ešte) nebolo v Egypte od toho dňa, ako bol založený, až dodnes. Nuž teda rýchlo zhromaždi svoj dobytok a (všetko), čo máš na poli, lebo na všetkých ľuď aj dobytok, čo sa budú nachádzať na poli a nevojdú do domu, spadne krupobitie a uhynú.“ Ten z faraónových služobníkov, ktorý sa bál Pánovho slova, zhromaždil svoj dobytok do domov. Ten však, ktorý nevenoval pozornosť Pánovmu slovu, ponechal dobytok na poliach. Pán povedal Mojžišovi: „Vystri svoju ruku k nebu a nastane krupobitie po celej krajine Egypt, (udrie) aj na ľudí, aj na dobytok, aj na všetko rastlinstvo v krajine.“ Mojžiš teda vystrel ruku k nebu a Pán spustil hrmenie a krupobitie a oheň šľahal na zem. Pán nechal padať krupobitie na celú krajinu Egypt. Bolo krupobitie a počas krupobitia planul oheň. Krupobitie bolo také nesmierne prudké, aké nebolo*

в Египте, odkedy v ňom bol národ. Krupobitie zasiahlo celú krajinu Egypt, aj ľudí, aj dobytok. Všetko rastlinstvo na poli zasiahlo krupobitie a všetky stromy na poliach zničilo krupobitie. Iba v kraji Gesem, kde boli synovia Izraela, krupobitie nebolo. Faraón si dal zavolať Mojžiša a Árona a povedal im: „Teraz som zhrešil. Pán je spravodlivý, no ja a môj ľud (sme) bezbožní. Poproste teda za mňa Pána, nech prestane Božie hrmenie, krupobitie a oheň. Prepustím vás a viac (tu) už nezostanete.“ Mojžiš mu povedal: „Keď vyjdem z mesta, vystriem svoje ruky k Pánovi. Hrmenie prestane a krupobitie ani dážď viac nebude, aby si spoznal, že zem (je) Pánova. No viem, že ani ty, ani tvoji služobníci sa ešte (stále) nebojíte Pána.“ Ľan a jačmeň boli zasiahnuté – jačmeň totiž už bol zrelý a ľan išiel do semena. Pšenica a špalda neboli zasiahnuté – dozrievali totiž neskôr. Mojžiš odišiel od faraóna za mesto a vystrel ruky k Pánovi a prestalo hrmenie a krupobitie, a dážď sa už nelial na zem. No keď faraón uvidel, že prestal dážď, krupobitie aj hrmenie, naďalej hrešil a zatvrdil svoje srdce aj (srdce) svojich služobníkov. A faraónovo srdce sa stalo neoblomným a neprepustil synov Izraela, ako Pán povedal Mojžišovi.

9, ¹³ И рече гдѣ къ мѡѡсѣю: востани заѡтра и стани предъ фараѡномъ, и рцы къ немѹ: снѣе глѣтъ гдѣ бѣхъ ѡбращеніи: ѡпѡстѣи люди моѡ, да послѣжатъ мнѣ: ¹⁴ въ сѣи бо члвкъ ѡзъ испѡщѣ всѡ клзнии моѡ въ сѣрце твоѡ и рабѡвъ твоѡхъ и люди твоѡхъ: да ѡбѣси, ѡкѡ нѣтъ ннѣ, ѡкоже ѡзъ, во всѣи земли: ¹⁵ ннѣ бо пѡстѣихъ рѡкъ моѡ, поражаѣ тѡ и люди твоѡ ѡмерщивлю, и потребннша ѡ земли: ¹⁶ и сего рѡди пощадѣихъ сѣи до сѣи, да покажѣ на тебе крѣпость моѡ, и ѡкѡ да проповѣстѣа ѡмѡ моѡ по всѣи земли: ¹⁷ сѣе ли ѡубо ты востѡиши на люди моѡхъ, сѣе не ѡпѡстѣиши нхъ; ¹⁸ сѣ, ѡзъ ѡдождѡ въ сѣи же члвкъ заѡтра градъ многъ сѣлѡ, ѡкобѡ не бѡше во сѣнѣхъ, ѡ негѡже днѣ создалѣ, даже до днѣ сего: ¹⁹ ннѣ ѡубо потщнѣа сѡбрѡти икотѣ твоѡ, и сѣнка тѣ сѣтъ на полѣ: сѣи бо члвѣцы и икотѣ, сѣнѣцы ѡще ѡбращѣтѣа на полѡхъ и не внидѣтъ въ дѡмѡ, падѣтъ же на нѡ градъ, измрѣтъ. ²⁰ Иже ѡубо сѡва гдѣа ѡ рабѡвъ фараѡновѡхъ, сѡбрѡ икотѣ сѡѡ въ дѡмы: ²¹ ѡ иже не внидѣа мѡѡсѣю сѡвѡ гдѣю, ѡстѡви икотѣ на полѡхъ. ²² Рече же гдѣ къ мѡѡсѣю: прѡстѣи рѡкъ твоѡ на небо, и бѡдетъ градъ по всѣи земли сѣнѣхъ, на члвѣки и на икотѣ и на всѡ тѣлѡ

ЗЕМНЮ. ²³ Прострѣ же мѡвѣей рѣкѣ на нѣбо, и гдѣ даде грѡмы и градъ, и те-
чаше ѡгнь по землѣ, и ѡдождѣ гдѣ градъ по всѣй землѣ ѡгнѣпетѣтѣн:
²⁴ бѣше же градъ и ѡгнь горѣиць со градомъ, градъ же многъ сѣлѡ сѣлѡ,
ѡкоу не быти въ ѡгнѣтѣ, ѡнѣлѣже быша людѣ въ нѣмъ. ²⁵ Порази же
градъ во всѣй землѣ ѡгнѣпетѣтѣн ѡ челоуѣка до икотѣ, и всѣхъ травъ ѡже
на полѣ порази градъ, и всѣ дрѣва ѡже на поляхъ сотрѣ градъ: ²⁶ токумъ въ
землѣ гесѣметѣн, и дѣже бѣхъ сынове инаѣвы, не быти градъ. ²⁷ Пославъ же
фараѡнъ, призвѣ мѡвѣа и аарѡна и рече имъ: согрѣшихъ нѣтъ: гдѣ прѣнъ,
ѡзъ же и людѣ мои нечестѣн: ²⁸ помолѣтѣся оубо ѡ минѣ ко гдѣ, и да
престѣнѣтъ быти грѡмъ бѣи и градъ и ѡгнь на землѣ, и ѡпѣмъ въ,
и кѡмѣ не приложѣтѣ мѣдѣнѣ. ²⁹ Рече же ѡмъ мѡвѣей: ѡгдѣ ѡзѣдѣ ѡзъ гра-
да, прострѣ рѣцѣ мои на нѣбо ко гдѣ, и грѡмъ престѣнѣтъ, и градъ и дождѣ
не бѣдетъ кѡмѣ, да оубѣи, ѡкѡ гдѣа ѡтъ землѣ: ³⁰ ты же и рабѣ твоѣ,
бѣмъ, ѡкѡ ѡцѣ не оубѣтѣтѣ гдѣ. ³¹ Ленъ же и ѡчмѣнъ поѣнѣтъ ѡтъ,
ѡчмѣнъ бо ѡпѣиашѣ клѣсы, а ленъ сѣмѣ: ³² пшеница же и жѣто не по-
ѣнѣтъ, пѡздѣны бо бѣхъ. ³³ ѡзѣде же мѡвѣей ѡ фараѡна ѡзъ града и прострѣ
рѣцѣ своѣ ко гдѣ, и грѡмѣ престѣи, и градъ и дождѣ не оубѣи на землѣ
кѡмѣ. ³⁴ Идѣвъ же фараѡнъ, ѡкѡ престѣ дождѣ и градъ и грѡмъ, приложѣ
согрѣшѣнѣ ѡцѣ, и ѡтѣгѣи сѣрдѣ своѣ и рабѣвъ своѣхъ: ³⁵ и ѡжѣтѣнѣ
сѣрдѣ фараѡново и рабѣвъ ѡгѣ, и не ѡпѣнѣи сынѣвъ инаѣвѣхъ, ѡкоже гдѣ
гдѣ кѡ мѡвѣей.

9, 13-35: И сказал Господь Моисею. Завтра встань рано, и явись пред лице фараона, и скажи ему: так говорит Господь, Бог Евреев: отпусти народ Мой, чтобы он совершил Мне служение. Ибо в этот раз Я пошлю все язвы Мои в сердце твое, и на рабов твоих, и на народ твой, дабы ты узнал, что нет подобного Мне на всей земле. Так как Я простер руку Мою, то поразили бы тебя и народ твой язвою, и ты истреблен был бы с земле. Но для того Я сохранил тебя, чтобы показать на тебе силу Мою, и чтобы возведено было имя Мое по всей земле. Ты еще противостоишь народу Моему, чтобы не отпускать его. Вот, Я пошлю завтра, в это самое время, град весьма сильный, которому подобного не было

в Египте, со дня основания его доныне. Итак пошли собрать стада твои и все, что есть у тебя в поле; на всех людей и скот, которые останутся в поле и не соберутся в дома, падет град, и они умрут. Те из рабов фараоновых, которые убоялись слова Господня, посмешино собрали рабов своих и стада свои в дома. А кто не обратил сердца своего к слову Господню, того оставил рабов своих и стада свои в поле. И сказал Господь Моисею: прости руку твою к небу, падет град на всю землю Египетскую, на людей, на скот и на всю траву полевую в земле Египетской. И простер Моисей жезл свой к небу; и Господь произвел гром и град, и огонь разливался по земле, и послал Господь град на (всю) землю Египетскую. О был град и огонь между градом (град) весьма сильный, какого не было во всей земле Египетской со времени населения ее. И побил град по всей земле Египетской все, что было в поле, от человек до скота; и всю траву полевую побил град, и все деревья в поле поламал (град). Только в земле Гесем, где жили сыны Израилевы, не было града. И послал фараон, и призвал Моисея а Аарона, и сказал им: на этот раз я согрешил; Господь праведен, и я и народ мой виновны. Помолитесь (обо мне) Господу: пусть перестанут громы Божиим и град (и огонь на земле); и отпущу вас, и не буду более удерживать. Моисей сказал ему: как скоро я выйду из города, просту руки мои к Господу (на небо); громы перестанут, и града (и дождя) более не будет, дабы ты узнал, что Господня земля; Но я знаю, что ты и рабы твои еще не убоитесь Господа Бога. Лен а ячмень были побиты, потому что они были поздние. И вышел Моисей от фараона из города, и простер руки свои к Господу; и прекратились гром и град, и дождь перестал литься на землю. И увидел фараон, что перестал дождь и град и гром, и продолжал грешить, и отягчил сердце свое сам и рабы его. И ожесточилось сердце фараона (и рабов его), и он не отпустил сынов Израилевых, как и говорил Господь чрез Моисея.

9, 13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁכֶם בִּבְקָר וּבְחִינֹצֵב לִפְנֵי פָרְעָה וְאֶמְרָת אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי
14 כִּי בַפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מִנְפְּתֵי אֶל־לֶבֶד וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָךְ
בַּעֲבוּר תִּדְעֶה כִּי אֵין כִּמְנִי בְּכָל־הָאָרֶץ
15 כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאֵךְ אוֹתָךְ וְאֶת־עַמָּךְ בְּדָבָר וּתִכָּחַד מִן־הָאָרֶץ

- 16 וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָּתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֹאשֶׁתְּךָ אֶת־כַּחַי וְלִמְעַן סֵפֶר
שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ
- 17 עוֹדֶךָ מִסְתַּלֵּל בַּעֲמִי לְבַלְתִּי שְׁלֹחַם
- 18 הִנְנִי מִמֹּטֵיר כַּעַת מִחֵר בְּרֹד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בַּמִּצְרִים
לִמְן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עֵתָה
- 19 וְעֵתָה שְׁלַח הֲעֵז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה
אֲשֶׁר־יִמְצָא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֹאסֶף הַבִּיתָה וְיִרְדּוּ עִלֵּיהֶם הַבָּרָד וּמָתוּ
- 20 הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדִּי פִּרְעָה הַנִּים אֶת־עַבְדִּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ
אֶל־הַבָּתִּים
- 21 וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבֹו אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדִּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה ך
- 22 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אָרֶץ
מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה בָּאָרֶץ מִצְרַיִם
- 23 וַיָּט מֹשֶׁה אֶת־מִטָּהוּ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתִּהְלֶךְ אֵשׁ
אֶרֶצָה וַיִּמְטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אָרֶץ מִצְרַיִם
- 24 וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ
בְּכָל־אָרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי
- 25 וַיֵּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אָרֶץ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה
וְאֵת כָּל־עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה הָכָה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר
- 26 רַק בָּאָרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד
- 27 וַיִּשְׁלַח פִּרְעָה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים חֲטָאתִי הַפָּעַם
יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים
- 28 הָעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מַהִּיִּת קֶלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא
חֲסֹפּוֹן לַעֲמֹד
- 29 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצָּאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת־כַּפִּי אֶל־יְהוָה הַקְּלוֹת
וַיַּחְדְּלוּ וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לִמְעַן תִּדַּע כִּי לִיְהוָה הָאָרֶץ
- 30 וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרָם תִּירָאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים
- 31 וְהַפְּשַׁתָּה וְהַשְׁעֵרָה נִכְתָּה כִּי הַשְׁעֵרָה אָבִיב וְהַפְּשַׁתָּה גִבְעַל
- 32 וְהַחֲטָה וְהַכְּסִמַּת לֹא נָכוּ כִּי אֶפִּילַת הִנֵּה
- 33 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פִּרְעָה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ כַּפְּיוֹ אֶל־יְהוָה וַיַּחְדְּלוּ
הַקְּלוֹת וְהַבָּרָד וּמִטֵּר לֹא־נָתַד אֶרֶצָה
- 34 וַיִּרָא פִּרְעָה כִּי־חָדַל הַמִּטֵּר וְהַבָּרָד וְהַקְּלוֹת וַיִּסֶּף לַחֲטֹא וַיִּכְבֵּד לְבֹו
הוּא וְעַבְדִּיו
- 35 וַיַּחֲזֹק לֵב פִּרְעָה וְלֹא שְׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה ך

9, 13-35: PÁN povedal Mojžišovi: „Vstaň zavčas ráno a postav sa pred faraóna a povedz mu: „Toto hovorí PÁN, Boh Hebrejov: Prepusti môj ľud, aby si spoznal, že nie je (nikto) ako ja na celej zemi. Ak by som teraz vystrel svoju ruku a zasiahol teba a tvoj ľud morom, bol by si vyhladený zo zeme. Avšak pre toto som ťa nechal nažive, že by som ti ukázal svoju silu a aby sa rozprávalo o mojom mene po celej zemi. Nadalej sa správaš povýšene voči môjmu ľudu a nechceš ho prepustiť. Hľa, zajtra v tomto čase zošlem také veľmi prudké krupobitie, aké (ešte) nebolo v Egypte odo dňa jeho založenia až doteraz. A teraz daj odviesť do bezpečia tvoje stáda a všetko, čo máš na poli! Na všetkých ľuďoch a dobytok, čo sa budú nachádzať na poli a nebudú zhromaždení do domu, spadne krupobitie a uhynú.“ Ten z faraónových služobníkov, ktorý sa bál PÁNOVHO slova, nechal utiecť svojich služobníkov a svoj dobytok do domov. Ten však, ktorý si nevzal k srdcu PÁNOVO slovo, nechal svojich služobníkov a svoje stáda na poli. PÁN povedal Mojžišovi: „Vystri svoju ruku k nebu a nastane krupobitie po celej egyptskej krajine, (udrie) na ľudí, na dobytok a všetky poľné rastliny v egyptskej krajine.“ Mojžiš (teda) vystrel svoju palicu k nebu a PÁN spustil hromy a krupobitie a oheň schádzal na zem. PÁN nechal padať krupobitie na egyptskú krajinu. Nastalo krupobitie a pomedzi krupobitie prebleskoval oheň. Bolo také prudké, aké nebolo v celej egyptskej krajine, odkedy sa stal národom. Krupobitie zasiahlo v celej egyptskej krajine všetko, čo bolo na poli, od ľudí až po dobytok, všetky poľné rastliny zasiahlo krupobitie a polámalo všetky stromy na poli. Iba v krajine Gošen, kde boli synovia Izraela, krupobitie nebolo. Faraón si dal zavolať Mojžiša a Árona a povedal im: „Tentoraz som zhrešil. PÁN je spravodlivý, no ja a môj ľud sme bezbožníci. Poproste PÁNA! Dosť je už Božích hromov a krupobitia! Prepustím vás, viac (tu) už nezostanete. Mojžiš mu povedal: „Keď vyjdem z mesta, roztvorím svoje dlane k PÁNOVI. Hromy prestanú a (ani) krupobitia viac nebude, aby si spoznal, že zem je PÁNOVA. No viem, že ty a tvoji služobníci sa ešte (stále) nebojíte PÁNA, Boha.“ Lan a jačmeň boli zasiahnuté – jačmeň totiž (už) bol v klasoch a lan v rozpuku. Pšenica a špalda neboli zasiahnuté – tie sú totiž neskoré. Mojžiš odišiel pred faraóna z mesta, roztvoril svoje dlane k PÁNOVI a prestali hromy a krupobitie a (ani) dážď sa (už) nelial na zem. Keď faraón videl, že prestal dážď, krupobitie a hromy, nadalej hrešil. Urobil tordým svoje srdce, on i jeho služobníci. Faraónovo srdce bolo neoblomné a neprepustil synov Izraela, ako PÁN povedal prostredníctvom Mojžiša.

9, 13-35: A Hospodin řekl Mošemu: „Brzy ráno vstaň, postav se před faraona a řekni mu: Hospodin, Bůh Hebrejců, pravil: Propusť můj lid, ať mi slouží! Tentokrát posílám k tvému srdci a na tvé služebníky a na tvůj lid všechny své pohromy, abys poznal, že mně není rovného v celém světě. Kdybych však nyní vztáhl svou ruku a ranil morem tebe a tvůj lid, budeš vyfat ze země. A já tě nechám povstat právě proto, abych na tobě ukázal svou sílu a po celé zemi šla zvěst o mém jménu! Ještě se povyšuješ nad můj lid, nechť jej propustíš? Tak zítra tohto času spustím krupobití, že takového nebylo v Micrajim od jeho založení až dodnes! Pošli a sežeň svá stáda a všechno, co máš na poli, každého člověka a všechnen dobytek, co by se nacházel na poli, protože kdybys je nesehnal domů, pobijí je kroupy a zahynou. Kdo z faraonových služebníků by měl bázeň před Hospodinovým slovem, poručí svým otrokům a stádům utéci do domů. A kdo si Hospodinovo slovo k srdci nevzal, ten své otroky a stádo na poli ponechá.“ A Hospodin řekl Mošemu: „Vztáhni svou ruku na nebesa a krupobití pobije celou zemi Micrajim, lidi a dobytek a všechno osení v zemi Micrajim.“ A když Moše vztáhl svou hůl na nebesa, Hospodin vydal hromobití a krupobití a k zemi sestupoval oheň a Hospodin spustil krupobití po celé zemi Micrajim. Nebylo to obyčejné krupobití, ale v krupobití se vzněcoval oheň, tak těžkého krupobití nebylo v celé zemi Micrajim od doby, kdy připadla nějakému národu. A to krupobití pobilo vše, co bylo v celé zemi Micrajim na poli, od člověka po dobytek, a krupobití pobila všechno polní osení a polámalo na polích všechny stromy. Pouze v zemi Gošen, kde byli synové Jisraele, žádné krupobití nebylo. A faraon poslal k Mošemu a Aharonovi a řekl jim: „Zhřešil jsem, tentokrát uznávám, že Hospodin je spravedlivý a já a můj lid jsme zhřešili! Modlete se k Hospodinu a dost, ať už ustane to Boží hromování a krupobití, já vás pustím a už přede mnou nikdy nestanete!“ Moše mu řekl: „Sotvaže vyjdu z města, rozprostřu své dlaně k Hospodinu, hromování ustane a ani krupobití nebude více, abys poznal, že země je Hospodinova! Víím však, že ty a tví služebníci se ještě nebojíte Boha Hospodina!“ A byly pobity len a ječmen, protože ječmen je jařina a len už stál. Ale pšenice a špalda pobity nebyly, protože jsou pozdní. A Moše vyšel od faraona z města, rozprostřel dlaně k Hospodinu a hromy a krupobití ustaly a na zemi se nelil déšť. Ale faraon, vida, že déšť, krupobití a hromy ustaly, přidal ke svému hříchu a zatvrdil své srdce, on i jeho služebníci. A faraonovo srdce se zatvrdilo a nepropustil syny Jisraele, jak prostřednictvím Mošeho řekl Hospodin.

9, 13-18. Podrobný opis nového jednanja Mojžiša s faraónom opätovne zrána, doslovne skorého rána (porov. 7, 15) naznačuje, že nasledujúce Božie znamenia budú ešte dôležitejšie ako predchádzajúce, aby faraón nakoniec uznal úplnú zvrchovanosť Hospodina. Pre nás je to dosť nepochopiteľné. Veď krupobitie a napadnutie krajiny kobyolkami sú podľa nášho názoru menej nebezpečné pohromy, ako sú napr. morové epidémie – choroby. I napriek tomu sa dozvedáme, že tieto rany zasiahnu faraóna priamo do srdca (v. 14) Je **napadnutý materializmus egyptského náboženstva**. Egypt je krajina, ktorej blahobyť je postavený na obrábaní polí a svoj základ má v bohatej úrode. Zničenie poľnej úrody bolo oveľa väčšou pohromou, ako napr. uhynutie dobytky. Chov domácich zvierat v Egypte nebolo to najdôležitejšie. Prírodné katastrofy však boli chápané ako trest bohov a mohli sa vykladať tak, že poukazyvali na zlyhanie životodarnej moci prírodných božstiev, zbožšteného Nílu, slnka a prírody vôbec. V tom prípade sa zrútili všetky životné istoty a záruky, je otrasená samotná podstata moci a slávy Egypta a jeho vládcov. Zato vyniká zvrchovaná moc Hospodinova nad egyptskou krajinou a nad jej bohmi (Joel 3, 3-5).

Krupobitie je v Egypte pohromou veľmi mimoriadnou a nezvyklou, preto pôsobí desivejšie než v krajinách, kde sa vyskytuje často. Práve mimoriadnosť a ojedinelosť tejto katastrofy v oblasti Egypta má faraónovi a obyvateľom slúžiť ako znamenie, že Hospodin je úplne jedinečný a neporovnateľný, má moc konať neočakávané a nevidané veci.¹

Vyjadrenie „všetky moje rany“ pravdepodobne naznačuje plnú silu Božích rán. Hospodin pripomenul faraónovi, že mohol zničiť jeho aj celý národ už pri predchádzajúcom more. Namiesto toho faraóna ušetril, aby mu ukázal svoju moc a svoju slávu. Verš 16. neznamená, že faraón by bol predurčený k zatrateniu. Predurčenie k zatrateniu nie je biblická náuka. Hospodin na faraónovom príklade ukázal, čo sa stane s človekom, ktorý sa rozhodne vzpierať sa Božej moci (Rim 9, 16-17).²

¹ *Výklady ke Starému zákonu I. Zákon*. Praha 1991, s. 233-234.

² MACDONALD, W.: *Biblický komentář ke Starému zákonu*, Brno 2017, s. 77-78.

9, 14. „Na teba samého“, doslova „proti tvojmu srdcu“. Lemanski¹ hovorí o meteorologických predpovediach a atmosférických ranách Jahveho, ktoré sa dotýkajú faraónovho srdca a mysle. Utrápený panovník je predseda zodpovedný za svoju krajinu a za svojich poddaných. Ide o demonštráciu sily Boha Hebrejov, aby panovník pochopil, že niet nikoho podobného, ako je Jahve na zemi. Je to deklarácia, že JHVH je Bohom neba a zeme.

9, 15. Rabínsky komentár: Raši vychádza vo svojom komentári z alternatívneho prekladu: *Lebo teraz som mohol vystrieť svoju ruku*. Ako ďalej vysvetľuje, PÁN týmito slovami hovorí faraónovi: „Keby som bol chcel, mohol som počas moru zasiahnuť súčasne s dobytkom aj teba a tvoj ľud a bol by si vyhladený zo zeme. No pre toto som ňa nechal nažive... (v. 15-16. (Raši in Herczeg 2003, 84).

9, 16. Tento verš cituje apoštol Pavol ako mimoriadny príklad Božej zvrchovanosti (Rim 9, 17).

Že by som ti ukázal svoju silu.

Patristický komentár: Boh použil faraóna, aby ukázal silu svojej milosti, ktorá oddeľuje spasených od zatratených (Rim 9, 17). Augustín², *Enchiridion ad Laurentium* 25, 99, CL 46, 102).

9, 18. Zašlem... krupobitie. Vyliatie Nílu (možná príčina prvých šiestich rán) sa skončilo koncom jesene. Preto je krupobitie chronologicky uvedené správne, odohralo sa v januári alebo vo februári, keď kvitol ľan a jačmeň, ale pšenica a špalda ešte neklíčili.³

¹ LEMANSKY, J.: Nowy komentarz Biblijny. Stary Testament. Księga Wyjścia, T. III. Czestochowa 2009, s.253-254, 258.

² Blaž. Augustín hovorí o milosti, ktorá zachraňuje, toto: „Apoštol Pavol povedal: „Lebo Písmo hovorí faraónovi: Preto som ňa povolal do života, aby som na tebe dokázal svoju moc a aby sa moje meno rozhlasovalo po celej zemi“ (Rim 9, 17). „Tak teda : nad kým chce, sa zmilúva a koho chce, zatvrdzuje“ (Rim 9, 18). Miluje nás vďaka svojej veľkej добрote a nezatvrdzuje nás kvôli svojej nespravodlivosti. Ospravedlnený sa nemôže chváliť svojimi zásluhami a odsúdený môže iba priznať svoju vinu. Iba milosť Božia môže oddeliť od seba vykúpených a odsúdených“ ИПОНСКИЙ, А.: Енхиридион Cl.0295, 25.42. In: Библийские комментарии и отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, Ветхий Завет III. Книги Исход, Левит, Числа, Второзаконие. Герменевтика 2010, s. 69.

³ *Študiná Biblia*. Banská Bystrica 2015, s. 108. *Pentateuch. Päť kníh Mojžišových s komentármi Jeruzalemskej Biblie*. Trnava 2004, s. 88-89.

Rana krupobitia, ktorá je ohlásená v tomto v. je úkazom, ktorý slúžil G. Hortovej (1958, 49) na presnejšiu časovú identifikáciu udalosti. V stredomorskom klimatickom pásme sa krupobitia vyskytujú neskoro na jar alebo skoro na jeseň, zriedkavo v lete, a nikdy nie neskoro na jeseň, v zime a skoro na jar. Ak by sa teda krupobitie odohralo v čase medzi novembrom a marcom v údolí Nílu, nezasiahlo by Gošen uložený vyššie, lebo z údolia by sa nedostalo. Na základe informácií, ktoré poskytujú v. 31-32 G. Hortová usúdila, že rana sa odohrala na začiatku februára, zodpovedá teda času, keď Gošen, kde žili Izraeliti, nemohol byť zasiahnutý krupobitím, zatiaľ čo údolie Nílu teoreticky áno.

Patristický komentár: Izidor si všíma, že siedma rana prichádza zhora. Hromy predstavujú Božie varovania a výčitky, pretože On neudiera v tichu. Vyrába zvuky a posiela svoje poučenie z neba. Prostredníctvom jeho učenia je svet trestaný a môže tak spoznať vinu. Boh spúšťa krupobitie, ktoré ničí mladé neresti. Zosiela aj oheň, ktorý spaľuje podnety na žiadostivosti a nezriadené potešenie (Izidor, *Quaestiones in vetus testamentum* 14, 12-13: PL 83, 294).

Zajtra v tomto čase.

Rabínsky komentár: Doslovne znenie zajtra v čase, v zajtrajšom čase, (t.j. zajtra bez bližšieho časového určenia) si podľa Rašiho vyžaduje vsunúť pri výklade slovo tomto (Raši in Herczeg 2003, 85). Ako hovorí jeden z rabínov v Midraši Rabba, Mojžiš pred faraónom vyryl do steny ryhu a povedal: „**Zajtra**, keď príde slnko až po túto značku, spustí sa krupobitie“ (ExRb 12. 2).

9, 19-21. Keď Hospodin napomína a trestá, nechce človeka zničiť. Tak je to aj pri tejto pohrome, keď dáva Egypťanom možnosť, aby sami seba a aj svoje stáda zachránili v domoch. Je to skúška pre Egypťanov. Kto počúvne Božie varovanie a zoberie Božie slovo vážne, môže sa zachrániť. Je evidentné, že istota Egypta sa začína rúcať. Časť Egypťanov, faraónových služobníkov, sa zľakne Hospodinových varovaní a odvádzajú sluhov a stáda do bezpečia. Mienka ich pána – panovníka už nie je najdôležitejšia. Autorita vládca je otrasená.

9, 23. „Zahrmel“, dosl. „vydal hlasy“, „Hlas Jahveho“ je hrom (porov. v. 29; 19, 19; Ž 18, 14; 29, 3-9; Jób 37, 2).

PÁN spustil hromy dosl. *PÁN dal hlasy* – Boží hlas ako metafora pre búrku sa vyskytuje v poetických textoch SZ (2Sam 22, 14; Ž 18, 14;

29, 3;46, 7; 68, 34 atď.) a pochádza zo staršej literárnej tradície Kanaánu. Nachádzame ju už v akkadských textoch amarnských tabuliek a v textoch z Ugaritu (15-14. stor. pred Chr.).

Patristický komentár: Efrém Sýrsky¹ o krupobití a ohni hovorí: „Krupobitie a oheň zišli spoločne, pričom krupobitie neuhasiť oheň a oheň nepôsobil na krupobitie. ...Oheň vďaka krupobitiu bol ešte väčší, ale nespálil stromy, zničilo ich iba krupobitie. Oheň sa nedotkol ani ohrád, ani sádov, ani viníc“.

Blaž. Teodorit hovorí: „Boh je vládcom všetkých prírodných živlov. Preto si Egypťania aj Gréci mysleli, že sú bohovia nebeskí, ale aj bohovia pozemskí, aj bohovia nadzemskí alebo podzemní. Preto týmito znameniami ich Boh chcel naučiť, že nie iba na zemi alebo na rieke, ale aj vo vzduchu či na mori posielal hrom z neba, aby vedeli, že on je Stvoriteľ a vládca nad všetkým“.² Podľa Diodóra Sinajského považovali Egypťania aj oheň za veľké božstvo. Vodu – dážď si ctili viac ako iné prírodné živly, ktoré im teraz skoro všetko zničili.

9, 24. Neistý preklad; doslova „krupobitie a oheň uprostred krupobitia“ (porov. EZ 1, 4).

Rabínsky komentár: Raši, podobne ako Midraš Rabba, chápe tieto slová doslovne. **Oheň**, ktorý šľahal uprostred **krupobitia** bol zázrakom v zázraku, lebo nielenže nastalo také krupobitie, aké Egypt dovtedy nepoznal, ale ani krúpy sa neroztopili, hoci boli zmiešané s **ohňom**. Aj keď je v prírode medzi ohňom a vodou, z ktorej sú krúpy trvalé nepriateľstvo, teraz akoby uzavreli prímerie, aby splnili vôľu svojho Stvoriteľa (Raši in Herczeg 2003, 86-87). Midraš prirovnáva oba živly k vojenským jednotkám, ktoré proti sebe ustavične bojujú. Keď kráľ potreboval ich službu vo svojej vlastnej bitke, nastolil medzi nimi mier, aby vykonávali jeho príkazy. Podobne, keď nastal čas potrestať Egypt, Boh zmieril krúpy a oheň, aby oboje zaútočilo na Egypťanov (ExRb 12, 4).

9, 25. Všetko bolo zničené anjelom – ničiteľom.³

9, 26. Gošen je dnes identifikovaný s Wádí Tumilát.

¹ СИРИН, Е.: На Книгу Исхода. CSCO 152 (71): 138. In: *Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков*, s. 69.

² ЛОПУХИН, А.: *Толковая Библия. Т. 1. Петербург 1904 – 1907*, s. 304..

³ УАЙТ, Е.: *Конфликт веков. Т. 1. Патриархи и пророки. Москва 1998*, s. 247.

9, 27-35. Konečne je aj samotný faraón aspoň na istý čas poriadne otrasený. Z jeho úst zaznieva neobvyklé vyznanie. Priznáva svoj hriech aj hriešnosť svojho národa. To, čo ich postihlo je spravodlivý Boží trest. Teraz už sľubuje, že bezpodmienečne prepustí Izraelitov zo svojej krajiny. Opätovne prosí o modlitby. Netreba si však robiť ilúzie o jeho premene. Nie je to modlitba vrúcna ani neustála. I napriek tomu túto žiadosť Mojžiš splní. Prihovárať sa v modlitbe v dobách núdze a utrpenia sa nemôže odmietnuť. Rovnako je to s pomocou, keď o ňu prosí, hoci jej nie je hodný. Mojžiš je tu svojím konaním predobrazom toho, ktorý nás svojím slovom a skutkami učil modliť sa za nepriateľov a dobre konať tým, ktorí nás nenávidia (Mt 5, 44).

9, 27. Patristický komentár: Cézarius Arleský ¹si všíma úprimné vyznanie faraóna, aj keď len chvíľkové. Keď bol faraón trestaný, uznal Pánovu spravodlivosť. Ak teda zlý faraón uznáva Božiu spravodlivosť, nijaký kresťan sa nemôže sťažovať, že Boh nie je spravodlivý (Cézarius Arleský, Sermones 101, 5: CCL 103, 419).

Efrém Sýrsky² hovorí: „Povedal faraón Mojžišovi: „*Tentoraz som zhrešil*“. A v predchádzajúcich dňoch, keď mal zatvrdilé srdce nezahrešil? Samozrejme, že zhrešil, ale nie tak ako teraz. Pretože ho varovali, aby zahnal dobytok, ale on nepočúval a preto ho teraz postihla oveľa ťažšia rana než boli predchádzajúce. Trest a pohroma prišla kvôli jeho nerozumnosti“.

Origenes³ hovorí o opakovanej zatvrdilosti: „Boh tým sledoval, aby faraón zatvrdilosť chápal ako zlo, prestal sa neustále voči Bohu zatvrdzovať“.

¹ O spravodlivom Bohu hovorí Cézarius toto: „Spievali sme piesne o tom, že Boh je verný a niet v ňom nepravdy“. Preto, ako už bolo ohľadne faraóna povedané skôr, chápeme, že jeho zatvrdilosť bola skôr dopustená Božou trpezlivosťou. Veď on sám sa otvorene vyznal, že Boh je spravodlivý a on a jeho národ je hriešny – nečistý. Preto žiadny kresťan nemôže hovoriť o tom, že Boh je nespravodlivý, keď nečistý kráľ ho nazýva spravodlivým.“ АРЛЬСКИЙ, Ц.: Проповеди. CCL 103:419. Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, s. 69-70.

² СИРИН, Е.: На Книгу Исхода. CSCO 152 (71): 138. In: Библийские комментарии и отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, Ветхий Завет III. Книги Исход, Левит, Числа, Второзаконие. Герменевтика 2010, s. 69.

³ ОРИГЕН, О молитве. TLG 2042.008, 29.16.1-6.. In: Библийские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, s. 69.

9, 29. Rabínsky komentár: Raši v zhode so staršou tradíciou (Mechita, Bo 1 in Herczeg 2003, 87; porov. ExRb 12, 5) hovorí, že Mojžiš sa nemohol modliť k PÁNOVI, kým bol v **meste**, ale musel z neho vyjsť, pretože bolo plné modiel (Raši in Herczeg 2003, 87). Mojžiš sa vyšiel modliť von z **mesta** už niekoľkokrát predtým (8, 8; 8, 25.26) a z týchto v. niektorí rabíni usúdili, že hlavným egyptským božstvom bola ovca, resp. baran (porov. rab. kom. k 8, 28). Počas predchádzajúcich rán boli totiž stáda oviec na lúkach, no teraz ich mnohí Egyptania priviedli domov, aby ich podľa Mojžišovej rady ochránili. Preto bolo mesto „plné modiel“ (Devek Tov in Herczeg 2003, 87-88).

9, 31-32. Ľan a jačmeň boli zasiahnuté... Pšenica a špalda neboli zasiahnuté.

Rabínsky komentár: Ako uvádza Raši, nemá sa prekladať ako **zasiahnuté** ale ako *rozbité*. Na jačmeni už boli klasy, ktoré stáli vzpriamené a krúpy ich poodlamovali. Podobne ako **ľan** už vyrástol, stál dostatočne pevne a bol pružný, preto mu krupobitie neublížilo. Iní rabíni (Tanchúma 6 in Herczeg 2003, 88-89) zasa vykladajú v. 32 tak, že **pšenica a špalda** boli zázračne uchránené od krupobitia (Raši in Herczeg 2003, 88-89).

9, 31. Ľan a jačmeň – Ľan¹ sa v Egypte pestoval vo veľkom, pretože výroba plátna bola dôležitým ekonomickým odvetvím. Výroba vlákien si vyžadovala spôsob sadenia semiačok blízko pri sebe, aby vyrastali rovno a s čo najmenším počtom vedľajších výhonkov. Ľanové semiačka sa používali aj v medicíne ako laxatívum a na popáleniny. Sadili ho začiatkom januára a zakvitol o tri týždne neskôr. Jeho zber je možný až mesiac po zakvitnutí. G. Hortová (1958, 49) uvažuje, že pri vysokom stave Nílu sa siatie muselo odložiť o dva až tri týždne, a tak začiatkom februára² bol ľan pri krupobití stále zraniteľný. Jačmeň bol ďalšou stra-

¹ Ľan bol životne dôležitý pre egyptský ľanový priemysel. Pšenica – hlavný vývozný produkt sa naozaj klásí o mesiac alebo dva neskôr ako jačmeň. Ilustrovaná príručka k Biblii. Slovenská biblická spoločnosť. Banská Bystrica 2001, s. 164. Bol pestovaný v Egypte i Palestíne. Na jeho sušenie sa používali ploché strechy (Joz 2, 6). Tkanie ľanu vykonávali ženy (Pr 31, 13) a Oz 2, 5). Z odpadkov boli vyrábané knôty.

² Krupobitie sprevádzané búrkou, bleskami a dažďom. Táto pohroma zničila jačmeň ale nie pšenicu a špaldu, pretože ešte nevyrástli. Zodpovedalo to začiatku februára. Fakt, že sa táto nečakaná pohroma sústredila v tomto období na Hornom Egypte, ale vyhla sa

tegickou plodinou Egypta. Jeho dôležitosť je dokumentovaná aj tým, že na múmiách sa našli náhrdelníky z jačmenných semiačok. Jačmeň sa zasieval v auguste a žal vo februári. Jeho pestovanie je v Egypte doložené odpradáva. Používal sa predovšetkým na výrobu chleba a sladového sirupu, z ktorého sa vyrábalo pivo. Steblo sa používalo ako krmivo pre zvieratá. V dobovej medicíne mal rôzne aplikácie. Okrem iného sa používal ako tehotenský test alebo sa varil a potom sa z neho robili obklady.

Jačmeň totiž (už) bol v klasoch a ľan v rozpuku – Východ z Egypta sa podľa 13, 4 udial v mesiaci abib, čo je pôvodný názov pre mesiac nisan (marec - apríl). Časový rámec rany krupobitia odkazuje podľa týchto údajov na február.

9, 32. „Špalda“ je druh pšenice.

Špalda¹ – Preklady väčšinou uvádzajú, že ide o špaldu (*Triticum spelta*), tenkeľ (porov. SVV a SEP), aj keď komentátori sa skôr prikláňajú k názoru, že ide o druh pšenice dvojzrnky (*Triticum dicoccum*), keďže to bola pôvodná kultivovaná forma pšenice a v Egypte bola jednou z hlavných plodín (porov. Loew 1924, 768; Borowski 1987, 91). Pšenica sa siala v auguste a žala koncom marca nasledujúceho roka.²

9, 33-34. Hromy a krupobitie a (ani) dážď... dážď, krupobitie a hromy – Tri úkazy spôsobujúce ranu sú uvedené v chiastickom usporiadaní. Je zaujímavé, že dážď sa spomína po prvýkrát až na tomto mieste, a teda v prípade, keď už ustal.

9, 33. Dážď sa (už) nelial na zem – Podľa interpretácie Targumu Onkelos dážď síce stále padal, ale nedopadal až na zem.

Gošenu, zodpovedá klimatickým podmienkam tejto oblasti. DOUGLAS, J. Nový biblický slovník. Praha 1996, s. 209.

¹ Podradný druh pšenice (Iz 28, 25 a Ez 4, 9) pochádzajúcej z Mezopotámie a Perzie. Bola siata tiež v Egypte a dozrievala po jačmeni. Podľa Herodota sa v Egypte používala na prípravu chleba ako kvas (droždie). Často je špalda zobrazovaná na egyptských pamiatkach. V hrobách sa našiel aj chlieb upečený zo špaldy. NOVOTNÝ, A.: Biblický slovník, Praha 1956, s. 372, 1068.

² Exodus, Komentáre k Starému zákonu. 3. Zväzok. Trnava 2013, s.237- 242.

Zoznam bibliografických odkazov:

- AUGUSTÍN, S.: *Boží štát. II. zväzok*. Trnava 2005. ISBN 80-7162-571-X
- BÁNDY, J.: *Úvod do exegézy Starej zmluvy*. Bratislava 2002. ISBN 80-223-1693-8.
- BÁNDY, J.: *Teológia Starej Zmluvy*. Bratislava 2003. ISBN 80-223-1793-4.
- BÁNDY, J.: *Úvod do Starej zmluvy*. Bratislava 2003. ISBN 80-223-1885-X.
- BÁNDY, J.: *Dejiny Izraela*. Bratislava 2006. ISBN 80-223-2139-7.
- BARDTKE, H.: *Příběhy ze starověké Palestíny, Tradice archeologie dějin*. Vyšehrad 1988
- BAUMANN, G.: *Bible*. Praha 2012. ISBN 978-80-247-3912-0.
- BENEŠ, J.: *Dvanáctka. Uvedení do Malých proroků*. Praha 2019. ISBN 978-80-7255-422-5.
- BENEŠ, J.: *Jozue. Svatá slova v knize Jozue*. Praha 2017. ISBN 978-80-7172-702-6.
- BENEŠ, J.: *Kniha o Bohu soudci. Teologie knihy Daniel*. Praha 2015. ISBN 978-80-7172-762-0.
- BENEŠ, J.: *Směrnice a řády. Zákoník v Páté knize Mojžišově*. Praha 2012. ISBN 978-80-7172-874-0.
- BER, V.: *Vyprávění a právo v knize Exodus*, Jihlava 2009. ISBN 978-80-86498-35-5.
- BIBLIA. Vydala Slovenská evanjelická cirkev a. v. v ČSSR, 1990. ISBN 0-564-03222-0.
- Библия – Книги Священного Писания Ветхого Завета на церковнославянском языке. Москва 1993.
- Библия – Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. В русском переводе. Издание Московской патриархии, Москва 1956.
- Библейские комментарии и отцов Церкви и других авторов I – VIII веков. Ветхий Завет II. Книга Бытия 12-50. Герменевтика 2004. ISBN 5-901 494-03-2.
- Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, Ветхий Завет III. Книги Исход, Левит, Числа, Второзаконие. Герменевтика 2010. ISBN 978-5-901494-15-8.
- BIČ, M.: *Ze světa Starého zákona I*. Praha 1986.
- CAP, A.: *Izagogika do Starého Zákona I*, Prešov 2019. ISBN 978-80-555-2211-1.

- CAP, A.: *Úvod do Starého Zákona II*. Prešov 2018. ISBN 978-80-555-2077-3.
- CAP, A.: *Biblická prahistória*. (Biblicko-exegetický komentár na 1. – 11. kapitolu knihy Genezis), Prešov 2018. ISBN 978-80-555-1982-1.
- ČAPEK, F.: *Archeologie, dějiny a utváření identity starověkého Izraele*. Vyšehrad 2018. ISBN 978-80-7601-082-6.
- DAHLER, E.: *Jeruzalém v dějinách spásy*. Kostelní Vydří 1993. ISBN 80-85-527-28-6.
- DOUGLAS, J. *Nový biblický slovník*, Praha 1996. ISBN 80-85495-65-1.
- DOUKHAN, J.: *Túžba zeme. Štúdia prorockej knihy Daniel*. Martin 1996. ISBN 80-88719-59-3.
- DUKA, D.: *Úvod do Písma Svätého Starého Zákona*. Praha 1992. ISBN 80-901252-5-5.
- ДРОЗДОВ, Ф.: *Толкование на Книгу Бытия*. Москва 1867.
- DUBINOVÁ, T.: *Ženy v Bibli, ženy dnes*. Praha 2008. ISBN 978-80-86889-69-6.
- ЕГОРОВ, Г.: *Священное Писание Ветхого Завета*. Москва 2004.
- ЕГОРОВ, Г.: *Священное Писание Ветхого Завета*. Москва 2016. ISBN 978-5-7429-1053-4.
- Exodus, Komentáre k Starému zákonu*. 3. Zväzok. Trnava 2013. ISBN 978-80-7141-766-8.
- FINKELSTEIN, I.-SILBERMAN, N.: *Objevení Bible. Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Vyšehrad 2007. ISBN 978-80-7021-869-3.
- Genezis*. Trnava 2008. ISBN 978-80-7141-626-5.
- GENEZIS – *Starý zákon, překlad s výkladem*. Praha 1968.
- HANUŠ, J.- VYBÍRAL, J.: *Příběhy povolání a obrácení v biblických textech*. Brno 2009. ISBN 978-80-7325-177-2.
- HELLER, J – PRUDKÝ, M.: *Obtížné oddíly knih Mojžišových*. 2. Vydání. Kostelní Vydří 2007. ISBN 978-80-7195-186-5.
- CHIOLERIO, M.: *Blaze tomu, kdo slyší tato slova. První setkání se Starým zákonem*. Paulínky 1997. ISBN 80-86025-10-1.
- Ilustrovaná príručka k Biblii*. Slovenská biblická spoločnosť. Banská Bystrica 2001. Preklad P. – D. Alexandrovci. ISBN 80-85486-36-9.
- JANČOVIČ, J.: *„Nech je svetlo!“ – Úvod a exegéza vybraných statí Pentateuchu*. Bratislava 2002.
- JOHNSON, P.: *Dějiny židovského národa*. Rozmluvy 1995. ISBN 80-85336-31-6.

- KAŠNÝ, J.: *Právo v hebrejské Bibli*, Vyšehrad 2017. ISBN 978-80-7429-910-0.
- KELLER, W.: *A Biblia má predsa pravdu*. Historická pravda podložená vedeckými dôkazmi. Bratislava 2018. ISBN 978-80-8172-036-9.
- KITTEL, R.: *Biblia Hebraica*. Stuttgart 1937.
- КОВАРСКИЙ, А.: *Гепю Вемхого Завема*, Москва 2001. ISBN 5-93348-037-1.
- KUBÁČ, V.: *Člověk před Boží tváří*. Vyšehrad 2016. ISBN 978-80-7429-754-0.
- KUZMIŠIN, P.: *Bohovia starých Slovanov*. Bratislav 2018. ISBN 978-80-8100-434-6.
- KÜNG, H.: *Židovství*. Brno 2016. ISBN 978-80-7485-110-0.
- LACH, S.: *Ksiega Rodzaju*. T. 1.-11. Poznań 1962.
- LEMANSKI, J.: *Ksiega Rodzaju*. T. 1. č.2., Czenstochova 2013. ISBN 978-83-7797-205-2.
- LEMANSKI, J.: *Nowy komentarz Biblijny*. Stary Testament. Ksiega Wyjścia, T. III. Czenstochowa 2009. ISBN 978-83-7424-448-0.
- LINDEN, N.: *Povídá se...podle Tóry*, Benešov 2015. ISBN 978-80-88060-01-7.
- LINDEN, N.: *Povídá se... o soudcích a kráľích*, Praha 2018. ISBN 978-80-88060-14-7.
- ЛОПУХИН, А.: *Толковая Библия*. Т. 1-3. Петербург 1904 – 1907.
- MACDONALD, W.: *Biblický komentář ke Starému zákonu*, Brno 2017. ISBN 978-80-906732-0-5.
- MIKLIK, J.: *Biblická archeologie*. Praha 1936.
- МЕЛЬ, А.: *Исагозика – Ветхий Завет*. Москва 2000. ISBN 5-88869-032-5.
- МЕЛЬ, А.: *Как читать Библию I.-II.* Калининград 2002. ISBN 5-88869-029-5.
- MOLONEY, F.: *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří 2008. ISBN 978-80-7192-991-8.
- MUCHOVÁ, L.: *Bible pro ty, kdo už nejsou děti*. Praha 2019. ISBN 978-80-7553-555-9.
- NANDRASKY, K.: *Dejiny biblického Izraela*, Bratislava 1994.
- NANDRASKY, K.: *Úvod do Starej a Novej zmluvy*. Bratislava 1980.
- NANDRASKY, K.: *Teológia Starej zmluvy*. Bratislava 1976.
- NANDRASKY, K.: *Dejiny Izraela*. Modra 1961.

- NOVOTNÝ, A.: *Biblický slovník*, Praha 1956.
- Pentateuch. Päť kníh Mojžišových s komentármi Jeruzalemskej Biblie*. Trnava 2004. ISBN 80-7141-447-6.
- PETER, M.: *Wyklad Pisma Swietego Starego Testamentu*, Poznań 1959.
- Pět svátečních svitků. Živá díla minulosti*, Praha 1958.
- ПРАВΟΣЛАВНАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ Т. 1. Москва 2000. ISBN 5-89572-006-4.
- PRUDKÝ, M.: *Genesis I. 1, 1 – 6, 8*. Praha 2018. ISBN 978-80-7545-047-0.
- Průvodce životem. I. Mojžíšova (Genesis)*. Praha 1998. ISBN 80-7130-059-4.
- ПУШКАРЬ, В.: *Священнаябиблейская история*. Санкт-Петербург 2004. ISBN 5-7444-1167-4.
- RAHLFS, A.: *SEPTUAGINTA –LXX*. Stuttgart 1935. ISBN 3438051214.
- RENTORFF, R.: *Hebrejská bible a dějiny*. Vyšehrad 2015. ISBN 978-80-7429-541-6.
- RYAN, D.: *24 hodín v starovekom Egypte. Jeden deň v živote ľudí, ktorí tam žili*, Bratislava 2019. ISBN 978-80-8109-368-5.
- СНИГИРЕВ, Р.: *Библейская археология*. Москва 2007. ISBN 978-5-7789-0200-X.
- СОКОЛОВ, Н.: *Ветхий Завет*. Москва 2002.
- SCHULTZ, S.: *Starý Zákon mluví*. Praha 1989.
- STRUPPE, U. – KIRCHSCHLAGER, W.: *Úvod do Starého a Nového zákona. Jak porozumět Bibli*. Vyšehrad 2000. ISBN 80-7021-334-5.
- Sväté písmo Starého a Nového zákona*. Trnava 1996. ISBN 80-7162-152-8.
- ŠALING, S. a kol.: *Veľký slovník cudzích slov*. Bratislava 2003. ISBN 80-89123-02-3.
- Študijná Biblia*. Banská Bystrica 2015. ISBN 978-80-8156-052-1.
- ЩЕДРОВИЦКИЙ, Д.: *Введение в Ветхий Завет*. Москва 2003. ISBN 5-901599-15-2.
- ТЕОДОРИТ, К.: *Толкование на книгу Бытия*. Москва 1855.
- The Orthodox study Bible, 2008 by Athanasius of Orthodox Theology*. USA. ISBN 978-0-7180-0359-3.
- TYDLITÁTOVÁ, V.: *Symbolika hradeb a bran v hebrejské bibli*. Praha 2010. ISBN 978-80-7387-305-9.
- ВАСИЛИАДИС, Н.: *Библия и археология*. Св.- Троицкая Сергиева Лавра 2003.

- ВЕНИАМИН, П.: *Священная библейская история*, ч. 1-2. Санкт-Петербург 2004. ISBN 5-7444-1167-4.
- VESELÝ, J.: *Mariánska zjevení z hlediska hermetismu*. Praha 2001. ISBN 978-80-7439-036-4.
- Výklady ke Starému zákonu I. Zákon*. Praha 1991. ISBN 80-7017-408-0.
- WALTON, J.: *Ztracený svět 1. Kapitoly První knihy Mojžíšovy v kontextu evolučních a kreacionistický teorii*. Starověká kosmologie a diskuze o vzniku světa. Pro poctivější četbu Bible. Praha 2017. ISBN 978-80-7255-396-9.
- WESTERMANN, C.: *Tisíc let a jeden den*. Praha 1972.
- УАЙТ, Е.: *Конфликт веков*. Т. 1. Патриархи и пророки. Москва 1998. ISBN 5-86847-246-2.
- ZAMAROVSKÝ, V.: *Velké příběhy Staroveku*. Gilgameš. Sinuhet. Aeneas. Bratislava 2018. ISBN 978-80-8046-894-1.
- ZIOLKOWSKI, Z.: *Nejtěžší stránky Biblie*. Kostelní Vydří 2001. ISBN 80-7192-450-4.

ANALÝZA DÔSLEDKOV HEDONISTICKÉHO VZŤAHU K MATERIÁLNYM HODNOTÁM V KONTENTE Jk 5, 1¹ 2

doc. ThDr. Štefan Pružinský, PhD.

Abstrakt: Tento článok prináša biblickú a patristickú exegézu slov z všeobecného listu apoštola Jakuba, ktoré pojednávajú o dôsledkoch hedonistického vzťahu človeka k materiálnym hodnotám. Dôležitým východiskom výskumu je kritická analýza skúmaného biblického textu v kontexte jeho znenia a variánt v najdôležitejších dochovaných biblických rukopisoch. Článok prichádza k záveru, že nesprávny a hedonistický vzťah človeka k materiálnym hodnotám má svoje nielen dočasné, ale aj eschatologické dôsledky. Stav, keď veci a majetok človeku zamenia Boha, totiž narušá nielen normálne duchovné, sociálne a spoločenské vzťahy a väzby, ale prerušuje aj vzťah s Bohom, čo následne spôsobuje odpojenie sa od nestvorenej Božej energie. Bez tejto energie duša zomiera, zostáva opustená a prázdna. Tento stav je hlavnou podstatou toho, čo Sväté Písmo nazýva večným utrpením, zatratením alebo peklom.

Úvod

Vo všeobecnom liste svätého apoštola Jakuba sa nachádza myšlienka, ktorá vo všeobecnosti poukazuje na eschatologické dôsledky hedonistického vzťahu človeka k materiálnym hodnotám. Táto myšlienka znie: “Počujte teraz vy, boháči, plačte a nariekajte nad vašimi biedami, ktoré prichádzajú na vás!” (gr. ¹ Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὁλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις; csl. Прїидѣте нѣѣ, богаѣти, плачѣте ѡ рыдѣнїи ѡмѣхъ и скорѣхъ вѣхъ на вы). Týmto veršom apoštol Jakub z historického hľadiska začína svoj príhovor k bohatým zemepánom, ktorým najatí robotníci

¹ Tento článok je jedným z výsledkov riešenia vedecko-výskumného projektu „Exegéza 5. kapitoly všeobecného listu apoštola Jakuba“ Kultúrnej a edukačnej grantovej agentúry MŠVVaŠ SR (KEGA) (Projekt č. 005PU-4/2023).

² Tento príspevok bol prednesený v rámci medzinárodnej vedeckej konferencie s názvom “BIBLIA A WSPÓŁCZESNOŚĆ” – teologiczne, kanoniczne, socjalne i społeczne przesłanie Biblii dla współczesności – V. rocznik, Gorlice, 23. 11. 2023.

obrábali polia¹. Uvedené slová však majú aj nadčasový rozmer a poukazujú na eschatologické dôsledky hedonistického vzťahu človeka k materiálnym hodnotám.

Biblická a patristická exegéza skúmaného textu

Úvodné slová verša "**Počujte teraz**" (gr. Ἀγε νῦν; cs. Приидите ныне) je potrebné rozumieť rovnako ako v Jk 4, 13 ako naliehavú výzvu "k okamžitému zvýšeniu pozornosti pre všetkých tých, ktorí sú prehnanne sebaistí vo svojich plánoch do budúcnosti. Dôraz na "teraz" poukazuje na eschatologické myslenie apoštola Jakuba, ktorý podobne ako apoštol Ján² a všetci ostatní biblickí autori zdôrazňuje potrebu neustále a v každom okamihu byť bdely a pripravený na druhý príchod Isusa Christa, ktorý do istej miery je možné prežívať už teraz"³.

Za oslovením "**boháci**" (gr. πλούσιοι; cs. богати) je správne rozumieť nie všetkých ľudí, ktorí sú vlastníkmí väčšieho majetku, ale iba tých, ktorí sa "obohatili nespravodlivo"⁴, alebo si z bohatstva urobili svoj idol, modlu, božstvo, ktoré nadovšetko uctieajú. Hriechom totiž nie je vlastníctvo majetku, ale neochota pomôcť v prípade potreby ľuďom v núdzi a uctiť si aj Boha, ktorý všetko bohatstvo stvoril. Veľmi dôrazné varovanie na adresu bohatých ľudí je v úplnom súlade s judaistickou aj evanjeliou tradíciou⁵.

Podstatou hriechu nesprávneho vzťahu k bohatstvu je neochota človeka uvidieť a pochopiť, že oveľa dôležitejšie než pamätanie na vonkajšie bohatstvo je pamätanie na nesmrteľnosť svojej duše, ktorá je najvzácnejšia zo všetkého na svete. Dôkazom toho, že ľudská duša je mimoriadne vzácna aj Bohu, je skutočnosť, že Boh neposlal k ľuďom anjela, ale prišiel Sám, aby nám pomohol a povolal nás hriešnych, padlých

¹ Pozri Jk 5, 4.

² Pozri 1Jn 2, 18.

³ PRUŽINSKÝ, Š., 2022. *General letter of the Holy apostle James : (Exegesis of 4th chapter)*. Białystok : Medical University of Białystok, 2022, s. 101.

⁴ НИКОЛАЙ, митрополит, (Мрђа), 2004. *Тумачење саборних посланица (Јаковљеве, Прве и Друге Петрове) Светога Писма Новог Завета*. 1. vydanie. Србиње: "Дабар" и Богословија Светог Петра Дабробосанског, 76.

⁵ Pozri 1Enoch 94, 6-9; 97, 1-10; 98, 1-16; 99, 11-16; 100, 7-9; 102, 1-11; Mk 10, 25; Mt 19, 23-24; Lk 1, 53; 6, 24; 12, 16-21; 14, 12-14; 16, 19-31; 18, 23-25; 21, 1-4.

a zranených k prvobytnnej čistote a spásu od smrti. Boh sa stal človekom preto, aby vyliečil naše duše, vyzliekol z nich špinu hriechu a hanbu vášní a obliekol ich "do kráľovského, nebeského, božského, žiarivého a slávneho odevu"¹ Božích detí, členov Bohom vyvoleného a svätého národa². Za takýchto okolností je veľmi nerozumné, aby sa človek sústredil iba na to, čo je neporovnateľne menej dôležité a čo podlieha postupnému rozkladu a nakoniec nevyhnutnému zániku.

Je ťažké povedať, či v tomto verši je reč o tých istých ľuďoch, o ktorých sa hovorilo v predchádzajúcej kapitole všeobecného listu apoštola Jakuba, zaoberajúcich sa obchodovaním, alebo o niekom inom. V prospech názoru, že ide o iných ľudí hovorí skutočnosť, že sa zaoberali inou činnosťou (vlastnili a obrábali polia), ktorá si viac vyžadovala prítomnosť na jednom mieste, než práca obchodníkov, ktorí boli známi cestovaním na veľké vzdialenosti a dlhú dobu³. Uvedenú otázku, o ko-ho presne ide, nemá zmysel hlbšie skúmať, pretože nech by bola odpoveď akákoľvek, nič sa nemení na obsahu a zmysle nasledujúcich veršov ako varovania pre všetkých ľudí, ktorí majú nesprávny vzťah k majetku.

Boháčov apoštol Jakub vyzýva k plaču spojenému s nariekaním. Výraz „**nariekajte**“ (gr. ὀλολύζοντες; csl. рыдѣиѥ) sa vo Svätom Písme používa na označenie silného plaču, preniknutého strachom z Božieho súdu⁴. Vyzývanie boháčov k plaču a uvedomovaniu si bázne pred Božím súdom má v tomto prípade význam „povolania k pokániu“⁵. Plač a uvedomovanie si svojich hriechov a zodpovednosti za nich pred Bohom mali pomôcť boháčom k zanechaniu hriechov a zmene dovtedajšieho spôsobu života. Slovo "nariekajte" má v pôvodnom gréckom texte tvar prídastia, ktoré sa má rozumieť ako imperatív a tak sa aj spravidla prekladá. Zároveň je to takzvané onomatopoetické alebo echemimetické slovo, čiže slovo, ktoré foneticky napodobňuje, pripomína alebo naznačuje prirodzený zvuk, ktorý opisuje. Kým u Homéra, Aeschyla, Eume-

¹ НИКОЛАЙ, митрополит, (Мрђа), 2004. *Тумачење саборних посланица (Јаковљеве, Прве и Друге Петрове) Светога Писма Новогa Завета*. 1. издање. Србиње: "Дабар" и Богословија Светог Петра Дабробосанског, 76.

² Pozri 1Pt 2, 9.

³ Pozri Jk 4, 13.

⁴ Pozri Iz 13, 6; 14, 31; 15, 3.

⁵ ЯРОШЕВСКИЙ, Г., Иером., 1901. *Соборное Послание св. Апостола Иакова*. Киевъ, s. 261.

nidesa a Euripidesa toto slovo označuje volanie k Bohu motivované radosťou¹, v Septuaginte sa používa výlučne v kontexte lamentovania v reakcii ľudí na katastrofy, ktoré ich postihli kvôli ich odpadnutiu od Boha².

Apoštol Jakub nemohol vyzývať boháčov iba k obvyčajnému plaču, pretože tento by pre nich nemal nijaký význam. Takáto výzva by sa podobala skôr na pomstu, alebo škodoradosť, než na pastierske napomenutie. Apoštol Jakub nemohol vyzývať boháčov ani k plaču nad skorou stratou pozemských radostí a majetkov kvôli prichádzajúcim nepokojom v Jeruzaleme, pretože telesné straty nie sú z duchovného hľadiska žiadnym veľkým a podstatným nešťastím. Skutočnú príčinu plaču je treba hľadať v súvislosti s „**biedami**“ (gr. *ταλαιπωρία*; csľ. *ископечз*), predpovedanými apoštolom Jakubom v skorej budúcnosti. Keďže tieto biedy sú v nasledujúcich veršoch dávane do súvislosti s druhým príchodom Isusa Christa³, je jasné, že v slovách apoštola Jakuba je potrebné vidieť výzvu k plaču pokánia kvôli aktívnej príprave na stretnutie s Christom na Božom súde. V starozákonnej biblickej tradícii sa slovo biedy občas používa aj na označenie nešťastí vo všeobecnosti spojených napríklad s chudobou alebo posmechom zo strany iných ľudí⁴, avšak prevažne sa používa na označenie bied spojených s utrpením prežívajúcim tými, ktorí sa protivili Bohu⁵. V tomto druhom zmysle je potrebné chápať pojem biedy aj v tomto verši.

Zo skutočnosti, že podľa slov listu biedy na boháčov už „**prichádzajú**“ (gr. *επερχομεναι*; csľ. *прислужу*), vyplýva, že na Boží súd sa apoštol Jakub pozerá ako na niečo veľmi blízke. Myšlienku blízkosti Božieho súdu nachádzame aj u iných apoštolov⁶. Keďže Boží súd apoštol Jakub spája aj s myšlienkou druhého príchodu Isusa Christa, ktorého

¹ JOHNSON, L. T. 1995. *The Letter of James. A New Translation with Introduction and Commentary*. New Haven and London: Yale University Press, s. 298.

² Pozri Oz 7, 14; Amos 8, 3; Zach 11, 2; Iz 10, 10; 13, 6; 14, 31; 15, 2-3; 16, 7; 23, 1. 6. 14; 24, 11; 52, 5; 65, 14).

³ Pozri Jk 5, 7-9.

⁴ Pozri Job 5, 21; Ž 11, 6; 39, 3; 68, 21; 87, 19.

⁵ Pozri Ž 13, 3; 139, 6; Oz 9, 6; Am 3, 10; 5, 9; Mich 2, 4; Joel 1, 15; Av 1, 3; Zach 1, 15; Iz 16, 4; 47, 11; 59, 7; 60, 18; Jer 4, 20; 6, 7.

⁶ Pozri 1Pt 4, 7; 2Pt 3, 9-10; 1Jn 2, 18. 28; 1Kor 7, 29; 10, 11; 1Tes 4, 17.

príchod sa podľa jeho slov už „priblížil“ a ktorý ako Sudca už „stoi pred dvermi“¹, je jasné, že nielen na Boží súd, ale aj na druhý príchod Isusa Christa apoštol Jakub pozerá ako na niečo veľmi blízke. Stojí preto pred nami otázka, prečo apoštolí už pred takmer dvetisíc rokmi hovorili o skorom príchode Isusa Christa. Táto otázka je veľmi naliehavá a zaujímavá aj preto, lebo mnohým ľuďom sú veľmi dobre známe slová Evanjelia o tom, že nikto nepozná čas Christovho príchodu². Na uvedení otázku sa pokúša odpovedať Michail, biskup Kurský, nasledujúcim spôsobom: „Blízkosť druhého Christovho príchodu k jeho prvému príchodu je potrebné merať nie podľa časovej vzdialenosti týchto dvoch udalostí, ale v tom zmysle, že prvým príchodom Christa nastala posledná epocha terajšieho života sveta. Zo strany Boha už bolo urobené pre svet všetko a preto už niet prekážok k zjaveniu nového a slávneho Christovho kráľovstva. Táto epocha môže trvať dlho podľa času, avšak podľa morálnej spätosti udalostí je poslednou. Teraz už jedine od Božej vôle závisí to, ako dlho bude trvať. Christov príchod je blízko vďaka vnútornej morálnej spojitosti druhého príchodu s prvým. Nastali posledné dni, posledná epocha sveta. Vyjadrenie o blízkości druhého Christovho príchodu nehovorí o tom, kedy presne tento príchod nastane“³.

Posledné slová tohto verša "**na vás**" (gr. υμιν; csl. на вы), upresňujú, že biedy strašného súdu a následného zatratenia neprichádzajú všeobecne na všetkých ľuďoch, ale na nekajúcich sa hriešnikov. Sú to ich biedy, ktoré prichádzajú na nich. Napriek tomu, že tento dodatok sa nenachádza vo všetkých rukopisoch, vyskytuje sa vo viacerých starších aj novších z nich⁴ a aj tam, kde sa nenachádza, sa predpokladá a vyplýva z kontextu. Z uvedeného dôvodu sa vyskytuje vo väčšine starších aj

¹ Pozri Jk 5, 8-9.

² Pozri Mt 24, 36.

³ МИХАИЛЬ, еп.: Толковый Апостолъ. Кн. 2. Соборныя послания св. Апостоловъ на славянском и русском наречиях с предисловіями и подробными объяснительными примечаниями. С.-Петербург 1905, s. 92.

⁴ ALAND, B. et al. eds., 2014. *NOVUM TESTAMENTUM GRAECUM, editio Critica maior, IV. Catholic letters. Part 1. Text. Installment 1. James*. Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft, s. 82-83.

novších prekladov, vrátane cirkevnoslovanskej Biblie¹ aj Slovenskej ekumenickej Biblie². Tento dodatok činí "implicitný a nepriamy objekt explicitným"³.

Záver a zistenia

Z vyššie uvedenej biblickej a patristickej exegézy slov apoštola Jakuba o biedach, ktoré prichádzajú na bohatých ľudí, vyplýva, že nesprávny a hedonistický vzťah človeka k materiálnym hodnotám má svoje nielen dočasné, ale v prvom rade eschatologické dôsledky. Hedonistickým vzťahom k materiálnym hodnotám človek spôsobuje, že jeho budúcnosť v eschatologickom zmysle bude naplnená biedami, čiže silným duchovným a duševným utrpením. Toto utrpenie nespôsobuje Boh, ale zlý a duchovne nezdravý stav duše, do ktorého sa duša dostáva vtedy, keď jej hlavnou náplňou a cieľom života prestáva byť láskyplný vzťah s Bohom a ľuďmi, ktorý nahrádza vzťah k veciam a majetkom. Stav, keď veci a majetok človeku zamenia Boha, je mimoriadne nebezpečný, pretože narúša nielen normálne duchovné, sociálne a spoločenské vzťahy, ale prerušuje aj vzťah s Bohom. Toto prerušenie vzťahu a spoločenstva s Bohom má pre človeka následne fatálne a eschatologické dôsledky, nakoľko človek sa ocitá odtrhnutý od hlavného zdroja života duše, ktorým je nestvorená Božia energia alebo, ináč povedané, oživujúca sila Svätého Ducha. Bez tejto sily a energie duša zomiera, prerušuje normálne a zdravé vzťahy s ľuďmi a zostáva opustená a prázdna. Táto samota a prázdnota je hlavnou podstatou toho, čo Sväté Písmo nazýva večným utrpením, zatratením, či peklom.

¹ БИБЛИЯ. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета на церковнославянском языке. 1993. Москва : Российское библейское общество.

² BIBLIA. Slovenský ekumenický preklad s deuterokánonickými knihami. 2015. Banská Bystrica : Slovenská biblická spoločnosť.

³ JOHNSON, L. T. 1995. *The Letter of James. A New Translation with Introduction and Commentary*. New Haven and London: Yale University Press, s. 299.

Zoznam bibliografických odkazov:

- ALAND, B. et al. eds., 2014. *NOVUM TESTAMENTUM GREACUM, editio Critica maior, IV. Catholic letters. Part 1. Text. Installment 1. James.* 2. rev. vydanie. Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft. ISBN 978-3-438-05606-1.
- БИБЛИЯ. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета на церковнославянском языке. 2. vydanie. Москва 1993. ISBN 5-85524-009-6.
- BIBLIA. *Slovenský ekumenický preklad s deuterokánonickými knihami.* 3. vydanie. Banská Bystrica 2015. ISBN 978-80-85486-98-8.
- ЯРОШЕВСКИЙ, Г., Иером., 1901. *Соборное Послание св. Апостола Иакова.* Киевъ.
- JOHNSON, L. T. 1995. *The Letter of James. A New Translation with Introduction and Commentary.* New Haven and London: Yale University Press. ISBN 978-0-300-13990-7.
- МИХАИЛЬ, еп.: *Толковый Апостоль. Кн. 2. Соборныя послания св. Апостоловъ на славянском и русском наречиях с предисловиями и подробными объяснительными примечаниями.* С.-Петербург 1905.
- НИКОЛАЙ, митрополит, (Мрђа), 2004. *Тумачење саборних посланица (Јаковљеве, Прве и Друге Петрове) Светога Писма Новог Завета.* 1. vydanie. Србиње: “Дабар” и Богословија Светог Петра Дабробосанског. ISBN 99938-730-1-2.
- PRUŽINSKÝ, Š., 2022. *General letter of the Holy apostle James : (Exegesis of 4th chapter).* Bialystok : Medical University of Bialystok. ISBN 978-83-962823-1-6.

TRAJA NEROZUMNÍ MUŽI¹
(exegéza Evanjelii 25. až 27. nedele po Pětidesiatnici)

doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

Sväté Písmo je ako nevyčerpatelný prameň ponaučení pre Bohu príjemný život. Je pre každého kresťana skutočnou knihou, v ktorej má hľadať odpovede na všetky svoje otázky súvisiace s vierou, Bohom, Jeho prozreteľnou starostlivosťou o svet a človeka a v ktorej má nachádzať inšpiráciu pre každodenný život. Má byť každodenným chlebom duše, aby sa ona mohla napájať a nasycovať a aby sa človek stal živým chrámom Trojjediného Boha.

Nepochybujeme o tom, že ročný cyklus nedeľných evanjeliových čítaní má výrazný pedagogický charakter, že sa v nich veriacim ľuďom pripomínajú tie evanjeliové udalosti, príbehy a podobenstvá, ktoré Cirkev múdro predložila na výchovu, ponaučenie a povzbudenie na ceste k spásu. My sa bližšie pozrieme na jedno spojivo medzi tromi nedeľnými evanjeliovými čítaniami, ktoré sú ustanovené k čítaniu na 25. až 27. nedeľu po Svätej Pätidesiatnici.

Ide o tri príbehy, udalosti, ktorými chcel Isus ponaučiť izraelský národ či jeho duchovných vodcov. Prvé zo skúmaných evanjeliových čítaní je o stretnutí Christa so zákonníkom, ktorému Isus rozpovedal podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi. Druhé čítanie je podobenstvo o boháčovi, ktorému sa urodila veľká úroda. Tretím čítaním je skutočný príbeh o uzdravení zhrbenej ženy pri jednej zo synagóg. Najprv uvedieme celé evanjeliové texty:

1: „V tom čase, nejaký zákonník pristúpil k Isusovi, aby Ho pokúšal a povedal: „Učiteľ, čo mám robiť, aby som zdedil večný život?“ On mu nato povedal: „A čo je napísané v Zákone? Ako tam čítaš? On odpovedal: „Milovať budeš Hospodina, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou, celou svojou silou, celou svojou myslou, a svojho blížneho ako seba samého!“ Povedal mu teda: „Správne si odpovedal.

¹ Tento príspevok bol prednesený v rámci medzinárodnej vedeckej konferencie s názvom “BIBLIA A WSPÓŁCZESNOŚĆ” – teologiczne, kanoniczne, socjalne i społeczne przesłanie Biblii dla współczesności – V. rocznik, Gorlice, 23. 11. 2023.

To konaj a budeš žiŕ!“ Ale on, aby sa ospravedlnil, povedal Isusovi: „A kto je môj blížny?“ Na to mu Isus povedal: „Istý človek zostupoval z Jeruzalema do Jericha a padol do rúk zbojníkov, ktorí ho ozbijali, doráňali, nechali ho polomŕtveho a odišli. Šiel tou istou cestou nejaký kňaz, no keď ho zazrel, obišiel ho. Podobne aj levita, keď prišiel na toto miesto a videl ho, obišiel ho. No prišiel k nemu aj istý pcestný Samaritán. Keď ho uvidel, prišlo mu ho ľúto. I pristúpil k nemu, nalial mu na rany olej a víno, a obviazal mu ich. Potom ho vyložil na svoje dobytčia, zaviezol ho do hostinca a postaral sa o neho. Na druhý deň, majúč v úmysle odísť, vyňal dva denáre, dal ich hostinskému a povedal: Staraj sa oňho; a ak naň vynaložíš viac, zaplatím ti to, keď sa vrátim. Kto z tých troch, podľa teba, bol blížnym tomu, čo padol do rúk zbojníkov?“ On nato povedal: „Ten, čo mu preukázal milosrdenstvo.“ I povedal mu Isus: „Choď a rob podobne!“ (25. nedela, Lk 53. začalo: 10, 25–37)¹

2: „Povedal Hospodin toto podobenstvo: „Istému bohatému človeku prinieslo pole hojnú úrodu.“ Rozmýšľal teda a povedal si: Čo urobím? Veď nemám kde zhromaždiť svoju úrodu. A nato povedal: Urobím toto: Zrúcam svoje sýpky a postavím väčšie. Tam potom uložíм všetku úrodu i svoje dobrá. A svojej duši poviem: Duša, máš mnoho dobra uloženého na mnoho rokov. Odpočívaj, jedz, pi a vesel sa! Boh

¹ Во время оно, законники некий пришедши ко иисусу, и началъ сего, и глагола: учитель, что сотворишь животовъ бжньихъ наследъи; Онъ же рече къ нимъ: въ законѣ что писано сего; какъ чтеши; Онъ же отвѣщае рече: возлюбивши гдѣ бѣа твою и въсего серца твоего, и въсего дъши твоея, и всего крепостю твою, и бжемы помышленіемъ твоимъ: и ближняго своего, какъ самъ себе. Рече же сему, правъ отвѣща: сие сотвори, и живъ будеши. Онъ же хотѣа оправдѣтиа самъ, рече ко иисусу: и кто сего ближній мой; Отвѣщае же иисъ рече: человекъ некий хождаше въ иерусалима во иерихонъ, и въ разбойники впадъ, иже совлече сего, и иже возлюбилъши иждоша, истаблеше ела жива сца. По сему же иже некий хождаше по темъ темъ: и бже сего, мимоиде. Такожде же и левиъ, бже на томъ мѣстѣ, пришедъ и бже, мимоиде. Самарянинъ же некто грабѣи, приде на него, и бже сего, милосердова: и пришедъи въсца стъпы сего, возлюбѣа мило и бже: владѣе же сего на свои котъ привеле сего въ гостиницу, и прилежъ сему. И настрѣа иже, иже двѣ сребренника, даде гостиницу, и рече сему: прилежъ сему, и еже аще приидеши, иже сгда возвращеа, возамъ ти. Кто оуе въ темъ трѣхъ, ближній минъ ти ела быти впадшемъ въ разбойники; Онъ же рече: сотворѣи милость съ нимъ. рече же сему иисъ: иди, и ты твори такожде.

tento príbeh je väčšinou zameraný na podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi, ktoré Christos zákonníkovi vyrozprával ako odpoveď na jeho otázku, a tak sa mnohí exegéti sústreďujú práve na jeho rozbor. No tomuto podobenstvu predchádza príčina jeho vyrozprávania. Christos vedie dialóg so zákonníkom, nie je to fikcia, je to skutočná historická udalosť z Jeho života. V rámci tohto dialógu potom vysloví aj spomínané podobenstvo. Tento zákonník teda prichádza za Christom a kladie mu niekoľko otázok. Mohli by sme povedať, že robí múdro, chce počuť od samotného Christa, od učiteľa, odpovede na svoje otázky. Napriek tomu sa prejavil ako nerozumný človek. Je ale zákonníkom, ako svedčí Písmo, mal by predsa sám vedieť odpovede na všetky otázky zo Zákona. Tak v čom je teda nerozumný, keď má všetky predpoklady byť múdry. Prišiel preto, aby Christa pokúšal. V tom bol celý jeho problém. Prišiel za Christom a položil mu jednu veľmi vážnu otázku: „Učiteľ, čo mám robiť, aby som zdedil večný život?“ Bola to otázka existenciálna, bytostná, veľmi podstatná. Verím, každý človek by na ňu chcel poznať odpoveď. Zákonník vedel istotne odpovedať aj na túto otázku, veď bol znalcom Písma, znalcom Zákona, poznal možno aj naspamäť všetko dôležité, čo obsahovali Tóra, proroci aj spisy. A kto vie, koľko krát túto otázku sám od veriacich izraelitov dostal. No Christos vie, že za ním prišiel zákonník a tak namiesto odpovede, dáva zákonníkovi otázku: „A čo je napísané v Zákone? Ako tam čítaš?“ A tu nastáva moment, pre ktorý by sme mohli tvrdiť, že za Christom prišiel najmúdrejší zákonník zo všetkých zákonníkov, pretože odpoveď, ktorú dáva Christovi, je odpoveď tak dokonalá, že viac dokonalejšiu odpoveď nemohol zákonník ani dať. Nikto na celom svete nemôže dať Christovi na jeho otázku lepšiu a dokonalejšiu odpoveď. Prečo? Zákonník mohol odpovedať stovkami rozličných odpovedí, hociktorým prikázaním z Písma – nezabiješ, nepokradneš, nezosmilniš, ctiť si budeš otca a matku a mnohé, mnohé ďalšie. A v inom príbehu tak aj jeden mladý bohatý človek odpovedal Christovi cez prikázania Dekalógu (pozri Mt 19, 16-22). No tento zákonník tak neodpovedá. Je totiž múdrejší ako ten mladík, zbehlejší v Zákone. A dáva naozaj najdokonalejšiu možnú odpoveď: „Milovať budeš Hospodina, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou, celou svojou silou, celou svojou myslou, a svojho blížneho ako seba samého!“ Pretože naozaj pochopil nie literu, no duch celého Staré-

ho Zákona. Čo viac si mohol Christos želať počuť. Toľká múdrosť zo zákonníkových úst. A spomeňme, že aj On sám na inom mieste Písma odpovedal na pukušiteľskú otázku židovského učiteľa rovnako: „Učiteľ, ktoré prikázanie v Zákone je najväčšie?“ On mu povedal: „Milovať budeš Hospodina, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou! To je najväčšie a prvé prikázanie. Druhé je mu podobné: Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého! Na týchto dvoch prikázaniach spočíva celý Zákon i Proroci“ (Mt 22, 36-40). Dokonca označil tieto prikázania za najväčšie. Tieto prikázania teda dáva Christos sám. Bolo istotne príjemné to počuť z úst onoho zákonníka. A pripomeňme, že obe prikázania nájdeme už v Starom Zákone, kde, pre množstvo ďalších prikázaní, možno trochu zanikli: „Počuj, Izrael, Pán je náš Boh, Pán jediný! A ty budeš milovať Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou silou“ (5Mjž 6, 4-5)¹ a „...ale miluj svojho blížneho ako seba samého! Ja som Hospodin!“ (3Mjž 19, 18)². Nielen teda Christos, ale aj zákonník v odpovedi, zhutňuje obsah celého Starého Zákona do jedného dvojediného prikázania o láske k Bohu a k blížnemu. V tomto príbehu to však počujeme nie z úst Christa, ale z úst zákonníka. Ak by tento príbeh skončil tu, na tomto mieste, bol by to dobrý koniec. Isus zákonníkovi na jeho správu odpoveď povedal: „Správne si odpovedal. To konaj a budeš žiť!“ Čo chcel viac počuť? Boh mu povedal, že ak tak bude konať, ako vraví, bude žiť. Večne žiť! Ak by teda príbeh skončil tu, istotne by mnohé naše chrámy boli ozdobené ikonou tohto spaseného zákonníka podobne, ako máme napríklad ikony mytníka Zakcheja, či rozumného lotra z kríža a mnohých starozákonných a novozákonných postáv, ktoré správne pochopili podstatu vzťahu k Bohu a blížnemu. No ikonu tohto zákonníka nemáme. Prečo? No preto, lebo tu sa príbeh neskončil. Zákonník, ako svedčí Písmo, prišiel Christa pokúšať. Doteraz postupoval múdro, no tu nastáva ten moment, kedy sa to obráti. A z múdreho zákonníka sa ukázal nerozumný muž! Otázka, čo mám robiť, aby som sa spasil?, tá bola

¹ Pozri aj 5Mjž 10, 12-13 a 11, 13. Podobne aj prorok Joel: „A teraz – hovorí Hospodin – obráťte sa ku Mne celým svojím srdcom v pôste aj v plači, aj v náreku. Roztrhnite si vaše srdcia, a nie rúcha a obráťte sa k Hospodinu svojmu Bohu, pretože je milosrdný, štedrý, trpezlivý a veľmi milostivý a môže odvrátiť zlé“ (Joel 2, 12-13).

² Porovnaj Rim 13, 8-10.

múdra a legitímna. Sám si na ňu aj odpovedá – múdro, dokonalo – má milovať Boha a blížneho. Prvá otázka bola naozaj dobrá, napriek tomu je nerozumný. Pretože položil ďalšiu otázku, ktorá ho z jeho nerozumnosti usvedčila. A touto otázkou pokúšal Christa: „A kto je môj blížny?“ Aká zbytočná otázka! Dokonca čítame, že sa ňou chcel zákonník ospravedlniť. Z čoho? No z toho, že za blížneho nepovažoval každého! Ak zákonník tak správne a dokonalo pochopil celý Starý Zákon, ako je možné, že nepochopil, kto je v skutočnosti jeho blížny? Že je to každý človek. Že je to každý núdzny človek, ktorého nám Boh pošle do našej životnej cesty. S tým sa žiaľ konfrontujeme aj my. Poznáme všetky prikázania, poznáme aj toto dvojjediné prikázanie o láske, ak by nám aj o polnoci zobudili, budeme ho vedieť. No skutočne ho pretavíme do skutku lásky? Nie... Pri prvom núdznom človeku sa staneme nevšímavým kňazom, ľahostajným levitom (z podobenstva) a vlastne aj týmto nerozumným zákonníkom, ktorý nevedel, kto je jeho blížny. V tomto spočíva nerozumnosť muža z prvého evanjeliového čítania.

Druhý evanjeliový príbeh je podobenstvom, žánrom, v ktorom sa na fiktívnom príbehu poukazuje na niečo dôležité. Fiktívnosť týchto príbehov však nie je v ich nereálnosti, nie je to bájka a podobné žánre. V podobenstvách sa práve naopak podávali príbehy, ktoré sa mohli udiať, diali sa dokonca bežne (svadba, večera, kúpa pozemku, poľnohospodárske práce a podobne), príbehy, ktoré mnohým boli známe z bežného života. Cieľom tohto žánru je skôr neoznačiť konkrétnu takúto udalosť, človeka či skutok. Nimi (podobenstvami) Christos učil národ o Božom kráľovstve, posledných veciach a aj správnych hodnotách vo vzťahu k Bohu. V tomto Christovom podobenstve vystupuje bohatý človek. Konštatuje sa to hneď v úvode. Nepoznáme pôvod jeho majetku, no následné slová to môžu objasniť. Z príbehu je jasné, že tento muž bol vlastníkom poľnohospodárskych pozemkov, na ktorých, môžeme tvrdiť s istotou, robilo množstvo ľudí, ktorí sa o nich starali. Istotne išlo o obilniny, čo vyplýva zo spôsobu skladovania úrody. Bohatstvo tohto muža vôbec nemuselo byť nadobudnuté nečestne, bohatol z dobrej práce svojich pracovníkov, no najmä, ako to už býva pri práci na poliach, vďaka Božej blahosklonosti – veď kto požehnáva úrodu?, kto dáva rásť plodinám?, kto ustanovil kolobeh Slnka či dáva na zem blahý dážď? Podobenstvo začína slovami: „Istému bohatému človeku prinieslo pole

hojnú úrodu.“ Je to viac-menej konštatovanie, ktoré nám vraví len o tom, že úroda bola hojná, no nevieme ako veľmi. To vysvetľujú až ďalšie slová príbehu. Tento muž si totiž položil otázku: „Čo urobím? Veď nemám kde zhromaždiť svoju úrodu.“ Všetko by sa do tejto chvíle mohlo zdať v poriadku. Je požehnaná veľká úroda, je prirodzené, že sa jej majiteľ zamýšľa nad tým, čo s ňou urobí. Má viacero možností. Vyberá si ale tú najhoršiu a tým preukáže, žiaľ, svoju veľkú nerozumnosť. Rozhodne sa totiž zbúrať svoje nedostatočné sýpky a postaviť väčšie, aby sa úplne všetka úroda mohla do nich uskladniť. A čo náklady na tú prestavbu sýpok? Zrejme boli len zlomkom ceny, ktorú predstavovala úroda navyše a ktorú by do tých pôvodných nevedel uskladniť. V tomto teda nie je jeho nerozumnosť, prepočítal si náklady na nové sýpky a výnosy z úrody – vyšiel mu náležitý zisk. Preto je so svojím rozhodnutím spokojný. Čo iné mohol tento muž z úrodou urobiť? Na to by našiel odpoveď v Zákone, v Písme, podľa ktorého mal žiť. Ak bohatol aj pri starých sýpkach a menšej úrode, nepotreboval vôbec úrodu navyše, nepotreboval nové sýpky, nepotreboval väčší zisk – bol predsa bohatý. No to je to nešťastie bohatých ľudí – majú veľa a napriek tomu túžia mať viac, ... a omnoho viac. Ale načo vlastne? Potrebujú napríklad viac jedla k životu ako ostatní ľudia? Zrejme nie. Čo mohol teda s tou úrodou navyše boháč urobiť? Toto mu radí Písmo: „každý tretí rok oddelíš inú desiatu časť zo všetkej úrody toho času a necháš ju vo svojom bydlisku. Potom príde levita, ktorý nemá podiel ani dedičstvo ako ty, cudzinec, sirota a vdova, ktorí sú v tvojom bydlisku, nech sa najedia a nasýtia, aby ťa Hospodin, tvoj Boh, požehnal v každej práci tvojich rúk, ktorú budeš konať“ (5Mjž 14, 28-29, porovnaj 5Mjž 26, 12-13). Inými slovami, po odovzdaní každoročného desiatku, mohol dať aj desiatok navyše, ako to hovorí Zákon.¹ A vôbec nemusel čakať na najbližší tretí rok, kedy sa

¹ Takto krásne podľa slov Písma postupoval Tobiaš: „Do Jeruzalema som prinášal prvotiny úrody, prvorodené s desiatkami z dobytky a prvotiny zo strihania oviec. Odovzdával som to všetko kňazom, Áronovým synom, na oltár. Desiatok pšenice, vína, oleja, granátových jabĺk a iného ovocia som dával Léviho synom, ktorí slúžili v Jeruzaleme. Druhý desiatok som šesť rokov predával za peniaze a každý rok som ich použil v Jeruzaleme. Dával som to sirotám a vdovám a prisťahovalcom, ktorí žili spolu s Izraelitmi. Prinášal som to a dával som im to každý tretí rok; jedli sme to podľa prikázania Mojžišovho zákona a podľa rád, ktoré mi dala Debora...” (Tob 1, 6-8).

tento extra desiatok dával. Mohol teda do svojich starých sýpok zhromaždiť všetko, čo by sa do nich bolo vošlo a ten zvyšok rozdať chudobným, vdovám, sirotám, levitom, či jednoducho priniesť do chrámu na jeho potreby a potreby núdznych ľudí, ktorí za týmto cieľom ku chrámu často prichádzali. No on, nie. Prečo aj. Na núdznych ani len nepomyslel. Aj keby sme i toto nepovažovali za nerozumnosť, veď úroda je právom jeho, nasledujúce slová boháča už nemožno chápať inak – sú prejavom absolútnej nerozumnosti: „A svojej duši poviem: Duša, máš mnoho dobra uloženého na mnoho rokov. Odpočívaj, jedz, pi a vesel sa!“ Čo iné na toto mohol povedať Hospodin Boh? Boháč si vyslúžil titul, aký nedal Boh žiadnemu človeku v novozákonných textoch. Povedal mu: „Blázon!“ Netreba k tomu nič viac pridať. Nerozumnosť tohto boháča označil samotný Boh. A aby sme aj my pochopili absurdnosť a nezmyselnosť nerozumného konania boháča, Boh mu oznámil koniec jeho pozemského života v najbližšiu noc.

Tretí príbeh je skutočným príbehom o uzdravení chorého človeka – zhrbenej ženy. V nedeľných evanjeliových čítaniach máme podchytené takmer všetky Christove zázraky, ktoré súviseli s uzdravením či vzkriesením človeka. Aj tento príbeh nám dáva do pozornosti uzdravenie. Len to? Pravdaže nie. Aj tento príbeh je totiž o nerozumnom človeku. Aby sme však boli uvedení do celej situácie a pochopili podstatu nerozumnosti muža, príbeh začína práve tým uzdravením. Christos pri jednej zo synagóg učí ľudí, robil to často. Synagógy boli miestom, kde sa zhromažďoval ľud, národ veriacich izraelitov, ktorí si prišli vypočuť slová z Písma a ich výklad. O ten sa v synagógach starali targumáni – kazatelia. Christos tak využíval väčší počet ľudí, ktorí sa zhromaždili na jedno miesto. Takto učí aj v túto sobotu. No popri tom zbadal zhrbenú ženu. Zľutoval sa nad ňou a uzdravil ju. Keďže ju neskôr nazval „Abrahámovou dcérou“, išlo o veľmi zbožnú ženu so živou vierou v Mesiáša. A ona to aj prejavila hneď po uzdravení – hneď sa vzpriamila a oslavovala Boha. Túto ženu tam museli poznať všetci, pre svoju chorobu ani nemohla chodiť na veľké vzdialenosti. Bola zhrbená natoľko, že pozerala do zeme. Pohľad na ňu musel byť srdcervúci, možno až nepríjemný. A takto chodila dlhých osemnásť rokov. Zrejme jej nik z ľudí nevedel pomôcť, ani lekári. Možno jej mnohí želali uzdravenie, no nedokázali nijako zmeniť jej úbohý stav. Pozerali na ňu denne, trápili sa spolu

s ňou. Aj teraz by sme mohli povedať, že tu by to mohlo aj skončiť. Bola chorá, Boh ju uzdravil, ona Ho oslávila, ľudom sa istotne uľavilo. Lenže to by sme sa poučili zrejme málo. Popri tom uzdravení sa nám dostáva do pozornosti ďalší príbeh – príbeh toho nerozumného človeka. A keby to bol obyčajný poslucháč z davu ľudí, ktorí počúvali Christa, možno by sme nad tým mávli rukou. Lenže do príbehu o uzdravení zhrbenej ženy vstupuje významný muž, vážený a ctený – predstavený synagógy. Toho nemožno obísť. Bol to aj učiteľ, človek, ktorý mal autoritu, jeho slovo malo váhu. V čom teda spočívala jeho nerozumnosť? Namiesto radosti z uzdravenia chorej ženy, z evidentného Božieho zázraku, vyslovil voči Christovi nerozumnú námietku. Bol pobúrený tým, že ju Isus uzdravil v sobotu. A vtedy k národu povedal: Šesť dní je na to, aby sa pracovalo; v tie teda prichádzajte a dávajte sa uzdravovať, ale nie v sobotný deň! Toto je ale veľmi zvláštna reakcia, najmä od predstaveného synagógy. Dôvodom jeho pobúrenia bolo to, že bola sobota, že k uzdraveniu došlo k sobotu.¹ Ak sa pozrieme na iné Christove uzdravenia, tak pomerne často ich konal práve v sobotu. Dovolíme si tvrdiť, že to bolo zámerné a s cieľom čo najviac poučiť izraelský národ o skutočnom zmysle starozákonných prikázaní. Či nemožno vykonať dobrý skutok pre blížneho, keď je sobota? Či nemožno pomôcť človeku, lebo je sobota? Možno, práveže je to potrebné. Ako reaguje Isus? Keď v predchádzajúcom príbehu označil muža za hlupáka, tohto predstaveného tituluje slovom: pokrytec! Oprávnené. Veď kto mal viac chápať duch Zákona, ak nie učiteľ. Trvá na litere, neakceptuje žiadnu výnimku. No Christos vo svojej reakcii postupuje múdro. Uzdravil ženu, teda človeka, Božie najdokonalejšie stvorenie, vrchol tvorenia šiesteho stvoriteľského dňa. Preto vo svojom slove použil príklad na zvieratách, tvoroch nerozumných a pokorených človeku a tak sa národa pýta: „Či každý z vás neodvážuje v sobotu svojho vola alebo osla od jasiel a nevodí ho napájať?“ Takže zvieraťu nedovolíme trpieť či zahynúť od hladu či smädu a spokojne bez výčitiek urobíme pre neho všetko potrebné. A pre človeka nie? Isus síce mohol použiť aj príklad o obriezke, tá sa vykonávala aj v sobotu, ak to bol ôsmy deň od narodenia (pozri Jn 7, 22-24), no tým by ešte viac zahanbil národ, najviac však predstaveného synagógy, ktorý to istotne

¹ Pozri Mt 12, 1-14; Mk 1, 21-34; 6, 1-6; Lk 14, 1-6; Jn 4, 10-18; 7, 22-24; 9, 13-16.

vedel. Cieľom bolo ale národ poučiť, nie zahanbiť. Aj napriek tomu sa ľudia zahanbili. Keď však zo zahanbenia precitli, začali Boha oslavovať. Takto sa žiaľ prejavila nerozumnosť predstaveného synagógy ešte viac.

Tri evanjeliové príbehy, jedno spojivo. Ľudská nerozumnosť. Tá je často dôvodom nenasledovania Christa a Jeho učenia. Preto nie je dobré ostávať v nej, no ponaučení slovami Písma, potrebné je prijať jeho múdrosť.

Zoznam bibliografických údajov:

- BIBLIJA. Knigi Svjaščennogo Pisanija Vetchogo i Novogo Zaveta na cerkovnoslavjanskom jazyke. Rossijskoje biblejskoje obščestvo, Moskva, 1993.
- АВЕРКИЙ, архиеп.: *Четвероевангелие*. Москва 2000. ISBN 5-7429-0100-3.
- ФЕОФИЛАКТ БОЛГАРСКИЙ, бл.: *Толкование на Евангелие от Луки*. Киев 2008. ISBN 966-96582-0-9.
- ГРИГОРИЙ (ЛЕБЕДЕВ), еп.: *Толкование на Евангелие (от Марка и Луки)*. Москва 2006, ISBN 5-89101-190-5, с. 185-186.
- ИОАНН ЗЛАТОУСТ: *Беседа на притчу в Евангелии Луки, в которой говорится: человек некий сходяше, в разбойники впаде (Лк 10, 30)*. Творения. Том X. Свято-Успенская Почаевская Лавра 2005.
- ОЛЕСНИЦКИЙ, А. А.: *Руководственные о Священном Писании Ветхого и Нового Завета – Сведения из творений святых отцов и учителей Церкви*. Санкт-Петербург 1894. Reprint: Москва 2002. ISBN 5-7789-0129-1.
- ВЕЛИМИРОВИЧ, Н.: *Беседа на Евангелие о милосердном Самарянине*. Беседы. Свято-Успенская Почаевская Лавра 2008. ISBN 5-8233-0030-8.

SPOVEĎ A JEJ MIESTO V PROCESE TERAPIE DUŠE¹

doc. ThDr. Štefan Šak, PhD.

Vyznanie hriechov – spoveď. Vyznanie hriechov na spovedi je pravým princípom skutočného pokánia, ale aj uzdravenia, ktoré sa v zásade dosahuje práve touto svätou tajinou pokánia.² Hoci pokánie nie je obmedzené len na úprimné vyznanie hriechov pred duchovným ocom, teda duchovníkom, napriek tomu akt spovede je prvou základnou a podstatnou fázou nového spôsobu života človeka, keďže prostredníctvom tohto aktu spovede veriaci prijíma uzdravenie a očistenie svojej duše.³

Niptickí otcovia pripisovali tomuto božskému tajomstvu veľký význam a to s veľkou presnosťou a takmer denne empiricky prežívali jeho plody. Vyspovedanie sa zo všetkých tajomstiev srdca, zo všetkých hriechov od detstva až po okamih spovede duchovnému otcovi, akoby sa vyznávali samotnému Bohu, ktorý skúma "srdce i celé vnútro človeka", bolo neoddeliteľnou súčasťou ich každodenného duchovného zápasu.⁴ Svätý Simeon radí mníchom, aby sa duchovnému otcovi spovedali aj z myšlienok a prijímali to, čo duchovný otec povie, akoby od úst samot-

¹ Tento príspevok bol prednesený v rámci medzinárodnej vedeckej konferencie s názvom "BIBLIA A WSPÓŁCZESNOŚĆ" – teologiczne, kanoniczne, socjalne i społeczne przesłanie Biblii dla współczesności – V. rocznik, Gorlice, 23. 11. 2023.

² Pozri ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ: *Η μετάνοια (κατά την Ορθόδοξον Καθολικὴν Εκκλησίαν)*. Αθήνα 1998, s. 30, 31. Hlavným cieľom svätej tajiny pokánia je zjednotenie hriešnych a kajúcich sa kresťanov s Christovým telom, teda s Cirkvou. Človek vstupuje do Cirkvi prostredníctvom krstu, kde dochádza k terapii osoby z následkov prarodičovského hriechu. Spáchaním hriechu kresťan stráca sviatosťné spoločenstvo s Telom Cirkvi, čím stráca božskú milosť. Prostredníctvom osobného pokánia spojeného s vyznaním hriechov pred duchovným a s rozriešiteľným požehnaním sa veriaci kresťan zmieruje s Bohom. Znovuzjednotenie s Cirkvou sa viditeľným spôsobom prejavuje živou účasťou na svätej Eucharistii.

³ Pozri ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ: *Παλαμικά*. vyd. Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1998, s. 207-208.

⁴ ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ: *Κεφάλαια πρακτικά και θεολογικά*, 129, Στη νεοελληνική έκδοση: Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικῶν, έκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Γ', (2006), s. 262.

ného Pána;¹ ale tiež radí, aby ukázali skutky hodné pokánia, ktoré sprevádzajú pravú spoveď, pretože práve skutky sú dôkazom pravého pokánia.²

Svätí askéti, ktorí úspešne uplatňovali zásady sv. Evanjelia a očisťovali svoje srdce nielen od hriechnych skutkov a slov, ale dokonca aj od nečistých myšlienok, sotva badateľných a sotva dostupných ľudskej pozornosti a skúmaniu, s nadšením hovorili o pokání. „Pokánie, píše sv. Ján Lestvičnik, je obnova krstu. Pokánie je zmluva s Bohom o napravení života. Pokánie je kúpa pokory. Pokánie je ustavičné zavrhovanie telesnej útechy. Pokánie je myšlienka odsúdenia seba a starosti o seba oslobodená od vonkajších starostí. Pokánie je dcéra nádeje a zavrhnutie zúfalstva. Kajúci sa je nezhanobený odsúdenec. Pokánie je zmierenie s Bohom cez konanie dobrých skutkov, ktoré sú v protivenstve s predošlým hriechom. Pokánie je očistenie svedomia. Pokánie je dobrovoľné súženie nad všetkým zarmucujúcim.“³

Spoveď nemá byť formálnym vymenovaním hriechov bez vedomia skrúseného srdca, smútku a odporu k nim. Kto upadol do veľkých hriechov, smilstva, cudzoložstva alebo podobnej telesnej nečistoty, hovorí sv. Gregor Palama, aby získal rozhrešenie hriechov, potrebuje sa očistiť spoveďou, slzami, pôstom a inými skutkami pokánia a odvrátiť sa od týchto skutkov, ktoré sú Bohu odporné.⁴ Boh dáva odpustenie človeku, ktorý činí pokánie úprimne, ktorý chápe svoju nehodnosť, pokorí sa, vzyvá Božie milosrdenstvo a rozdrví svoje sebecko.⁵ Svätý Marek Askéta dodáva ešte niečo: "Ak chce človek priniesť Bohu neodsúdenia hodné vyznanie, nemal by jednoducho len vymenovať rad radom svoje

¹ ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ: *Κεφάλαια πρακτικά και θεολογικά*, 122, Στη νεοελληνική έκδοση: Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών, έκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Γ', (2006), s. 261.

² ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ: *Θεολογικός 1*, Sources Chretiennes, Paris, 1941 κ.εξ., 122, 290-298, s. 118.

³ PREP. IOANN LESTVIČNIK: *Lestvica*. Izdatel'stvo Moskovskoho Podvorja Svjato-Trojickoj Sergijevoj Lavry. Moskva 2002, s. 84-85.

⁴ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ: *Ομιλία 24, Εἰς τὴν Πεντηκοστήν*, Patrologia Graeca, vyd. J. P. Migne, Paris, 1857. том. 151, 317D-320C.

⁵ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ: *Ορθόδοξη Πνευματική ζωή*. vyd. Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1993. s. 64.

hriechy, ale statočne znášať dôsledky, ktoré naňho budú uvalené.¹ Svätý Diadoch zdôrazňuje, že aj za neúmyselné hriechy musíme priniesť Pánovi vyznanie, vrúcne za tieto hriechy činiť pokánie, kým sa naše svedomie v slzách lásky nedozvie o ich odpustení. Lebo my sa budeme zodpovedať aj za svoje neúmyselné previnenia, pretože človeku bola daná moc a sila, aby neupadol ani do neúmyselného previnenia. "Ak človek nezastaví neustále pamätanie na Boha a nebude zanedbávať Jeho sväté prikázania, neupadne ani do úmyselného, ani neúmyselného priestupku"².

Vyznanie myšlienok zohráva dôležitú úlohu pri správnom zápase s nimi. Niptickí otcovia prízvukujú hlboké očistenie ľudskej bytosti, preto odporúčajú častú, niekedy aj každodennú spoveď a vyznanie hriechov a myšlienok. "Nenechajte hriech bez toho, aby si ho odstránil, aj keď je veľmi malý, aby ťa nezatiahol do väčšieho zla," takto nabáda kresťanov svätý Marek Askéta.³

Svätý Gregor Sinajský nabáda kajúcnikov aby sa dennodenne "v myslí" vyznali pred Bohom z toho, čím sa previnili, aby sa ich myseľ uzdravila zo zajatia a blúdenia, ktoré utrpela v odlúčení od Boha. "A Boh okamžite všetko odpúšťa tým, ktorí s pokorou a sklúčenosťou neustále hľadajú a vzývajú Jeho svätého meno. Žalmista totiž hovorí: "Vyznávajú sa Pánovi a vzývajte Jeho sväté meno."⁴

Svätý Níl Askéta radí, aby sa vyznanie hriechov vykonávalo s modlitbou a skrúsenosťou.⁵ Spoveď v modlitbe podľa svätého Maxima Vy-

¹ ΜΑΡΚΟΥ ΑΣΚΗΤΗ: *Περί τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιῶσθαι*, 153, Στη νεοελληνική ἐκδοσὴ: Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν, ἐκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Α', (2004), s.120.

² ΔΙΑΔΟΧΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ: *Λόγος Ασκητικός*, 100, Στη νεοελληνική ἐκδοσὴ: Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν, ἐκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Α', (2004), s. 272.

³ ΜΑΡΚΟΥ ΑΣΚΗΤΗ: *Περί πνευματικῶν νόμων*, 127, Στη νεοελληνική ἐκδοσὴ: Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν, ἐκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Α', (2004), s. 104.

⁴ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ: *Κεφάλαια πάνν ωφέλιμα*, Στη νεοελληνική ἐκδοσὴ: Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν, ἐκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Δ', (2000), s. 81. Ž 104, 1.

⁵ ΝΕΙΛΟΥ ΑΣΚΗΤΗ: *Περί προσευχής*, 43, Στη νεοελληνική ἐκδοσὴ: Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν, ἐκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Α', (2004), s. 180.

znávača je dvojakého druhu: vzdávanie vďaky Bohu alebo vyznanie našich hriechov. Odpustenie hriechov, obnovenie duchovného zdravia, ako aj mystirické prijímanie Christovho tela a krvi sa uskutočňuje prostredníctvom svätej tajiny pokánia,¹ ale spoveď v modlitbe je súčasťou nášho osobného pokánia, ktoré nás nabáda a vedie k neustálej modlitbe k Bohu, vyprosujúc od Neho veľké milosrdenstvo.

Neustála spoveď, teda vyznanie hriechov ako aj vyznávanie myšlienok zabráňuje navyšovaniu hriechov, zdôrazňuje svätý Kassián Rímsky. Neexistuje totiž bezpečnejšia cesta spásy, lebo takto nám radia niptickí otcovia, ktorí majú veľkú skúsenosť a rozvahu. Preto sa neriadime našimi vlastnými myšlienkami.² Táto skúsenosť nás na jednej strane učí, že sme ospravedlnený Božou milosťou, a na strane druhej, že sme pred Bohom vinný z hriechov, ktoré sme vykonali z vlastnej vôle a preto potrebujeme pokanie.³ Týmto spôsobom sa dosahuje obnovenie duševného zdravia prostredníctvom Božej milosti. Každý druh spovede vedie veriaceho človeka k pokore.⁴

Pokanie nekončí spoveďou. To znamená, že spoveďou, ktorou sa odpúšťajú hriechy, sa ukončuje previnenie hriechov, ale koreň a moc hriechu, túžba a potešenie z hriechu stále existuje. Hnev a hriešna túžba môžu ešte stále existovať a sú naďalej aktívne aj po spovedi.

Zanechaný hriech ponecháva v človeku potrebu k nevyhnutným dojmom, vzrušeniam a zážitkom, zvädza zmysly spomínaním na predošlé radosti, potešenia a neviazané rozptýlenia, vyvoláva smútok, túžbu a formuluje rôzne úmyselne falošné, zdanlivo správne, často dvoj-

¹ ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ: *Ε' εκατοντάς διαφόρων κεφαλαίων*, 63, Στη νεοελληνική έκδοση: Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών, έκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Β' (2006), s.139, Patrologia Graeca, vyd. J. P. Migne, Paris, 1857. tom. 90, 1288D. Pozri ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ: *Η μετάνοια (κατά την Ορθόδοξον Καθολικὴν Εκκλησίαν)* cit. dielo, s. 20, 21.

² ΚΑΣΣΙΑΝΟΥ ΡΩΜΑΙΟΥ: *Προς Λεόντιον ηγούμενο*, Στη νεοελληνική έκδοση: Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών, έκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Α', (2004), s. 87.

³ ΠΡΩΤ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΑΚΑΡΟΥ: *Η μετάνοια και η εξομολόγηση στη Φιλοκαλία και στον Ενεργετηνό*, Θεσσαλονίκη 2009, s. 116.

⁴ ΜΑΡΚΟΥ ΑΣΚΗΤΗ: *Περί νόμου πνευματικού*, 126, Στη νεοελληνική έκδοση: Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών, έκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Α', (2004), s. 104. „Ten kto žiada odpustenie, miluje pokoru.“

zmyselné úsudky, podávané prefíkanou formou v prospech uspokojenia ostatných potrieb alebo, ak sa to nepodarí, privádza svedomie do rozpakov bývalými nevyhnutnosťami (potrebami) a usiluje sa vrhnúť dušu do priepasti sklúčenosti a zúfalstva. Ctihodná Mária Egyptská, rozprávajúc starcovi Zosimovi o boji so svojimi hriešnymi náklonnosťami a návykmi, po tom, ako sa vrátila z púšte, hovorí: „Ver mi, Zosima, sedemnásť rokov som prežila v tejto púšti bojujúc so svojimi nerozumnými žiadostivosťami ako s krvilačnými zvermi. Lebo keď som začala jesť potravu, vtedy som si priala ryby a mäso, ktoré som jedla v Egypte. Chcela som piť víno, lebo žijúc vo svete, pila som veľa vína. Tu však, nemajúc vody, veľmi ma pálil smäd a ťažko som trpela. Silne ma znepokojovalo želanie spievať nemravné piesne, ku ktorým som kedysi privykla. Avšak ničomu takému som sa neoddávala a vtedy, bijúc sa do prs, plakala som, spomínajúc na svoje sľuby, ktoré som dala pred odchodom do tejto púšte. V myšlienkach prenášala som sa pred ikonu Presvätej Bohorodičky, mojej Poručníčky, a pred ňou som plakala, modliac sa, aby odohnala odo mňa tieto myšlienky, ktoré robili zmätok v mojej duši. Keď som dlho plakala a horlivo bila sa do prs, vtedy som uzrela svetlo, ktoré ma ožiarilo zo všetkých strán a zjavila sa tíšina, ktorá ma oslobodzovala od nepokoja“¹. Iba po 17. rokoch takéhto ťažkého a každodenného boja ctihodná Mária Egyptská vyhladila zo svojej duše deprimujúce stopy jej predošlého hriešneho a vášňami naplneného života. Takto od každého hriešnika, ktorý sa vracia k Bohu, vyžaduje sa pevné rozhodnutie, neustála trpezlivosť a ustavičná odvaha v boji so zvyškami v duši odmietnutého hriechu.

Preto po spovedi pokračuje osobné pokánie, aby sa zastavilo nutkanie k hriechu v srdci a to až tak, že otec Izaiáš chce, aby každý človek sa odcudzil hriechu, ako aj potešeniu z neho, hovorí starec Emilian.² To

¹ VELIKIJ KANON: *Tvorenie Svjataho Andreja Kritskaho*. Izdanie vtoroje. Svjato-Trojickij Monastyr. Tipografija Prep. Iova Počajevskaho v Džordanvilli 1992. Žizň i pokajanie prepodobnoj Mariji Jhipetskoi, s. 12.

² Pozri APXIM. AIMIAIANOY: *Λόγοι Ασκητικοί*, vyd. Τυδικτός, Αθήνα 2006, s. 241, 243, 244. „Ale človek koná úplne inak. Ešte aj keď sa spovedáme, modlíme aj keď so slzami voláme: "Bože, zmiluj sa nado mnou hriešnym," ešte aj vtedy v skutočnosti máme pred sebou nie svoj hriech, ale svoju túžbu poznať a žiť s Bohom a byť ospravedlnený. Vtedy

znamená, že "spoved' musí byť umiestnená do atmosféry pravého a úplného pokánia, ktoré nezačína a nekončí pri spovedi, ale začína pred ňou a pokračuje po nej."¹

Odpustenie hriechov je dar, ktorý ľudstvu udelil náš Pán svojím vykupiteľským dielom.² Neexistuje iný spôsob očistenia hriechov, okrem toho, že budeme sa utiekať k Vykupiteľovi, Božiemu Synovi Isusovi Christovi.

Na túto skutočnosť veľmi pekne poukazuje v poradí desiatu modlitba na utrení, v ktorej s radosťou prosíme: „Hospodine Bože náš, ktorý si ľudom cez pokánie daroval odpustenie, a ukázal nám príklad odpustenia, poznania a vyznania hriechov cez pokánie proroka Dávida, Ty sám, Vládca, zmiluj sa podľa svojho veľkého milosrdenstva nad nami, ktorí sme upadli do mnohých a ťažkých hriechov, a podľa množstva svojich zľutovaní očisti naše neprávosti. Lebo Tebe sme zhrešili, Hospodine, ktorý poznáš neznáme a skryté ľudského srdca a jediný máš moc odpúšťať hriechy. Srdce čisté stvoril si v nás, Duchom statočným nás posilnil a radosť svojho spasenia si nám zjavil. Neodvracaj od nás svoju tvár, ale ako dobrotivý a ľudomilný dovoľ, aby sme až do posledného nášho vydýchnutia prinášali Tebe obeť spravodlivosti a dary na Tvojich svätých oltároch. Milosťou a zľutovaním a ľudomilnosťou jednorodeného Tvojho Syna, s ktorým si velebený, s presvätým, blahým a oživujúcim Tvojím Duchom, teraz i vždy až na veky vekov. Amen“³

mu predkladáme aj náš hriech a to nie preto, aby sme dosiahli nejaké bezpečie, ale aby sme boli ospravedlnení, ako to urobil farizej.“

¹ Pozri МНТР. ΙΕΡΟΘΕΟΥ ΒΛΑΧΟΥ: *Ψυχική ασθένεια και υγεία (διάλογος)* 4, vyd. Ι.Μ. Γενεθλίω της Θεοτόκου, Λειβαδιά 2004, s. 138.

² Pozri ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ: *Η μετάνοια (κατά την Ορθόδοξον Καθολικὴν Εκκλησίαν)* cit. dielo. s.110. Sám náš Pán pred ukrižovaním povedal na tajomnej večeri: "To je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za mnohých na odpustenie hriechov" (Mt 26, 28). Sviatosť pokánia je založená na samotnej krvi obete nášho Pána na kríži. Prostredníctvom tejto sviatosti majú kresťania mystickú účasť na Christovej obeti na kríži a privlastnenie jej darov, z ktorých jedným je aj odpustenie hriechov.

³ СЛУЖЕБНИК. Издательство Московскоj Патриархии. Русская Православная Церковь. Москва 2001, s. 49-50.

Použitá literatura:

- APXIM. AIMILIANOY: *Λόγοι Ασκητικοί*, vyd. Ίνδικτος, Αθήνα 2006.
- ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ: *Παλαμικά*, vyd. Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1998.
- ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ: *Ορθόδοξη Πνευματική ζωή*. vyd. Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1993.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ: *Ομιλία 24, Εις την Πεντηκοστήν*, Patrologia Graeca, vyd. J. P. Migne, Paris, 1857. τομ. 151.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ: *Κεφάλαια πάννωφ έλίμα*, Στη νεοελληνική έκδοση: *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, έκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Δ', (2000).
- ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ: *Η μετάνοια (κατά την Ορθόδοξον Καθολικήν Εκκλησίαν)*, Αθήνα 1998.
- ΜΗΤΡ. ΙΕΡΟΘΕΟΥ ΒΛΑΧΟΥ: *Ψυχική ασθένεια και υγεία (διάλογος) 4*, vyd. Ι.Μ. Γενεθλίω της Θεοτόκου, Λειβαδιά 2004.
- ΠΡΩΤ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΑΚΑΡΟΥ: *Η μετάνοια και η εξομολόγηση στη Φιλοκαλία και στον Ευεργετηνό*, Θεσσαλονίκη 2009.
- PREP. IOANN LESTVIČNIK: *Lestvica*. Izdatel'stvo Moskovskoho Podvorja Svjato-Trojickoj Sergijevoj Lavry. Moskva 2002.
- SLUŽEBNIK. Izdatel'stvo Moskovskoj Patriarchii. Russkaja Pravoslav-naja Cerkov. Moskva 2001.
- ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ: *Κεφάλαια πρακτικά και θεολογικά*, 129, Στη νεοελληνική έκδοση: *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, έκδ. Περιβόλι της Παναγίας, μετάφρ. Αντώνιος Γαλίτης, τόμ. Γ', (2006).
- ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ: *Θεολογικός 1*, Sources Chretiennes, Paris, 1941 κ.εξ.
- VELIKIJ KANON: *Tvorenije Svjataho Andreja Kritskaho*. Izdaniye vtoroje. Svjato-Trojickij Monastyr. Tipografija Prep. Iova Počajevskaho v Džordanvilli 1992.

BUDOVANIE DUCHOVNÉHO CHRÁMU VERIACEHO KREŠŤANA PODĽA VZORU VIDITEĽNÉHO CHRÁMU

„Či neviete, že ste chrám Boží a Duch Boží prebýva vo vás?“

(1 Kor 3, 16)

prof. ThDr. Peter Kormaník, PhD.

Ako veriaci kresťania si deň čo deň uvedomujeme veľký modlitebný význam, dôležitosť a nevyhnutnosť viditeľného materiálneho chrámu pre náš duchovný život. Pre správne pochopenie tejto duchovnej reality nám napomáhajú mnohí svätí otcovia a učitelia Cirkvi, ktorí vo svojich dielach zanechali nám krásne, hlboké myšlienky nielen o nevyhnutnosti a dôležitosti budovania a užívania viditeľného chrámu, ale aj o tom, ako materiálny chrám napomáha nám, veriacim kresťanom, pri budovaní a raste nášho duchovného chrámu. Podľa sv. Teofana Zatvorníka **„v chráme liečia sa naše duchovné slabosti (neduhy); v chráme podáva sa potrebná náuka o spásе duše; v chráme odpočívajú a posilňujú sa tí, čo sa cítia byť cudzincami a pútnikmi v tomto svete; v chráme očisťujú sa naše svedomia; v chráme sú vychovávaní tí, čo sú spôsobilí slúžiť v dome nebeského Kráľa; chrám poskytuje vnútorný pokoj nášmu duchu, pripravujúc ho k večnému odpočinku“** (O pravoslavii, s. 226-227).

Okrem iných hlbokých aspektov aj takéto je určenie chrámu! Dať možnosť všetkým, ktorí si to želajú, rásť v chrám svätý v Hospodinovi, na ktorom budú v Duchu Svätom spolu zbudovaní v prítoky Boží, ako nás o tom poučá sv. ap. Pavel (por. Ef 2, 22), alebo povedané inak, podľa vzoru viditeľného chrámu pripravovať sa pre vstup do Božieho prítoky nie rukou zhotoveného, večného v nebesiach (por. 2 Kor 5, 1).

Na doplnenie tejto myšlienky o zmysle chrámu a jeho nevyhnutnej potrebe pre veriaceho človeka možno ešte uviesť, čo je veľmi dobre známe všetkým veriacim, že Božie chrámy sú postavené osobitným spôsobom, posvätené blahodafou Svätého Ducha, že sú to budovy zasvätené Božiemu menu a slúžia na zhromažďovanie veriacich v Christa, aby títo svojou účasťou na bohoslužbách dosahovali tajomnú jednotu s Bohom Otcom, Jeho Synom a Svätým Duchom. To sú pre nás tie najsvätejšie miesta na tejto hriešnej Zemi, čo vyjadruje aj svätá Cirkev, keď

každému veriacemu vkladá do úst tieto modlitebné slová: *V chráme stojašče slavy Tvojeja, na nebesi stojati mnim...* (**Stojac v chráme Tvojej slávy, myslíme si, že stojíme v nebesiach...**) (z bohoslužby utrene počas pôstu), to jest, že stojac v chráme, máme si predstaviť, že stojíme akoby v nebi – vyššie od všetkého pozemského a každodenného; naša pozemská myseľ prenáša sa na nebesá, k čomu nás povzbudzuje aj ap. Pavel, keď nás vyzýva: „*Hľadajte to, čo je hore, kde Christos sedí po pravici Boha. Myslite na to, čo je hore, nie na to, čo je na zemi*“ (Kol 3, 1-2).

Preto je pre nás celkom pochopiteľné, že každý, kto prichádza do Božieho chrámu s vedomím jeho vznešeného, ušľachtilého a značného významu, pociťuje seba v ňom akoby v inom, nebeskom svete, pretože tu všetko zodpovedá priamej a hlbkej potrebe nášho ducha. Preto nás ani neudivuje, že Boží chrám, dom modlitby, dosť často a nebadane, primerane našej viere a modlitebnému rozpoloženiu, vylieva do našich srdiec božské prúdenie pôsobiacej blahodate Božej, zbožne nalaďuje modliacich sa a nakláňa ich k mravnej premene a zlepšeniu; preto neudivuje nás ani to, že Božie chrámy pôsobia spasiteľne na všetkých, ktorí prichádzajú na tieto posvätné miesta, aby svojou účasťou na modlitbách a bohoslužbách, ako hovorí apoštol Pavel, „*dosiahli spásu v Isusovi Christovi a večnú slávu*“ (2 Tim 2, 10).

No my sa pýtame: Vnímajú takto túto duchovnú realitu všetci veriaci kresťania Cirkvi? Žiaľ, treba povedať, že nie všetci ju takto pozitívne prijímajú a naplňujú vo svojom živote. Medzi nami žijú ľudia, ktorí budovanie chrámov a ich pôsobenie na duchovný život človeka chápu rôzne a v niektorých prípadoch úplne odlišne ako učí sv. Cirkev, čo znamená, že ani nevyužívajú kresťanskú svätyňu – viditeľný materiálny chrám ako útočisko (záštitu) pre svoju dušu túžiacu po spásе a pre svoje posvätenie tak ako ju užívajú iní ľudia. Sú to tí ľudia, ktorí seba síce nazývajú duchovnými kresťanmi, avšak odmietajú v kresťanstve všetko vonkajšie, odmietajú aj materiálne chrámy, akoby ich budovanie a ich návšteva neboli v súlade so Svätým Písmom, no pritom zvelebujú samých seba ako duchovné chrámy Božie. Ako ospravedlnenie svojich slov ukazujú na už citované slová ap. Pavla: „*Či neviete, že ste chrám Boží a Duch Boží prebýva vo vás*“ (1 Kor 3, 16) ?, alebo na iné slová toho istého apoštola: „*A vari neviete, že nepatríte sebe, ale že vaše telo je chrámom Svätého Ducha, ktorý vo vás prebýva a ktorého máte od Boha*“ (1 Kor 6, 19)?

Skôr, než pristúpime k objasneniu týchto slov ap. Pavla, treba vyzdvihnúť úsilie Pravoslávnej cirkvi, ktorá z jednej strany buduje a posväcuje pre nás materiálne chrámy, a zo strany druhej v tom istom čase prikazuje nám byť aj duchovnými chrámami Božími, ako sme už uviedli slová ap. Pavla (1 Kor 3, 16). Preto sa veľmi mýlia tí, ktorí odmietajú materiálne chrámy a seba nazývajú chrámami Svätého Ducha.

Obráťme však pozornosť na to, kde vo Svätom Písme sa okrem tohto výroku ap. Pavla nachádza ešte myšlienka o kresťanoch ako o duchovných chrámoch Božích. Nachádzame ju v tom istom jeho liste (11, 18-22), kde čítame: *„Predovšetkým totiž počúvam, že keď sa schádzate v cirkvi, vyskytujú sa medzi vami roztržky, a do istej miery tomu aj verím. Ved' musia byť medzi vami aj roztržky, aby sa ukázalo, kto z vás sa osvedčí. Keď sa teda takto schádzate, to nie je požívanie Pánovej večere. Ved' keď si pri jedení každý predloží svoju večeru, potom jeden hladuje a druhý sa opíja. Nemáte vari vlastné domy, kde by ste jedli a pili? Alebo natoľko znevažujete Božiu Cirkev a zahanbujete tých, čo nič nemajú“* (1 Kor 11, 18-22)? Čo to znamená? Znamená to, že aj prvotní kresťania presne takisto mali svoje cirkvi alebo materiálne chrámy, aké máme my, kde sa zhromažďovali, ako sa zhromažďujeme aj my; že do týchto chrámov (cirkví) boli povinní sa schádzať s osobitným zbožným cieľom – pre *„požívanie Pánovej večere“* (v. 20), to jest prijímať tajinu Eucharistie, ako sa to deje aj dnes; že v cirkvách (chrámoch) v tom čase nebolo dovolené kresťanom mať *„roztržky“* (v. 19) a jesť svoju večeru (v. 21), to jest svoje jedlo a pitie prineseť s istým zámerom, ktoré sa užívali v obyčajných domoch; že teda tieto cirkvi boli budovy odlišné od obyčajných domov a že nakoniec o cirkvách boli kresťania povinní starať sa oveľa viac ako o svoje obyčajné domy.

V tejto súvislosti, pokiaľ ide o materiálne chrámy, je potrebné zmieniť sa o tom, a to na základe Svätého Písma, že sám Boh prikázal Mojžišovi postaviť prvý materiálny chrám – *„prvý stánok, v ktorom bol sviatnik, stôl a predkladané chleby“* (Žd 9, 2 a násl.) a tiež, že sám Boh poveril Šalamúna postaviť druhý, no mohutný chrám, v ktorom by mal zaľúbenie ako vo svojom príbytku (pozri 3 Krľ 6, 1 a násl.). Nemôže tu chýbať ani novozákonné svedectvo o tom, že aj náš Spasiteľ, hoci v Ňom *„prebývala všetka plnosť“* (Kol 1, 19), ako hovorí ap. Pavel, predsa len navštevoval materiálny chrám jeruzalemský, kázal v ňom, nazýval ho

svojím domom, „domom modlitby pre všetky národy“ (Mk 11, 15-17; Mt 21, 12; Lk 19, 45-57); rovnako sv. apoštoli nielen pred zostúpením na nich Svätého Ducha „stále boli v chráme, chválili a velebili Boha“ (Lk 24, 53), ale aj po zostúpení „vystupovali... na modlitbu do chrámu“ (Sk 3, 1), to jest do svätyne jeruzalemského chrámu. A tak môžeme znovu zopakovať: jeden a ten istý apoštol v jednom a tom istom liste jedným a tým istým Korinťanom adresuje slová, ktorými ich z jednej strany nazýva duchovnými chrámami Božími a zo strany druhej ich pouča, ako sa majú správať v materiálnych chrámoch.

Či to nie je očividné znamenie toho, že veľmi sa mýlia tí, ktorí odmietajú materiálne chrámy budované pre nás našou Cirkvou, pre náš duchovný rast, pre naše napredovanie a večnú spásu? Pritom treba povedať, že jeden omyl zväčša tiahne za sebou aj druhý. Tým, že sa mýlia niektorí, keď tvrdia, že materiálne chrámy nie sú potrebné, mýlia sa aj v tom, keď samých seba považujú za duchovné chrámy Božie. My si z celej duše želáme, aby všetci ľudia boli hodní byť chrámami Svätého Ducha; no, žiaľ, niektorí nenapĺňajú to, čo je nevyhnutné a čo sa vyžaduje od každého človeka, aby sa mohol stať chrámom Svätého Ducha. A čo sa vyžaduje? Predovšetkým vyžaduje sa to, aby človek hriešnik, – lebo podľa sv. ap. Jakuba „všetci sa totiž v mnohom prehrešujeme“ (3, 2) –, počatý a narodený v hriechu (por. Ž 50, 7), očistil sa od každej poškvرنy hriechu a posvätil sa; lebo inak, ako hovorí ap. Pavel, „čo má spravodlivosť spoločné s neprávosťou a aké spoločenstvo má svetlo s tmou? A aký je súlad Christa s Belialom, a aký má podiel veriaci s neveriacim“ (2 Kor 6, 14-15)? Kde a ako sa môže človek očistiť od prarodičovského hriechu a posvätiť sa? Jediný prostriedok, daný sv. Cirkvou, je sv. tajina krstu: „Amen, amen, hovorím ti, povedal Spasiteľ Nikodémovi: Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho Kráľovstva. Čo sa narodilo z tela, je telo, a čo sa narodilo z Ducha, je duch“ (Jn 3, 5-6). A potom následne sa udialo to, že z nekonečnej lásky k svojej Cirkvi náš Spasiteľ Isus Christos, ako hovorí ap. Pavel, „vydal za ňu samého seba, aby ju posvätil očistným kúpeľom vody a slovom, aby si pripravil Cirkv slávnou, na ktorej niet poškvرنy ani vrásky, ani nič podobné, aby bola svätá a bez poškvرنy“ (Ef 5, 25-27), to jest očistil ju kúpeľom krstu. No iba tí, ktorí prijali krst vodou a Duchom, sú podľa ap. Pavla „obmytí, ba posvätení a aj ospravedlnení v mene Pána Isusa Christa a v Duchu nášho Boha“ (1 Kor 6, 11).

Treba však jednoznačne pripomenúť, že v tajine krstu sa človek iba očisťuje od každého hriechu a posväčuje sa na Boží príbytok, ale ešte neprijíma Svätého Ducha; Svätý Duch sa nám dáva a usídľuje sa v nás skrze druhú sv. tajinu – tajinu myropomazania alebo kladením rúk. Sv. apoštol a evanjelista Lukáš o tom píše: *„Keď sa apoštolí v Jeruzaleme dopočuli, že Samária prijala Božie slovo, poslali k nim Petra a Jána. Tí prišli a modlili sa za nich, aby prijali Ducha Svätého, lebo na nikoho z nich ešte nezostúpil; boli len pokrstení v mene Pána Isusa. Vtedy na nich kládli ruky a oni prijímali Ducha Svätého“* (Sk 8, 14-17). Aj apoštol Pavel, ukazujúc na tú istú tajinu, Korinťanom píše: *„Ten však, ktorý nás spolu s vami robí pevnými v Christovi a pomazal nás, je Boh. On nás aj označil pečatou a Ducha dal do našich sŕdc ako závdavok“* (2 Kor 1, 21-22). Taký je názorný príklad, kedy a ako sa udeľuje závdavok Ducha našim srdciam! Aj v súčasnosti sa pomazanie od Boha nad pokrstenými vykonáva viditeľným spôsobom, keď slúžiaci kňaz pomazáva jednotlivé časti tela s vyslovením slov: *„Pečať dara Ducha Svätaho“* (**Pečať daru Svätého Ducha**). Od toho času sa omytý a posvätený človek stáva skutočne chrámom Svätého Ducha, Božím príbytkom.

No niektorí odmietajú aj samotné prostriedky, skrze ktoré človek jediným spôsobom môže sa stať Božím chrámom. No pripusťme nemožné, že akýmkoľvek iným spôsobom, čisto duchovným, tí, ktorí odmietajú chrámy, môžu sa stať chrámami Svätého Ducha. Či toto azda je pre nás dostatočné? Určite nie! Tým, že sa človek stane chrámom Svätého Ducha, je povinný neustále zachovávať svoj chrám v čistote od každej hriešnej poškvŕny (každého hriechu) a vo svätosti, aby nebol pozbavený blahodate Svätého Ducha, alebo ako hovorí ap. Pavel, tým, že hreší, nebol pozbavený Božej slávy (por. Žd 3, 23). No ale ako môžeme seba zachovávať v čistote a svätosti, keď v slabosti svojej prirodzenosti takmer neustále hrešíme? Túto skutočnosť nám neustále pripomína aj ap. Jakub, keď píše: *„Všetci sa totiž v mnohom prehrešujeme“* (Jk 3, 2) a tiež sv. ap. a evanjelista Ján, ktorý hovorí: *„Ak hovoríme, že sme bez hriechu, klameme sami seba a nieto v nás pravdy“* (1 Jn 1, 8). Pre tieto prípady nášho života je tu ďalšia tajina svätej Cirkvi – tajina pokánia, ktorú ustanovil Isus Christos, keď apoštolom a v ich osobách aj ich nasledovníkom, pastierom Cirkvi, povedal: *„Prijmite Ducha Svätého. Tým, ktorým odpustíte hriechy, budú im odpustené, tým, ktorým zadržíte, budú zadržané“* (Jn 20, 22-

23). Tí však, ktorí odmietajú existenciu materiálnych chrámov (rôzni heretici a sektári), svojím spôsobom odmietajú aj túto tajinu, ktorá očisťuje naše hriechy vykonané po krste, a tým neuznávajú ani pastierov Cirkvi a ich moc viazať a rozväzovať hriechy.

Ďalším prostriedkom pre zachovanie seba vo svätosti, aby sme tak ostávali aj naďalej Božím príbytkom, je plnenie Christových prikázaní. Na to poukazuje Spasiteľ, keď hovorí: *„Kto prijal moje prikázania a zachováva ich, ten ma miluje. A kto mňa miluje, toho bude milovať aj môj Otec... Ak ma niekto miluje, bude zachovávať moje slovo a môj Otec ho bude milovať. A prideme k nemu a urobíme si u neho príbytok“* (Jn 20, 21, 23). Akože teda my slabí a zvrátení môžeme plniť prikázania nášho Spasiteľa? Nie inak, ako za pomoci Jeho božskej blahodäte: *„Bezo mňa, hovorí On sám, nemôžete nič urobiť“* (Jn 15, 5). Pritom nezabúdame ani na to, že všetky blahodätne sily a dary sa udeľujú iba v Cirkvi a iba skrze tajiny Cirkvi, ktoré by sme v nijakom prípade nemali odmietať. Preto znovu opakujeme, že sa veľmi mýlia tí domnelí duchovní kresťania, ktorí sa považujú za Božie chrámy, ale odmietajú materiálne chrámy. Preto znovu pripomíname, že iba v Cirkvi sa človek môže stať chrámom Svätého Ducha: pretože v nej sa zachovávajú a správne vykonávajú Bohom ustanovené tajiny, skrze ktoré výlučne možno sa aj očisťovať, aj posväcovať na príbytok Boha, oslavovaného vo Svätej Trojici!

Majúc na zreteli to všetko, o čom sme tu hovorili a čo nám pre našu spásu neustále predkladá aj naša Matka sv. Cirkev, postavená Isusom Christom (por. Mt 16, 18), a čo nám skrze svojich služobníkov – hierarchické osoby – zvestuje, ustavične ďakujeme Bohu za to, že nás uznal za hodných narodiť sa v lone Jeho pravej, Pravoslávnej cirkvi, že On preukazuje nám svoju priazeň rukami slúžiacich – biskupov alebo kňazov –, keď nimi posväcujú sa nové materiálne chrámy, v ktorých sa následne vykonávajú všetky tajiny a iné bohoslužby a modlitby pre posvätenie nás, veriacich, pre posvätenie nás na príbytky, chrámy Svätého Ducha. Preto dajme sľub Bohu, že budeme často prichádzať do našich chrámov, aby sme požívali v nich nám predkladané prostriedky pre posvätenie a spásu. Nezabudnime pritom pomodliť sa aj za tých, ktorí ešte neprišli k poznaniu pravdy v duchu učenia sv. Christovej Cirkvi, aby ich sám Hospodin osvietil svetlom svojej pravdy a aby aj oni poznali, že bez materiálnych chrámov, v ktorých sa vykonávajú všetky sv. tajiny Pra-

voslávnej cirkvi a ostatné bohoslužby, nikto a nikdy nemôže sa stať duchovným chrámom Božím a teda dosiahnuť večnú spásu. Amen.

Literatúra:

- ALEKSANDR, ep. možajskij: *Nravoučiteľnyje uroki svjaščennika k byvošim prichožanam v pismach*. Moskva. Pokrovka, d. Jegorova 1888.
- Boh v duši ili čelovik v Cerkvi? *Nestandardnyje otvety na standartnyje voprosy*. M.: Danilovskij B 73 blahovestnik, 192 s. ISBN 978-5-89101-293-6.
- BROJAKOVSKIJ, S., svjaščennik: *Poučeniya i reči na vsevozmožnyje slučaji iz pastyrskoj praktiki*. S. – Peterburg 1904 h. Izdatel'stvo „Lestvica“ Moskva 1999, 736 s.
- Čelovik – chram Božij. 152 470 Jaroslavskaja obl. h. Ljubim. Torhovyj per. 2 Tipografija, 1997 h. 127 s.
- DJAČENKO, Grigorij, prot.: *Vera, nadežda, l'jubov. Katechetičeskije poučeniya III*. Moskva. Donskij monastyr. 1993, 324 s. ISBN 5-86288-007- 0.
- FEOFAN (ZATVORNIK), sv.: *O pravoslavii s predostereženijami ot pohrešenij protiv neho*. Mn.: Luči Sofii, 2003, 272 s. ISBN 985-6171- 57-1.
- FEOFAN (ZATVORNIK), sv. *Mysli na každyj deň hoda po cerkovnym čtenijam iz Slova Božija*. Mn.: Svjato-Jelisavetinskij monastyr, 2004, 384 s. ISBN 985-6728-15-0.
- MAKARIJ, episkop tambovskij i ščackij: *Slovo po osvjaščeniji chrama vo imja Presvjatyja Trojcy v horodi Tambove* (20. okťabreja 1857 hoda).
- SMOLIN, Ioann, diakon: *Meč duchovnyj v ohraždenije ot sektantskich lžeučenij*. Krasnodar: „Sovetskaja Kubaň“ 1995, 496 s. ISBN 5-7221-0056-0.

SLOVO O NAMÁHAJÚCICH SA A PREŤAŽENÝCH

prof. ThDr. Peter Kormaník, PhD.

*„Pod'ťe ku mne všetci, ktorí sa namáhate
a ste preťažení a ja vám dám odpočinutie“
(Mt 11, 28)*

Takýmto blahodatkým volaním sa k nám v tomto momente a aj neustále prihovára náš Spasiteľ Isus Christos, k nám, ktorí sa namáhame a sme preťažení. On tiež hovorí: *„Kto má uši na počúvanie, nech počúva“* (Mt 11, 14; 13, 9; Mk 4, 9, 23) a tiež iné slová: *„Počúvajte a dobre si zapamätajte tieto slová“* (Lk 9, 44), teda máme pamätať na všetko, čo nám On zvestuje pre získanie odpočinku v Jeho prítomnosti, v Jeho Kráľovstve. A mali by sme mať vždy v živej pamäti aj túto Jeho výzvu, ktorá predstavuje Jeho prozreteľnú starostlivosť o nás, pretože, ako sám hovorí, On je pre nás *„cesta, pravda i život“* (Jn 14, 6), pretože *„On dáva všetkému život, dýchanie a všetko“* (Sk 17, 25), pretože *„Ním žijeme, hýbeme sa a sme“* (Sk 17, 28) a pretože *„máme nádej v živého Boha, ktorý je Spasiteľom všetkých ľudí, najmä veriacich“* (1 Tim 4, 10).

To je ideál, ktorý nám Cirkev predkladá. A čo my, ako my to vnímame? Osvojujeme si ho, snažíme sa ho podľa svojich síl a možností uskutočňovať? Namiesto je potom aj ďalšia otázka: Počujeme, že aj nás volá Isus Christos? Máme sa ozvať na toto Jeho volanie? Sú medzi nami takí, ktorí sa namáhajú a sú preťažení? Alebo je nám ľahko, nemáme takmer žiadne problémy a bez ťažkostí zvládame všetko, čo nás v živote postretne, čo nám život nadelí? Môžeme jednoznačne povedať, že toto volanie sa nás netýka? A čo nám Christos sľubuje? Sľubuje nám dať svoj odpočinok, svoj pokoj. Je pre nás potrebný takýto odpočinok? Alebo si myslíme, že to nestojí ani za reč, ani za námahu o ňom uvažovať a potom ho nasledovať a následne ho prijať? Opýtajme sa však trochu inak: Želáme si byť šťastní? No kto by povedal, že nie, kto by sa chcel toho zriecť. Nikto. No ako pomenujeme duševný stav šťastného človeka? Zdá sa nám, že nieto vhodnejšieho pomenovania, ako jedno z týchto dvoch: pokoj alebo odpočinok a radosť. No pôsobenie radosti, obyčajnej pozemskej radosti, je podobné pôsobeniu vína: stav radosti je stav opo-

jenia a opojenie netrvá dlho a zanecháva po sebe pocit nedostatku, prázdnoty, núdze, trápenia alebo dokonca farchy. Pokoj je stav duše zdravej a rozvážnej; tento sa pociťuje nie tak živo ako radosť, no zato je viac stabilný. Preto si myslíme, že pre naše šťastie ako kresťania by sme si mali želať viacej pokoja, než radosti, veselosti či zábavy. Kto však má chuť venovať sa pozemským radostiam a tak ľahko nachádza veselosť, tak neúnavne zamieňa námahu za zábavu, že pokoj v jeho očiach nemá takmer nijakú hodnotu, hoci bude sa zdať z našej strany veľmi prísny verdikt, tomu želáme, aby on aspoň trochu okúsil stav namáhajúcich sa a preťažených. V tejto prísnosti želania napodobňujeme zaiste veľmi dobroprajného muža Starého Zákona, kráľa a proroka Dávida, ktorý takto sa modlil k Bohu: *„Tváre im naplň hanbou, Hospodin, aby hľadali Tvoje meno“* (Ž 82, 17).

Uvedené slová Isusa Christa o namáhajúcich sa a preťažených ako prví počuli Židia, ktorým On zvestoval učenie od Otca, ktorý Ho poslal (por. Jn 7, 16) na Zem, aby spasil ľudstvo. Aké jarmo mohol vidieť na nich, ktoré by ich zaťažovalo, aké bremeno, ktoré by ich ťažilo? Svätý Filaret Moskovský spomína tieto: Po prvé, je to bremeno hriechov, pod ktorým aj mocný kráľ Izraela Dávid ochaboval podobne sluhovi, ktorý strádal bolesťami v kostiach od nesenia ťažkého bremena. Jeho slová sú v tomto ohľade veľmi zreteľné a výrečné: *„Pre Tvoj hrozný hnev niet zdravého miesta na mojom tele ani moje kosti nie sú v poriadku pre môj hriech. Ved’ previnenia mi prerástli cez hlavu. Je to ťažké bremeno, ťažšie, než unesiem“* (Ž 37, 4-5). Po druhé, bolo to bremeno Mojžišovho zákona, ktoré apoštol Peter nazýval doslovne jarmom, ktoré, ako hovorí, *„nevládali niesť ani naši otcovia, ani my“* (Sk 15, 10). A toto jarmo bolo v posledných dňoch židovstva zdvojnásobené či strojnásobené učeniami a ľudskými prikázaniami zo strany knižníkov a farizejov. *„Zväzujú ťažké bremená, hovoril o nich Isus Christos, ktoré nemožno uniesť, a kladú ľuďom na ich plecia“* (Mt 23, 4). Po tretie, boli to bremená a jarmá mnohých a rozličných ziel a nešťastí spočívajúcich na židovskom národe všeobecne, ktoré padali na nich a pociťovali ich aj osobne: napríklad jarmo pohanstva, spod ktorého hoci sa snažili Židia zdvihnúť hlavu a volať: *„Sme potomkovia Abraháma a nikdy sme nikomu neslúžili“* (Jn 8, 33), no tým nemenej ťažilo ich šije a prevyšovalo ich hlavy; jarmo synagógy, ktorá prenasledovala vyznáčov pravdy, tej pravdy, ktorá nevyhovovala ich pred-

sudkom a túžbe po moci; a napokon to boli osobné bremená chudoby, utláčania od mocných, bremená chorôb, zármutku a pod.

Práve tých všetkých, ktorí boli zaťažení takými a mnohými inými bremenami či zmorení inými jarmami a ťažkosťami, tých všetkých volal k sebe Isus Christos a volal ich bez výnimky, pretože pre všetkých, ako hovorí apoštol Ján, *„Otec poslal Syna za Spasiteľa sveta“* (1 Jn 4, 14), a nielen pre jeden národ alebo jednu dobu, pretože Jeho slová, ako sám hovorí, sa nikdy nepominú dokonca ani vtedy, keď nebo a zem sa pomínú (por. Mk 13, 31). Preto toto Jeho slovo od večnosti sa k nám aj dnes prihovára a medzi nami hľadá namáhajúcich sa a preťažенých a volá ich k sebe.

A čo my, veriaci kresťania, ktorí si uvedomujeme svoje hriechy, nie sme aj my namáhajúci sa a preťažení, či necítíme, že máme zranené svedomie, či sa neusilujeme utekať sami pred sebou, hoci s neplodným úsilím, podobne ako ranený jeleň, ktorý uteká po lese, no už nemôže ďalej utekať, lebo je ranený a svojimi silami sa iba vyčerpáva? Čo máme robiť v takom prípade? V takom prípade je pre nás lepšie, aby sme sa čo najskôr ozvali na volanie Christa, ktorý neustále volá k sebe namáhajúcich sa a preťažенých, než aby sme ostali v tomto nebezpečnom stave bezuzdnosti, bezútešnosti a neviazanosti. A tak vediac o svojich nepravostiach ako o bremenách a jarmách, neotáľajme spoznávať aj nádej uľahčenia, ktorú nám ponúka sám Isus Christos svojou výzvou nasledovať Ho.

Aj pre nás, ktorí sa usilujeme dosahovať cnosti a pritom sme vystavení mnohým námahám a rôznym súženiam na ceste duchovnej dokonalosti, aj nás volá Christos, volá nás, ktorí tiež nevyhnutne potrebujeme Jeho pomoc a posilnenie na tejto ceste pozemského života. A že táto cesta je veľmi namáhavá, o tom nás presviedča skúsený askéta múdrosti a cnosti, ktorý tvrdí: *„Porušiteľné telo zaťažuje dušu a pozemský stánok tiesni myseľ plnú starosti“* (Múd 8, 15). A podobne aj náš um spája sa s predsudkami, zatemňuje sa a oddáva vášňam srdca. Preto kto sa namáha nielen preto, aby získal veniec cnosti od ľudí, ale obzvlášť preto, aby dosiahol pravé, vnútorné víťazstvo nad vášňami a neduhmi, tomu sú pochopiteľné žaloby, ktoré počujeme z úst jedného z najhorlivejších askétov – apoštola Pavla: *„Viem totiž, že vo mne, teda v mojom tele, neprebýva dobro. Mám vôľu robiť dobro, ale nemám schopnosť ho uskutočniť. Nero-*

bím totiž to dobré, čo chcem, ale konám zlé, čo nechcem...Objavujem teda taký zákon, že ak chcem robiť dobro, mám v dosahu len zlo... Ja úbohý človek!" (Rim 7, 18-24). Poznajme teda aj my, pre ktorých samotný zákon dobra je ako bremeno na pleciah bezvládneho, poznajme aj núdzu, aj nádej nášho alebo uľahčenia alebo posilnenia: poďme ku Christu namáhajúci sa a preťažení.

Tiež my, ktorí sme zasiahnutí biedou, utrpením, zármutkom, nemúsime skúmať, či sme namáhajúci sa a preťažení. Obávať sa máme nie toho, že to nedostatočne poznáme, ale toho, či to necítíme až príliš a či nadbytkom tohto cítenia nezaťažuje sa naše poznanie pri využívaní prostriedkov uspokojenia, alebo ako sme hovorili- odpočinku, pokoja. Jediný spoľahlivý prostriedok sa nám odhaľuje pri počutí výzvy Spasiteľa, ktorý nás volá: *„Pod'ťe ku mne všetci, ktorí sa namáhate a ste preťaženi...“*

A čo nám sľubuje Isus Christos, keď otvoríme svoje vnútro pre prijatie Jeho výzvy? Sľubuje nám odpočinok. *„Ja vám dám odpočinutie.“* Aké spoľahlivé útočisko! Aký bezpečný prístav! Aká všemocná pomoc! Aká všetko prekonávajúca záštita! Aké nebeské uľahčenie! Aký božský odpočinok! Len poďme! Len sa toho nezriekajme!

Áno, Isus Christos uľahčuje bremeno hriechov nás všetkých, ktorí sme ním zasiahnutí: lebo hoci by na nás spočívali hriechy celého sveta, On z nás sníma celé toto bremeno, prenáša ho na seba a tým ho odstraňuje, tým ho ničí. *„Hľa, Baránok Boží, ktorý sníma hriech sveta“* (Jn 1, 29), ohlasuje sv. Ján Predchodca a Krstiteľ. V tejto súvislosti už spomínaný sv. Filaret hovorí: Ak sme premáhaní hriechom, Baránok Boží vífazi nad ním v nás. Ak sme predaní do otroctva hriechu, vykupuje nás. Ak sme zviazaní hriechom ako jarmom, On nás oslobodzuje. Ak padáme pod bremenom hriechu, On nás pozdvihuje. Ak sme dokonca umŕtvovaní hriechom, Boh, ktorý vzkriesil Christa, aj nás mŕtvych pre poklesky oživí s Christom (por. Ef 2, 5), veriac, že, ako hovorí apoštol Pavel na inom mieste, *„krv Christa, ktorý mocou večného Ducha sám seba priniesol Bohu ako nepoškvrnenú obeť, očistí nám svedomie od mŕtvych skutkov, aby sme mohli slúžiť živému Bohu“* (Žd 9, 14).

Isus Christos uspokojuje aj tých namáhajúcich sa, ktorí sú pod jarmom zákona, teda tých, ktorí namáhajú sa pri dosahovaní cnosti, viacej zažívajú ťarchu či bremeno a rôzne prekážky svojho podvihu (svojej

duchovnej askézy) než jeho úspechy, a s jeho pokračovaním sa, podľa všetkého, viacej vyčerpávajú než vzmáhajú. A ako Christos uspokojuje? On, podľa apoštola Pavla, ako Božia moc a Božia múdrosť (por. 1 Kor 1, 24) daruje aj svetlo pravého poznania, aj silu dokonalého naplnenia, aj námahu uľahčuje, aj namáhajúceho sa utvrdzuje, aj prekážky odstraňuje, aj pomoc posiela, aj cez rôzne nebezpečenstvá bez škody prevádza, aj nad našimi nepriateľmi víťazí v nás, aj v nás svoje víťazstvo korunuje. Ako svedectvo nám môže poslúžiť okrem iných aj už viackrát citovaný apoštol Pavel, jeden z najhorlivejších askétov, ktorý v istom čase vo vyčerpaní, takmer bez nádeje, volá: „*Ja úbohý človek!*“ (Rim 7, 24), ale ktorý teraz sa približuje ku Christu a už nenachádza v sebe iný pocit okrem pocitu vďačnosti k Nemu za mnohé Jeho dobrodenia pri zvestovaní Božieho slova a tým aj za svoje uspokojenie: „*Ďakujem svojmu Bohu skrze Isusa Christa*“ (Rim 1, 8; 1 Kor 1, 4 a iné). Kto s Christom sa namáha, „*Jeho prikázania nie sú ťažké*“ (1 Jn 5, 3), ako nás poučá sv. apoštol a evanjelista Ján. „*Ved' moje jarmo, hovorí Isus Christos, je príjemné a bremeno ľahké*“ (Mt 11, 30). S Ním aj ten veľmi nevládny a slabý človek môže povedať: „*Všetko můžem v Christovi, který ma posilňuje*“ (Fil 4, 13).

Isus Christos poskytuje úľavu a uspokojuje aj nešťastných, aj trpiacich, aj chorých, aj zarmútených. On nielen ako Vysloboditeľ môže vždy odvrátiť alebo zabrániť nešťastiu, zastaviť utrpenie, vyliečiť z choroby, zničiť príčinu zármutku; ale ako dokonalý Víťaz nad zlom, ktorý v samotnej oblasti zla buduje vlastné Kráľovstvo dobra, pokoja a lásky, On môže uprostred samotného nešťastia odhaliť v človeku pocit šťastia, samotné utrpenie riediť potešením, samotnému zármutku dať chuť radosti.

Taký ešte na Zemi je nebeský a ešte pred smrťou nesmrteľný a blažený odpočinok našich duší, ktorý nachádzame jedine v Christu a ktorý máme jedine v Ňom hľadať. A ak sme našou vlastnou núdzou či tiesňou nepoučili sa o tom všetkom, čo sme počuli, On ako dobrotivý a milosrdný náš Spasiteľ neprestáva hľadať a volať k sebe nás všetkých, aby nám daroval svoju útechu, svoju radosť, svoje uľahčenie, svoj odpočinok, svoj pokoj.

A teraz môžeme byť aj konkrétni čo sa týka prijímania tejto výzvy Spasiteľa: my sme už boli privedení a mnoho ráz sme aj privádzaní k odpočinku našich duší v Christu: najprv sme boli k Nemu privedení

sv. tajinou krstu a potom sa to dialo a aj teraz sa to deje vždy, keď prichádzame k Nemu s modlitbou, keď činíme pokánie, keď prijímame sv. Eucharistiu, Jeho Telo a Krv a ostatné sväté tajiny a tiež, keď sa zúčastňujeme na modlitbách a bohoslužbách v našich chrámoch a keď uplatňujeme aj domácu modlitbu. Možno v tejto súvislosti nebudú znieť nevhodne otázky: Okúsili sme tento odpočinok? Zachovávame v sebe silu tohto odpočinku? Alebo stále prežívame nepokoj z toho, že sme aj naďalej ako namáhajúci sa a preťažení, pretože túto skutočnosť chápeme a prijímame viacej v tom ľudskom ponímaní ako v ponímaní, ktoré nám odкрýva Isus Christos, a nerobíme nič pre to, čo by nás posilnilo v našom duchovnom napredovaní, čo by nám pomohlo prekonávať rôzne prekážky a správne vnímať aj túto výzvu nášho Spasiteľa o Jeho nasledovaní? No ale dokedy? Apoštol Pavel nám dáva jasnú odpoveď: *„Dávajte si teda dobrý pozor, ako si počínate; nie ako nemúdri, ale ako múdri. Naplno využívajte čas, lebo dni sú zlé. Preto nebuďte nerozumní, ale pochopte, čo je Pánova vôľa“* (Ef 5, 15-17).

Majúc toto na pamäti, budeme ostražití v našom rozhodovaní, koho budeme nasledovať, komu budeme slúžiť a komu ustavične ďakovať za všetky dobrodenia (por. Ef 5, 20) nám v živote preukázané a teda ďakovať aj za takéto volanie Isusa Christa pre získanie večného života. Ako kresťania budeme bez výhrad prijímať a uznávať iba pozvanie Isusa Christa, pozvanie blahodätné a spasiteľné, pretože On je pre nás *„Alfa i Omega, prvý a posledný, počiatok i koniec“* (Zj 22, 13). *„Preto sa namáhame a zápasíme, povzbudzuje nás apoštol Pavel, lebo máme nádej v živého Boha, ktorý je Spasiteľom všetkých ľudí, najmä veriacich“* (1 Tim 4, 10). Preto nebudeme ani odkladať ani otáľať čo sa týka nášho rozhodnutia nasledovať Isusa Christa, ani vracaa sa k tomu, čo nás predtým odvádzalo od Neho, od Jeho učenia a zákona, od Jeho života, od Jeho blahodäte. *„Bojme sa teda, ako nás vystríha apoštol Pavel, aby azda o niekom z vás neplatilo, že zaostal, pokým trvá prisľúbenie, že možno vojsť do Jeho odpočinku“* (Žd 4, 1). Naplnenie tohto prisľúbenia o Božom odpočinku, o ktorom hovorí apoštol Pavel, je vo Svätom Písme vyjadrené slovom *„dnes“*. *„Dnes, hovoril Svätý Duch ešte ústami Dávida, dnes, hovoril On potom počas niekoľkých storočí ústami Pavla; aká predivná Božia trpezlivosť, že aj teraz Boh ešte určuje iné „dnes“: „Dnes, keď počujete Jeho hlas, nezaťvrdzujte svoje srdcia“* (Žd 4, 7; por. 3, 7).

Podme teda ku Christu a horlivo a nie vyhýbavo nasledujme Jeho učenie a Jeho život. Vchádzajme do Jeho odpočinku my, „čo sme uverili“ (Žd 4, 3), vchádzajme vierou úprimnou, živou a činorodou, takou, akou pred nami išli mnohí askéti viery, cnosti a zbožnosti, opravdiví nasledovníci Isusa Christa; tí, ktorí znášajúc všelijakého druhu pozemské bremená a jarmá, našli u Neho nebeský odpočinok. Do tohto odpočinku svojim príkladom života v Christu pozývajú aj nás, aby sme spolu s nimi oslavovali Christa ako Toho, ktorý ako jediný udeľuje svoj odpočinok a „*ktorý je Spasiteľom všetkých ľudí, najmä veriacich*“ (1 Tim 4, 10). Amen.

Literatúra:

- De HAAN, M. R.: *Kruh christianskoho čtenija III*. Pariž (bez udania roku).
 FEOFAN (ZATVORNIK), sv.: *Mysli na každýj deň po cerkovnym čtenijam iz slova Božija*. Izdatel'stvo Svjato-Elisavetskoho monastyrja. Minsk 2004.
- FILARET, MOSKOVSKIJ, sv.: 50. *BESEDA o upokojeniji truždajuščichsja i obremenennyh*. Christianskoje čtenije. S.- Peterburg 1825.
- NOVOTNÝ, Adolf, ThDr.: *Na každýj den. Pomůcka pro denní četbu Písma svatého* (bez udania roka a miesta vydania).
- Navoučitel'nyje uroki svjaščennika byvšim prichožanam v pismach Episkopa Možajskago Aleksandra*. Moskva 1888.
- POLNOJE sobranije poučenij protjereja RODIONA PUŤATINA. Izdanije dvadcať pjatoje. S.- Peterburg 1901.
- PRUŽINSKÝ, Štefan: *Evanjelium podľa Matúša 1/2*. Vydala Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2001.
- SMOLIN, Ioann, diakon: *Meč duchovnyj v ohraždenije ot sektanskich lžeučeníj*. 1911. (Pereizdanije – Kubaň 1995.)
- TVORENIJA SV. OTCA NAŠEHO IOANNA ZLATOUSTA. Tom VII. *Beseda 38. na Evangelium ot Matfeja*. Tolkovanie na Matfeja, s. 252-257.

POHĽAD NA KATECHÉZU V LISTOCH SVÄTÝCH APOŠTOLOV¹

ThDr. Ján Pilko, PhD.

Väčšina kníh, ktoré tvoria kánon Novej Zmluvy, bola napísaná s cieľom posilniť svojich čitateľov v ich obrátení ku Christovi. Apoštol Ján Teológ to vyjadril priamo: „Ale toto je napísané, aby ste uverili, že Isus je Christos, Boží Syn, a aby ste uveriac mali život v jeho mene“². Apoštol Pavol s odkazom na knihy prorokov poznamenáva, že Písmo bolo napísané na poučenie.³ O tom, že novozákonné listy sa od najstarších čias čítali a znovu nahlas čítali v zhromaždení veriacich, ako aj prepisovali a posielali do susedných miestnych cirkví, ako o tom priamo svedčí autor Listu Kolosanom⁴. Mnohí biblisti sa domnievajú, že Prvý Petrov list obsahuje fragmenty krstného – katechetického kázania, teda časť krstného katechizmu⁵.

Autor Druhého listu Timotejovi radí: „Celé Sväté Písmo je Bohom inšpirované a užitočné na vyučovanie⁶, na karhanie, na nápravu, na poučenie⁷ v spravodlivosti“⁸. Bohom vdýchnuté neznamená pre autora spôsob, akým bolo Písmo napísané, ale primárny účel jeho použitia: didaktický. Všimnite si, že slová „celé Písmo“ v tomto texte sa nevzťahujú na Novú Zmluvu, pretože knihy, ktoré sa neskôr stali súčasťou kánonu Novej Zmluvy, sa v apoštolskom veku ešte nenazývali „Svätým Písmom“ na rovnakej úrovni ako Tóra a Proroci. V dôsledku toho sa list odvoláva na knihy Tóry, Prorokov, Žalmy a niektoré ďalšie.⁹

¹ Tento príspevok bol prednesený v rámci medzinárodnej vedeckej konferencie s názvom „BIBLIA A WSPÓŁCZESNOŚĆ“ – teologiczne, kanoniczne, socialne i społeczne przesłanie Biblii dla współczesności – V. rocznik, Gorlice, 23. 11. 2023.

² Jn 20, 31.

³ Rim 15, 4.

⁴ Kol 4, 16

⁵ 1 Pt 2, 13 - 3, 7.

⁶ πρὸς διδασκαλίαν

⁷ πρὸς παιδείαν

⁸ 2 Tim 3,16.

⁹ ГАВРИЛЮК, П. 2001. История катехизации в древней церкви. [Под ред. свящ. Георгия Кочеткова]. Москва : Свято-Филаретовская московская высшая право-

Apoštoli nikdy nečítali celú Bibliu, pretože v tom čase ešte neexistovala. Nemohli a ani nepotrebovali čítať evanjeliá, pretože mali samotného Christa, ktorého niekoľko rokov nasledovali. Mali živú pamäť na Neho, jeho učenie a jeho skutky. V ich pamäti boli obzvlášť živé okolnosti posledného týždňa jeho pozemského života. Treba predpokladať, že mnohé z jeho výrokov, učení a podobenstiev boli zapísané už počas jeho pobytu na zemi. Apoštoli prijali Jeho výklad Tóry, výklad „toho, ktorý má moc“, a nie výklad zákonníkov a farizejov. Apoštoli čítali prorokov vo viere, že ich predpovede sa naplnili, že ich slová o príchode Mesiáša nepoukazujú na budúcnosť, ale na prítomnosť. Okrem toho nie všetky časti Písma boli rovnako „užitočné na poučenie“. Napríklad kniha proroka Abdiáša bola zjavne menej dôležitá pre katechézu ako napríklad kniha Exodus alebo kniha proroka Izaiáša. Na základe toho by bolo nesprávne jednoducho stotožňovať Bibliu alebo ktorúkoľvek jej časť s apoštolskou katechézou.

Aby sme mohli identifikovať predovšetkým nesporné prvky najstaršej katechézy, je potrebné obrátiť sa k tým textom Skutkov apoštolov a listov apoštolov, ktoré možno spoľahlivo priradiť k tradičnému učeniu. Bolo by nesprávne, ak by sme po vzore niektorých bádateľov striktno rozlišovali medzi kerygmou, čiže kázaním širokej verejnosti, a katechézou, pričom by sme katechézu redukovali na morálne napomenutia. Veď ústredné a často opakované prvky kerygmy boli práve materiálom prvých katechéz. Tradičným učením, na rozdiel od myšlienok jednotlivých učiteľov Cirkvi, tu nemyslíme tie myšlienky, ktoré boli podrobne rozvinuté neskôr a stali sa súčasťou svätej Tradície, ale tie pasáže z kázni a listov apoštolov, ktoré boli súčasťou ústnej tradície Cirkvi už v ich dobe.

Hlavným problémom pri hľadaní celocirkevnej tradície v čase apoštolov, t.j. v polovici a na konci prvého storočia, je to, že skúmané obdobie patrí do obdobia zrodu prvej tradície. V tejto súvislosti sa v modernej biblistike často objavuje názor, že apoštolská cirkev vôbec nemala jednotnú katechézu. Neexistuje jednotná teológia Novej Zmluvy a namiesto nej by sme mali hovoriť o troch hlavných teologických pozíciách: synoptici, (Marek, Matúš a Lukáš), apoštoli Pavol a Ján Teológ. Základ-

nou otázkou pre nás je, či je možné identifikovať prvky jednoty v apoštolskom evanjeliu a zároveň zachovať rozdielnosť teologických interpretácií. Všimnime si, že takéto pokusy už vedci v minulosti robili. Napríklad anglický historik a teológ Charles Dodd sa pýtal, aké sú základné prvky apoštolskej kerygmy, teda Christovho kázania adresovaného predovšetkým nekresťanom¹.

Nemecký historik Alfred Seberg venoval monografiu analýze tradičného učenia apoštolskej cirkvi. Sebergovo základné rozdelenie starovekého katechizmu na morálnu a doktrínálnu časť. Etické učenie podľa Seberga predchádzalo štúdiu základov viery. Kresťanstvo ponúklo vlastnú etiku cností, ktorá sčasti dopĺňala, sčasti bola v rozpore s etickými systémami helenistickej éry. Seberg rekonštruoval kresťanskú etiku na základe zoznamov cností a nerestí, ktoré sa nachádzajú v listoch svätých apoštolov. Seberg má nepochybne pravdu v tom, že prijatie historického svedectva o Christovi si vyžadovalo prípravu srdca, a preto naozaj zahŕňalo voľbu medzi cestou spásy a zatratenia, cnosti a neresti. Pohan, ktorý sa stal kresťanom, prestal byť otrokom hriechu a stal sa otrokom spravodlivosti², zbavil sa moci tmy a vstúpil do kráľovstva Syna³, odložil životný štýl starého človeka a obliekol si „nového človeka, stvoreného podľa Boha v spravodlivosti a svätosti a pravdy“⁴. Učenie o dvoch cestách, ktoré má paralely v Starej Zmluve⁵, bolo systematickejšie rozvinuté v druhom storočí v Učení dvanástich apoštolov, Liste Barnabáša, Apoštolskej tradície Hypolita Rímskeho.⁶ Od katechumenov sa vyžadovalo, aby odložili všetko zlé, odolávali diablovým pokušeniam, bdeli a modlili sa a poslúchali pastierov a učiteľov cirkvi.⁷

Treba poznamenať, že plnenie prikázaní a učenie o Isusovi Christovi boli v kresťanstve organickejšie prepojené, než Seberg naznačuje.

¹ DODD C. H.: *Apostolic Preaching*. New York Harper and Brothers 1944.

² Rim 6, 17 – 18.

³ Kol 1, 13.

⁴ Ef 4, 23 – 24.

⁵ Prís 4, 11 – 19.

⁶ Pozri: PILKO, J.: *Katechéza v cirkvi. Katechetické spisy v prvých storočiach kresťanstva*. 1. vyd. - Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2022. - 219s.

⁷ ГАВРИЛЮК, П. 2001. История катехизации в древней церкви. [Под ред. свящ. Георгия Кочеткова]. Москва : Свято-Филаретовская московская высшая православно-христианская школа, 2001, s. 31.

Ľudia sa totiž vtedy aj dnes podriaďovali morálnym požiadavkám kresťanstva práve preto, že tieto požiadavky boli súčasťou ich nového života s Bohom. Preto je striktné rozdelenie na úvodnú morálnu a následnú doktrínálnu časť katechézy sotva opodstatnené. Katechetická práca Novej Zmluvy má korene v Starej Zmluve a týkala sa všetkých vekových skupín. Cirkvi od svojho vzniku cez kázanie Božieho slova a katechetické úsilie odhaľovala ľuďom toto tajomstvo spásy, ktoré nám zvestoval Kristus.¹

Na druhej strane etické učenie judaizmu sa v kresťanskom katechizme objavilo úplne novým spôsobom, pretože motiváciou pre každé konanie nebola pre kresťana autorita Starej Zmluvy, ale osobný príklad Christa. Boh v Starej Zmluve prikázal: buďte svätí, ako som ja svätý², ale nemohol povedať: napodobňujte ma ako deti³. Prvou zásadou života v Christovi bolo nasledovať príklad jeho pozemského života vo všetkom, a predovšetkým v láske a vzdávaní vďaky Bohu, službe, súcite, milosrdenstve, odpustení, dobročinnosti a obetavosti.

Charakter učenia výrazne závisel od toho, či osoba, ktorá prijala kresťanstvo, bola Žid alebo pohan. V tejto súvislosti je vhodné hovoriť o úvodnej časti katechézy pre pohanov a o všeobecnej časti týkajúcej sa tak ich, ako aj Židov. Pohanovia objavovali celý svet, v ktorom ich vzťah k Bohu nadobúdal úplne nový charakter. Stávali sa súčasťou zmluvy s Bohom, ktorú Boh uzavrel s ľudstvom v osobe vyvoleného národa, Izraela.

Pohanovia si mali osvojiť celé dejiny spásy, od stvorenia sveta cez hlavné udalosti Starej Zmluvy až po Christov príchod na zem medzi ľuďmi. V úvodnej časti katechézy sa dozvedeli, že Boh je na rozdiel od neživých modiel Stvoriteľom celého sveta⁴, že sa aktívne podieľa na ľudskom živote a dejinách. Pohanovia boli pozvaní stať sa súčasťou týchto dejín, ako aj súčasťou nového Izraela, Cirkvi. Príchod Christa nadobudol svoju dôležitosť a význam až vtedy, keď sme ho vnímali v kontexte

¹ ZOZULAK, J.: Katechetické poslanie Cirkvi. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity, 2001, s. 23.

² Lev 19, 2. porovnaj: Mt 5, 48, Jn, 3,3.

³ Ef 5, 1.

⁴ Sk 14, 15; 17, 24.

proroctiev a mesiášskych túžob spojených najmä s domom kráľa Dávida.

Ústna katechéza zohrávala v Starej Zmluve ústrednú úlohu. Niektorí sa neučili z kníh, aj keď nie len preto, že nevedeli čítať. Nie všetci, ktorí vedeli čítať grécky alebo hebrejsky, si mohli dovoliť kúpiť zvitky Tóry a Prorokov, ktoré stáli veľa peňazí. Učenie sa veľkých častí textu, najčastejšie Tóry, naspamäť bolo rozšírenou praxou v rabínskych školách. Prví kresťania túto prax na jednej strane zdedili a prevzali ako základ, na druhej strane ju podrobili značnej revízii vo svetle príchodu Mesiáša na svet. V starej Zmluve sa katechizácia opierala o učenie, podľa ktorého Bol človek stvorený Bohom, padol do hriechu, ale žil s nádejou že dôjde ku vykúpeniu. Vyslobodenie človeka záviselo od jeho spoločenstva s Bohom, ktorý ho viedol počas celých dejín Starej Zmluvy. V tomto duchu žil Izraelský národ v očakávaní Mesiáša, ktorý ho zachráni.¹

Kresťania vnímali Christov príchod v širokom kontexte. Pre kresťanov dejiny izraelského národa nestratili svoju hodnotu, ale naopak, získali celosvetový význam vďaka príchodu Mesiáša, Spasiteľa všetkých ľudí. Takto o tom hovorí autor Listu Hebrejom: „Boh, ktorý mnoho ráz a mnohými spôsobmi hovoril otcom v dávnych prorokoch, prehovoril k nám v týchto posledných dňoch v Synovi, ktorého urobil dedičom všetkého, skrze ktorého stvoril aj svet“². Kresťania verili, že spása ľudstva v širokej historickej perspektíve je nepretržitým Božím dielom, na ktorom sa musia podieľať všetky národy, a že starý Izrael ustúpil Izraelu novému, Cirkvi.

Apoštoli učili, že všetky udalosti v živote Mesiáša, od narodenia až po zmŕtvychvstanie, sa odohrali podľa proroctiev Starej Zmluvy. Spisy prorokov sa v očiach kresťanov stali v niektorých prípadoch dokonca dôležitejšie ako Tóra. Svedčí o tom najmä skutočnosť, že v Novej Zmluve priame citáty zo všetkých piatich kníh Tóry neprevyšujú citáty zo samotného proroka Izaiáša a žalmov. Pre rabínov však bola Tóra absolútnym základom a východiskom všetkých autoritatívnych názorov.

¹ ZOZULAK, J.: Katechetické poslanie Cirkvi. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity, 2001, s. 20.

² Hebr 1, 1 – 2.

Rabíni interpretovali prorokov s vedomím, že predpovede o Mesiášovi poukazujú na neistú budúcnosť. Kresťanskí učitelia naproti tomu čítali prorokov s presvedčením, že Mesiáš už prišiel a proroctvá sa naplnili¹. Toto bol veľký rozdiel, ktorý neskôr viedol ku konečnému rozchodu historických ciest kresťanstva a judaizmu.

Podrobný výklad a zapamätanie si rozsiahlych citátov z prorokov bolo súčasťou starozmluvnej katechézy. Slúžili ako základ jeho hlavných tvrdení. Isus sa narodil z Dávidovho semena podľa predpovedí spojených s obnovením kráľovskej dynastie pochádzajúcej z Dávidovho rodu. Isus Christos robil zázraky, vyháňal démonov a odpúšťal hriechy. Vyzýval ľudí k pokániam a učil o prichádzajúcom Božom Kráľovstve. Vybral si učeníkov, aby pokračovali v jeho diele, a dal im právomoc robiť zázraky mocou jeho mena, vyháňať démonov a rozhrášovať hriechy. Zo zložitých dôvodov sa dostal do konfliktu s úradmi, ktorý sa skončil tým, že bol nespravodlivo odsúdený na smrť ako rúhač, poburovateľ a porušovateľ soboty a ukrižovaný pod vedením Poncia Piláta.

Christos podľa najstaršieho apoštolského svedectva nezomrel len smrťou zavrhnutého proroka alebo mučeníka za svoje presvedčenie, ale zomrel „za nás“, čiže „za naše hriechy“². Na Isusovej smrti nie je dôležité to, že bola výsledkom justičného omylu, ale predovšetkým to, že mala priamy vplyv na spásu ľudí, na ich vzťah s Bohom. Podľa vyznania apoštola Pavla: „Veď som vás pôvodne učil tomu, čo som aj sám prijal, totiž že Christos zomrel za naše hriechy podľa Písem, že bol pochovaný a že tretieho dňa vstal z mŕtvych podľa Písem“³. Pavol tu odkazuje na tradíciu, ktorú sám prijal od apoštolov. Okrem toho dvakrát pridáva slová "podľa Písem", čím zdôrazňuje, že smrť, pochovanie a zmŕtvychvstanie Mesiáša sa uskutočnili v dokonalom súlade s predpovedami prorokov. Smrť a zmŕtvychvstanie Christa na tretí deň boli v apoštolskom hlásaní neustále a neoddeliteľne prítomné. Okrem toho bola mimoriadne cenná spomienka na Isusa, ktorý sa apoštolom zjavil po zmŕtvychvstaní⁴ Podľa ranokresťanských hymnov a starozákonných proroc-

¹ Sk 26, 6 – 7.

² Pozri Mk 14, 24; Mt 26,28; Lk 22, 19–20; Rim 5, 6, 8; 1Kor 15, 3; 2Kor, 5,14–15; Gal 1,4, 2,20; Tit 2,14; Heb 7, 27; Jn 11, 50–52, 18,14; 1Jn 2,2; 1Pet 2, 21, 3, 18.

³ 1 Kor 15, 3-4.

⁴ Sk 10, 41; 1 Kor 15, 5 – 8.

tiev vzkriesením Christa Boh oslávil, vzal ho do neba a posadil po svojej pravici¹.

Skutočnosť, že Boh vzkriesil Mesiáša, bola podľa apoštolov príslubom, že príde čas, keď vzkriesi aj všetkých mŕtvych v duchovnom tele². V ten deň, ktorý príde náhle, ale ktorého termín nie je známy, sa Mesiáš zjaví, aby súdil svet. Priamu zmienku o tom, že učenie o „vzkriesení mŕtvych a večnom súde“ bolo súčasťou najstaršej katechézy, nachádzame v Liste Hebrejom³.

Takéto boli hlavné a nesporné prvky apoštolského učenia o Christovi od jeho pozemského narodenia až po jeho súd nad našim svetom. O tomto materiáli môžeme s istotou povedať, že bol obsahom katechézy „všade, v každej cirkvi“⁴.

Zoznam bibliografických odkazov:

DODD C. H.: Apostolic Preaching. New York Harper and Brothers 1944.

ГАВРИЛЮК, П. 2001. История катехизации в древней церкви. [Под ред. свящ. Георгия Кочеткова]. Москва : Свято-Филаретовская московская высшая православно-христианская школа, 2001.

PILKO, J.: Katechéza v cirkvi. Katechetické spisy v prvých storočiach kresťanstva. 1. vyd. - Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2022. - 219s. SBN 978-80-555-2992-9.

ZOZULAK, J.: Katechetické poslanie Cirkvi. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity, 2001, 91 s., ISBN 80-8068-058-2.

¹ Pozri Lk 21, 27, 22,69; SK 7, 56; Filp 2, 9; Hebr 1,3; 1Tim 3,16.

² 1Sol 4,14-15.

³ Pozri Hebr. 6, 2.

⁴ 1 Kor 4, 17.

KRÁTKY POHLED DO TRIADOLOGICKÉHO OBSAHU XVI. HOMÍLIE SVĚTÉHO VASIĽA VELKÉHO¹

ThDr. Pavol Kochan, PhD.

Úvod

Téma triadologie je jednou z ústředních v čase vzniku teologických děl doby tvorby svätého VasiĽa (Bazila) Velkého. Štvrté storočie bolo poznačené úlohou svätých Otcov jasne definovať obsah trojjedinosti živého Boha. Svätý VasiĽ ako jeden z kappadockých Otcov pôsobil v čase medzi I. a II. všeobecným snemom, kedy bola vysvetľovaná téma vzťahu v Božstve medzi Otcom a Synom a následne aj v prípade Osoby Svätého Ducha. Okrem iných rozsiahlejších děl svätý VasiĽ nám zanecháva aj pomerne krátku homíliu ako exegézu úvodného veršu evanjelia podľa Jána.

Homília XVI. – úvod

V úvode svojej homílie poukazuje na hĺbku slov, ktoré nám zanechal evanjelista Ján: „Viem, že mnohí z tých, ktorí nie sú zasvätení do slova pravdy a chvália sa svetskou múdrosťou, žasli nad týmito slovami a odvážili sa ich zahrnúť do svojich vlastných spisov; lebo diabol je zlodej a prezrádza naše učenie svojim kazateľom. A ak telesná múdrosť tak veľmi žasla nad silou týchto slov, čo budeme robiť my, učeníci Ducha? Budeme len tak mimochodom počúvať a konštatovať, že je v nich nejaká malá sila? Kto však toľko trpí necitlivosťou, aby nebol ohrozený takou krásou myšlienok, takou nepochopiteľnou hĺbkou dogiem a netúžil po ich skutočnom pochopení?“ (Ταῦτα οἶδα πολλοὺς καὶ τῶν ἔξω τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας μέγα φρονοῦντων ἐπὶ σοφίᾳ κοσμικῇ καὶ θαυμάσαντας, καὶ τοῖς ἑαυτῶν συντάγμασιν ἐγκαταμίξει τολμήσαντας. Κλέπτῃς γὰρ ὁ διάβολος, καὶ τὰ ἡμέτερα ἐκφερομυθῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ ὑποφύτας. Εἰ οὖν ἡ σαρκίνη σοφία τοσοῦτον ἐθαύμασε τῶν ῥημάτων τὴν δύναμιν, τί ποιήσωμεν ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ τοῦ

¹ Tento príspevok bol prednesený v rámci medzinárodnej vedeckej konferencie s názvom “BIBLIA A WSPÓŁCZESNOŚĆ” – teologiczne, kanoniczne, socjalne i społeczne przesłanie Biblii dla współczesności – V. rocznik, Gorlice, 23. 11. 2023.

Πνεύματος, ἐὰν παρέργως ἀκούσωμεν καὶ μικράν τινα τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτοῖς δύναμιν εἶναι λογισώμεθα; Καὶ τίς οὕτως ἀναισθησίαν νοσῶν, ὥστε τοιοῦτον κάλλος ἐννοίας καὶ βάθος δογμάτων οὕτως ἀνέφικτον μὴ οὐχὶ καταπλαγῆναι, καὶ ἐπιθυμῆσαι αὐτῶν τῆς ἀληθοῦς καταλήψεως; Ἀλλὰ γὰρ οὐχὶ τὸ θαυμάσαι τὰ καλὰ δύσκολον, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀκριβεῖ κατανοήσει γενέσθαι τῶν θαυμασθέντων, τοῦτο χαλεπὸν καὶ δυσέφικτον.)¹

Chápanie počiatku

Svätý Vasil' znamenitým spôsobom posilňuje vieru človeka v Isusa Christa ako pravého Boha. V texte homílie uvádza, že Svätý Duch, ktorý vyjadril evanjelium cez apoštola Jána, predvidel zhubné pochybnosti mnohých zblúdených ukrytých do okrášlených slov, preto upevňuje myseľ človeka v pamätaní na slová „na počiatku bolo Slovo“. Ak niekto spochybni Syna, ako mohol byť, ak sa nenarodil, našou odpoveďou má byť „na počiatku bolo Slovo“. Ak niekto namieta, ako Syn mohol byť skôr ako sa narodil, nesmieme opúšťať slová „bolo“ a „na počiatku“. Mimo počiatku si nevieme nič predstaviť, mimo počiatku nevieme vysloviť inú hranicu.² A ďalej uvádza príklady „počiatkov“, ktoré ľudia definujú: „Veď mnohé veci tohto života majú mnoho začiatkov. Ale jeden začiatok je nad všetky. "Začiatok cesty dobra," hovorí podobenstvo (Prisl 16, 6). Ale "začiatok cesty" je prvý pohyb, od ktorého začíname sprievod, pri ktorom môžeme nájsť predchádzajúci. "Začiatkom múdrosti je bázeň pred Pánom" (Ž 110, 10). A tento začiatok má ešte niečo, čo mu predchádza. Pri chápaní umenia je totiž začiatkom štúdium prvých základov. Bázeň pred Pánom je teda prvým základom múdrosti; ale je tu niečo pôvodnejšie ako tento začiatok, a to stav duše človeka, ktorý ešte nie je múdry a neprijal do seba bázeň pred Bohom... začiatkom čiary je bod, začiatkom plochy je čiara a začiatkom telesa je plocha. A začiatkami zloženého slova sú písmená." (Πολλὰ γὰρ ἀρχαὶ πολλῶν πραγμάτων κατὰ τὸν βίον τοῦτον· ἀλλὰ μία ἀρχὴ ἐπὶ

¹ BASILIUS CAESARIENSIS. In illud: In principio erat verbum. In: MIGNE, Jacques-Paul: Patrologia Graeca. Tomos XXXI. Paris 1857. s. 471-472.

² Pozri Свети ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ, 2016. Омилія на стих: "У почетку беше Логос". In: Догматски списи. Нови Сад, s. 362-3463.

πάντων, ἡ ἐπέκεινα. Ἀρχὴ γὰρ ὁδοῦ ἀγαθῆς, εἶπεν ἡ Παροιμία. Ἀλλ' ὁδοῦ μὲν ἀρχὴ ἡ πρώτη κίνησις, ὅθεν ἀρχόμεθα τῆς πορείας, ἥς τὸ κατόπιν δυνατόν ἐστιν εὐρεῖν. Καὶ, Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου.... Ἀρχὴ γὰρ τῆς γραμμῆς τὸ σημεῖον· καὶ ἀρχὴ τῆς ἐπιφανείας ἡ γραμμὴ· καὶ ἀρχὴ τοῦ σώματος ἡ ἐπιφάνεια· καὶ τοῦ κατὰ σύνθεσιν λόγου ἀρχαὶ τὰ στοιχεῖα.)¹

Pri exegeze však Vasiľ upozorňuje, že všetky spomenuté možnosti chápania počiatkov sú odlišné od tohto, ktoré uvádza apoštol Ján. Tento počiatok totiž nie je s ničím spojené, nie je ani ničomu podriadené, dokonca nemôže byť ani porovnávané vo vzťahu s akýmkoľvek iným počiatkom. Toto „archí“ je plne slobodné, nezávislé a oddelené od všetkého iného. Neexistuje nič, čím by bolo možné niečo mu zakázať. Ľudská myseľ nie je schopná prekročiť tento počiatok, pretože pri úvahách o ňom samo predchádza ľudské myšlienky. Pri akejkolvek hĺbke, prípadne výške myslenia ľudská myseľ sa vždy vráti späť k sebe samej, pretože nemôže opustiť počiatok, ktoré je pod ním. Tak sa zdá, že počiatok vždy siaha ďalej než je mysliteľné.² Svätý Vasiľ nezabúda podčiarknuť, prečo apoštol Ján, ktorý dosiahol teologických výšin, použil na vyjadrenie Božieho Syna výraz Slovo a nie Syn. Ak by totiž použil výraz „Syn“, vniesol by do tohto výrazu aj vášeň, pretože čo sa rodí v čase, rodí sa s vášňou. Slovo je však vyjadrením bezčasovosti a bezvášnivosti rodenia, aby bola vyjadrená dokonalá existencia Syna vo večnosti. Podobne aj ľudské slovo je zrodené v mysli bez vášne, je vyjadrením a obsahom všetkej sily rodiacej mysle, ktorá vytvára bezvášnivé a dokonalé slovo.³

Svätý Vasiľ pre lepšie pochopenie pokračuje v alegórii, resp. vo vysvetlení chápania výrazu „Slovo“. Uvádza, že ak človek počuje o svetle, nemá sa obracať k svetlu fyzickými očami. Rovnako aj pri slove „život“ musí vidieť viac než len pozemský, fyzický život. Pri výraze „Slovo“ človek má vidieť hlavne to, ktoré sa zrodilo bez rozdielu od Rodiaceho.

¹ BASILIUS CAESARIENSIS. In illud: In principio erat verbum. In: MIGNE, Jacques-Paul: *Patrologia Graeca*. Tomos XXXI. Paris 1857. s. 473-474.

² Позрі Свѣти ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКІИ, 2016. Омилија на стих: "У почетку беше Логос". In: *Догматски списи*. Нови Сад, s. 364-365.

³ Позрі BASILIUS CAESARIENSIS. In illud: In principio erat verbum. In: MIGNE, Jacques-Paul: *Patrologia Graeca*. Tomos XXXI. Paris 1857. s. 477-479.

Apoštol Ján použil Lógos, aby ukázal, že Syn je obrazom Rodiaceho a poukazuje na v Sebe celého Rodiaceho, pričom nič z neho neoddeľuje a zároveň je sám v sebe úplný. Ak človek si niečo myslí vo svojom srdci, potom to aj vysloví slovom. Teda vyslovené slovom je obrazom myslenia v srdci. Srdce je akoby prameňom a vyslovené slovo je prúdom, ktorý vyteká zo srdca.¹

Nakoniec, po vysvetlení jednotlivých výrazov veršu svätý Vasil' pristupuje k výkladu celého veršu. Najprv poukazuje na vyjadrenie slovesa „bolo“, aby nikto nemohol spochybniť plnohodnotný vzťah Slova a Boha Otca. V slovese je obsiahnuté nekonečno, ktoré nepripúšťa ohraničené miesto ani čas. Nasledujúci verš s výrazom „u Boha“² poukazuje na skutočnosť, že Otec nie je na nejakom mieste a Syn nie je v nijakom objeme alebo tvare, t. j. Aj Otec aj Syn sú nekoneční. Apoštol Ján týmto spojením vyjadril charakteristickú vlastnosť Hypostázy, ktorá je rovná ostatným v úcte a veľkoleposti. V závere výkladu podopiera učenie poslednou časťou veršu: „A Boh bol Slovo.“ (Jn 1, 2) Svätý Vasil' predkladá, že Slovo je Boh, ktorý bol na počiatku, ktorý prišiel ako Slovo a ktorý bol a je u Boha. A keď nadišla plnosť času, vtelením prijal ľudskú prirodzenosť, stal sa človekom, dostal meno Isus Christos, mnohí ho spoznali, klaňali sa mu ako svojmu Učiteľovi a On vo veriacich upevnil skutočnosť, že On je Ten, ktorý bol vždy s Bohom, svojím Otcom.³

Záver

Aj keď je samotná homília hlavne pastierskym textom, ktorý má za úlohu posilňovať národ vo viere, používa na to náročné teologické výrazy podoprené skôr filozofickými úvahami. Snaží sa vysvetliť rovna-

¹ Pozri Свети ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ, 2016. Омилија на стих: "У почетку беше Логос". In: Догматски списи. Нови Сад, s. 366-367.

² Tu si dovoľíme upozorniť, že pôvodný text v Septuaginte pri doslovnom preklade znie: „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo k Bohu.“ Touto predložkou bola snaha vyjadriť rovnosť Otca a Syna, aby nebola spochybnená ich rovnocennosť, rovnaká úcta a rovnaká dokonalosť. Pretože najčastejším odklonom v triadológii bolo vnímanie Slova ako oddeľenej, odtrhutej alebo vnútornej časti Otca.

³ Pozri Свети ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ, 2016. Омилија на стих: "У почетку беше Логос". In: Догматски списи. Нови Сад, s. 369-370.

kosť bytia Boha Slova a Boha Otca. Ako príklad uvádza vznik ľudského jazyka, kde vidíme najprv myšlienku, ktorá sídli ľudskej duši. Myšlienka je potom vyjadrená slovom alebo skupinou slov, ktoré sú vynesené mimo človeka, t. j. sú vyslovené. Myšlienka a slovo sú síce odlišné, ale nie sú oddelené. V skutočnosti ide o tú istú vec, ktorá je vyjadrená iným spôsobom. Toto rozlišovanie medzi "vnútorným slovom" a "vonkajším slovom" bolo častým medzi teológmi a filozofmi štvrtého storočia a svätý Vasil' sa neobával použiť ho na preukázanie jednoty v bytí Otca a Syna, t. j. Boha a jeho Slova.¹ Svätý Vasil' Veľký, jeden z tých, ktorí oslávili Svätú Trojicu, použitím jediného veršu zo Svätého Písma dokázal zodpovedať pochybnosti vtedajších veľkých triadologických heréz od sabeľiánov cez ariánov až po duchoborcov a anomiánov. V jednej chvíli použitím logiky, v inej chvíli alegóriou, a inokedy zasa dôkazom viery zadáva štruktúru definovania a chápania slov „na počiatku bolo Slovo“, ktoré sa stali dôležitým argumentom svätých Otcov pre vyjadrenie rovnosti Otca a Syna v Božstve v zmysle spoločnej bezpočiatočnosti. Na záver uvedieme brilantnú myšlienku Vasil'a o analyzovanom verši: „Ó, úžasné! Ako sú všetky slová navzájom rovnako prepojené! Slovo "byť" je rovnaké ako slovo "na počiatku". Kde je ten rúhač? Kde je jazyk podobný Christovmu, ktorý hovorí: "Kedysi bol čas, keď nebol?" Kde je jazyk, ktorý hovorí: "Kedysi bol čas, keď nebol. Počúvajte, čo hovorí evanjelium: "na počiatku bol". A ak bol na počiatku, kedy nebol?“ (Ὁ τοῦ θαύματος! Πῶς πᾶσαι ἀλλήλαις ὁμοτίμως αἱ φωναὶ συν ἐξεύχθησαν! Τὸ, Ἦν, ἴσον δύναται τοῦ, Ἐν ἀρχῇ. Ποῦ ὁ βλάσφημος; ποῦ ἡ χριστομάχος γλῶττα; ἡ λέγουσα, Ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν; Ἀκουε τοῦ Εὐαγ-γελίου, Ἐν ἀρχῇ ἦν. Εἰ δὲ ἐν ἀρχῇ ἦν, πότε οὐκ ἦν;)²

¹ Pozri LITKE, Austin Dominic. 2023. Translator's Introduction: Homily 16 on "In the beginning was the Word" by St. Basil of Caesarea. In: *Logos: A Journal of Catholic Thought and Culture*. Minnesota: Center for Catholic Studies at the University of St. Thomas, St. Paul. Volume 26, Number 2, Spring 2023. s. 149-150.

² BASILIUS CAESARIENSIS. In illud: In principio erat verbum. In: MIGNE, Jacques-Paul: *Patrologia Graeca*. Tomos XXXI. Paris 1857. s. 473-474.

Zoznam bibliografických odkazov:

- BASILIIUS CAESARIENSIS. In illud: In principio erat verbum. In: MIGNE, Jacques-Paul: *Patrologia Graeca*. Tomos XXXI. Paris 1857. s. 471-482.
- LITKE, Austin Dominic. 2023. Translator's Introduction: Homily 16 on "In the beginning was the Word" by St. Basil of Caesarea. In: *Logos: A Journal of Catholic Thought and Culture*. Minnesota: Center for Catholic Studies at the University of St. Thomas, St. Paul. Volume 26, Number 2, Spring 2023. s. 148-150. ISSN 1091-6687.
- LITKE, Austin Dominic. 2023. Homily 16 on "In the beginning was the Word". In: *Logos: A Journal of Catholic Thought and Culture*. Minnesota: Center for Catholic Studies at the University of St. Thomas, St. Paul. Volume 26, Number 2, Spring 2023. s. 151-160. ISSN 1091-6687.
- Свети ВАСИЛИЈЕ ВЕЛИКИ, 2016. Омилија на стих: "У почетку беше Логос". In: *Догматски списи*. Нови Сад, s. 362-370. ISBN 978-86-86117-87-8.

ТАЙНЫ ТВОРЕНИЯ: ЧЕЛОВЕК И СЕМИОТИЧЕСКИЕ УРОКИ ОТ РАСТЕНИЙ

Mgr. М. Темнов

Введение

По данным Международного союза охраны природы (IUCN), на конец 2022 года количество описанных учёными видов растений составляет более 350 тысяч, из них более 280 тысяч – цветковых[1]. Это число постоянно увеличивается за счёт открытия новых видов.

Растения составляют по разным оценкам от 80 до 97,5% всей биомассы нашей планеты. Существование мира животных, включая человека, было бы невозможно без растений, чем и определяется их особая роль в жизни на Земле. Из всех организмов только растения и фотосинтезирующие бактерии способны аккумулировать энергию Солнца, создавая посредством неё органические вещества из веществ неорганических. При этом растения извлекают из атмосферы углекислый газ CO_2 и выделяют кислород O_2 , основной источник энергии и органического материала почти для всех экосистем.

Наземные растения являются ключевыми компонентами биохимических циклов, в особенности водного. Некоторые из них эволюционировали совместно с азотфиксирующими бактериями и включены в кругооборот азота. Корни растений играют существенную роль в формировании почвы и предотвращении её эрозии[2].

Растения – основное, определяющее звено в сложной цепи питания всех гетеротрофных организмов, включая человека. Наземные растения образуют степи, луга, леса и другие растительные группировки, создавая ландшафтное разнообразие Земли и бесконечное разнообразие экологических ниш для жизни организмов всех царств.

Многие животные эволюционировали совместно с растениями: насекомые опыляют цветки в обмен на пищу в виде пыльцы или нектара, а четвероногие едят плоды и распространяют семена с фекалиями. Большинство видов растений выработали симбиоз с различными видами грибов (микориза). Существуют также симби-

отические грибы – эндофиты, которые живут внутри растений и способствуют росту организма-хозяина[3].

На вопрос, что называть растением, на сегодня нет однозначного ответа. Первым своё мнение на этот счёт высказал древнегреческий философ и учёный Аристотель. Он поместил растения в промежуточное состояние между неодушевлёнными предметами и животными, определив их, как живые организмы, которые в противоположность животным не способны самостоятельно передвигаться. Он считал, что растение – это животное, только поставленное на голову – корни заменяют ему рот, они извлекают из почвы уже готовую пищу, благодаря чему растение не выделяет нечистот[4].

В последующие столетия изучением растений занимались Феофраст, Парацельс и Гёте. Феофраста называют «отцом ботаники». Его ботанические труды рассматривают как свод в единую систему познаний практиков сельского хозяйства, медицины и работ учёных античного мира в этой области[5].

Средневековый учёный Парацельс в своих трудах утверждал, что растения имеют душу[6]. Й. Гёте издал ряд работ по сравнительной морфологии растений и животных[7].

О наличии интеллекта у растений первым заговорил Чарльз Дарвин. Он сказал, что окончание корня подобно мозгу дождевого червя, и подвергся жесточайшей критике даже со стороны своих почитателей. Их шокировало слово «мозг»[8]. Это заявление стало первым шагом к пересмотру представлений о растениях.

С развитием материализма растения перестали наделять особыми качествами, приближающими их к животным и человеку. Из-за этого в обществе сложилось в большинстве случаев стандартно неуважительное отношение к ним. Ведь растения – не животные. Они не могут кричать от боли, смотреть на нас испуганными, умоляющими глазами. Поэтому мы и не церемонимся с ними.

Днем рождения современной науки «психологоботаники» (синоним – «фитопсихология»), которая изучает способность растений принимать и расшифровывать информацию, поступающую от биообъектов и, в частности, от человека считают 2 февраля 1966

года, когда американец Клив Бакстер подсоединил к листьям своего декоративного куста электроды детектора лжи и зафиксировал реакцию растения на его полив[9].

Впоследствии подобные эксперименты продемонстрировали, что растения сложные живые существа, способные к восприятию, борьбе, стрессу, коммуникации, запоминанию, обучению и социальной жизни. Им свойственно чувство одиночества, они могут страдать, по-своему кричать от боли из-за обглоданных листьев, обломанных ветвей, вырубленных или изъеденных грызунами корней. Они стойко залечивают свои раны и выживают, благодаря помощи сородичей.

Природа – Творение Бога, пятое Евангелие! Живое, Семиотическое! Такое сравнение – не придумка. Многие святые отцы утверждали, что природа манифестирует, открыто заявляет о присутствии Божиим в нашей жизни, и надо только научиться видеть эти признаки в каждом её явлении.

Святитель Николай Сербский (Велимирович) в своей статье «О человеке и природе» утверждал, что на земле нет ни одного природного явления, которое бы не говорило о присутствии Божиим в нашей жизни: «Природа – друг, а не враг. Она создана быть человеку другом и помощником, а не рабом или палачом... В зависимости от прилива и отлива в нравственной жизни человека и природа являет свои приливы и отливы в образах добра и зла. В периоды высокой морали людей и природа испытывает прилив добра и отлив зла. И наоборот, во времена безверия и безнравственности людей, природа испытывает приливы в образах зла и отливы в образах добра. Тучи саранчи не появляются, когда хотят; болезни, эпидемии, засуха подчиняются этому же закону. По мере добра в человеке и природа дарит свою меру плодов и здоровья. Этот опыт народ выразил в таких словах: «какова вера, такова и мера»[10].

В последние десятилетия учёные своими открытиями приподнимают завесу таинственности над тем, что сокрыто Богом в природе и входит в План Спасения человека. Сокровенные тайны природы свидетельствуют о том, что травинка на газоне, герань на подоконнике или деревце в лесу могут испытывать страх, боль,

реагировать на человеческие эмоции, запоминать своих обидчиков, откликаться на любовь. Обладая сознанием, растения способны видеть, слышать, делать осмысленный выбор – ведут себя точно так же, как все живые существа, наделённые интеллектом.

Именно об этой – невидимой и невообразимой для нашего понимания жизни мы и поговорим. Постараемся в эти последние времена увидеть в растениях главное – семиотику, заложенную Господом для нас в Дни Творения Мира. Она ломает наше представление о растениях, призывает пересмотреть своё отношение к ним, а также к своим жизненным приоритетам и материальным ценностям.

Уроки жизни от Бога через мир растений

Мир, в который попали Адам и Ева после изгнания из Рая, оказался для них отнюдь не чуждым и агрессивным. Всё им было понятно и известно. Надо понимать, что их знания о природе, в нашем случае о растительном мире, были исчерпывающими. Они знали назначение всех трав, ягод, плодов, кустарников и деревьев – что можно употреблять в пищу, в качестве лекарства, а что использовать для своих бытовых нужд. Свои знания, полученные при создании и жизни в Эдемском саду, они передавали потомкам. Вследствие продолжающегося грехопадения, с каждым новым поколением, этих знаний становилось всё меньше, соответственно сужался и круг возможностей потомков Адама. Существенное сокращение знаний произошло после потопа. Несмотря на мировую катастрофу и продолжившееся духовное падение человека, природа по-прежнему несла в себе все знания, необходимые для развития человека и его возвращения в Божию обитель.

Предлагаем рассмотреть семиотические уроки Бога, которые он предусмотрел для человека через растительный мир.

Урок Творения

Живя среди природы, человек обратил внимание на то, что каждое растение совершенно, неповторимо по форме и содержанию, непрерывно и бесконечно по своей природе, механизмам

размножения, продолжительности и ритмам жизни, взаимосвязям в окружающем мире.

Этим уроком Бог учит нас жить в гармонии и любви к себе и Творению.

Урок времени

Из года в год, наблюдая за растениями, человек заметил, что растения раскрываются и закрываются в своё время. Через это наблюдение Бог учит человека точно определять время суток, планировать свою работу и отдых.

Урок жизнестойкости

Наблюдения за природой приводят человека к выводам, что некоторые условия идеальны для одних растений, но абсолютно не подходят для других. Для роста и формирования им нужно не только солнце, но и дождь, а порой и переменчивая, часто враждебная окружающая среда, с сильным ветром, сорняками, частыми нападками насекомых и животных.

Из этого человеку следует сделать вывод о том, что трудности и борьба, умение реагировать на опасности, делают растения только сильнее. Следовательно, через растения Бог учит человека, что для того, чтобы самому стать жизнестойким, он должен периодически выходить из зоны комфорта, закаляя трудностями и испытаниями своё тело и душу.

Урок корней

Дерево со многими корнями и немногими ветвями, которое подвергается постоянному воздействию сильных ветров, не смогут сдвинуть с места все бури в мире. Постоянно сопротивляясь стихии, оно становится всё сильнее и выносливее.

Урок Бога состоит в том, что внутренний рост человека всегда должен быть связан с его источником. Тогда его дела будут больше, чем его мудрость.

Урок созидания

Своим существованием растения создают возможность жизни на Земле. Только благодаря ним человек и всё живое имеет воздух для дыхания, пищу, пространство для жизни, сырьё и материалы. Коллективное созидание – смысл жизни растений.

Так Бог через растения учит людей созиданию – помогать другим, быть не потребителем благ, а их создателем.

Урок адаптации

Не имея глаз и ушей, растения воспринимают мир. Лишённые способности передвигаться, они, чтобы дотянуться до солнечного света, способны адаптироваться – удлинять свой стебель или ствол, огибать препятствия и даже меняться. Это помогает растениям процветать, иногда даже самопреобразовываться.

Через эти наблюдения за зелёным учителем Бог учит человека не терять присутствия духа, быть готовым к любым переменам в жизни – некоторые препятствия получится обойти, а к другим нужно приспособиться.

Урок стойкости

Для растений не существует препятствий. Порой, даже крохотные побеги умудряются пробиться сквозь камни, уча людей умению настраиваться на преодоление сложных преград, которыми изобилует жизнь.

Урок от Бога в том, что человек развивается только тогда, когда выйдя из зоны комфорта, он преодолевает препятствия, делая шаг навстречу неизвестному.

Урок гибкости

Во время бури ломаются даже могучие дубы. Переживают её только те деревья, которые могут согнуться на ветру. На этих наблюдениях Бог учит человека гибкости, умению достойно принимать то, что посылается нам свыше.

Урок стремления к свету

Все растения, заботясь о себе, тянутся вверх, к свету, который питает их. Этим Бог учит человека всю жизнь стремиться к святости и свету. Так мы достигаем новых духовных вершин.

Урок жизненного предназначения

У каждого растения своя уникальность, потребности, жизненная программа, цели не похожие на другие. Они проживают каждый свой день в гармонии со своей сущностью и жизненным предназначением, которые не нуждаются в одобрении.

Так через растения Бог учит человека жить своей собственной жизнью, обрести и понять себя, свой путь, дело, цель, не подражая другим. Только так можно найти своё счастье, при котором мы расцветаем.

Урок царапины

Маленькая царапина на молодом дереве с годами может превратиться в глубокий шрам на дереве взрослом. Бог показывает, что обучая детей, следует быть всегда предельно осторожными и внимательными, помня насколько важны молодые годы для формирования личности.

Урок убежища

Все деревья (за единичным исключением) дают тень и приют путникам. А человек учится на этом примере помогать нуждающимся, быть источником комфорта для других.

Урок плодов

Растения приносят плоды, которыми пользуются все. Так Господь учит приносить в жизнь других людей хлеб насущный, не ожидая за это скорой признательности.

Урок отдыха

Растения, живя в собственном ритме и своём времени, гибко реагируют на изменения в окружающем мире, умеют адаптиро-

ваться, чему учат и нас. В жизни есть время, как на активный рост, так и на отдых для возобновления сил.

Так через растения Бог учит людей умению отдыхать, накапливать силы для решения последующих задач.

Урок опадающих листьев

Через опадающую листву Бог учит человека, отпускать вещи, которые ему больше не нужны. Как листья дерева падают на землю, чтобы обогатить почву, так и мы должны отдать свои дела миру, чтобы иметь возможность возвращать и поддерживать других.

Урок роста

Как кольцами деревья отмечают свой рост и основные события – прошедшие годы, засуху, влажность, огонь, покой, – так и мы, по наставлению Творца, должны непрестанно расти, обретая с годами через превратности жизни опыт и мудрость.

Урок эффективности

Деревья способны не только дать тень, пищу и древесину, они обогащают экосистему, очищают воздух и выделяют кислород. Так Бог учит человека длительному и разностороннему положительному влиянию на мир.

Урок опыта

Когда деревья сбрасывают листья, взгляду открывается сила, опыт и история ствола. Его полный обхват, ветвление и структура – показатель возраста дерева. Бог данным наблюдением за деревьями учит нас вникать в суть вещей, которая становится более наглядной и понимаемой в самые суровые периоды жизни.

Урок ритмов

У растений есть фазы активного цветения – весна, и фазы покоя – осень и зима, когда дни становятся короче. Этим Бог учит, что для того, чтобы человек мог раскрыть все свои возможности и таланты,

он должен правильно использовать и сочетать свои ритмы жизни с природными.

Урок целого

Каждое растение выполняет свои функции в общем деле. Одна деталь цепляется за другую, так и работает большой механизм. Мы почти не замечаем травы, но она имеет огромное значение для природы в целом. Все растения цветут в разное время, чтобы пчёлы могли собирать нектар круглый год. Исчезновение каждой травинки – это потеря. Бог учит нас тому, что мы все – часть большого целого и обязаны заботиться о всём живом, что окружает нас.

Урок автобиографии

Когда осенью деревья сбрасывают свою листву, открывается их автобиография – открытая структура дерева. Характер ветвления, наличие или отсутствие зимних почек, рубцов, повреждений – всё это элементы автобиографии дерева. Годы изобилия или нужды отражаются на количестве почек и способности наращивать древесину. Состояние окружающей среды влияет на развитие ветвей. В архитектуре дерева видны прожитые годы.

Этим уроком Бог учит нас уважать возраст стариков, до которого не всем посчастливится дожить.

Урок единства

Дерево – это проводник, открытая дверь. Всасывая корнями воду из почвы, оно транспортирует её по стволу к листьям, откуда она испаряется, увлажняет воздух, выпадает в виде дождя.

Человек и деревья формируют взаимозависимую систему, в которой деревья, потребляя углекислый газ и вырабатывая кислород, поддерживают жизнь человека и животных. Этот природный цикл не может существовать самостоятельно, сам по себе. Мы все связаны воедино, и Бог этим уроком призывает нас к сохранению этой системы.

Урок сотворчества

Человек создан Богом как сотворец и призван сохранять природу. Мы можем и должны относиться к деревьям с уважением, рационально использовать получаемые от них ресурсы, следить за тем, чтобы лес оставался здоровым. Но люди, не понимая важности этого, бездумно, в погоне за материальными благами, вырубая по всей планете растительность, чем нарушают баланс между лесом и свободным пространством. Так умирает гармония в природе, наступают пустыни. Бог призывает человека творить, а не разрушать.

Урок экономии

Старение древесных листьев начинается с разрушения хлорофилла, при участии которого происходит фотосинтез. Сложные соединения превращаются в растворимые сахара, аминокислоты и возвращаются в дерево, где сохраняются во время зимы для использования весной. После усвоения питательных веществ, дерево начинает сбрасывать листья. У основания каждого листа образуется отделяющий слой, который отторгает лист от дерева. Дерево входит в состояние покоя.

На этом примере Бог учит нас рациональному использованию, как собственных сил, так и возобновляемых ресурсов.

Урок исцеления

Деревья не спешат исцеляться от полученных травм (обрезка, стихийное бедствие). В зависимости от ситуации, они инициируют различные защитные ответы. Это может быть быстрая фитохимическая реакция, связанная с выделением противомикробных или противогрибковых соединений, предотвращающих инфекции, которые могут привести к гниению. После этого следует длительная физическая адаптация. Вторая, более медленная реакция связана с формированием рубцов и закрытием ран.

Эта схема исцеления ран показывает, что для того, чтобы остаться в живых после полученной травмы, необходимо закрыть некоторые пути и искать новые возможности. Иногда от чего-то в жизни нужно отказаться, чтобы избежать болезни, атрофии,

гибели; в других случаях – необходимо вовремя распознать момент перехода к новому, что позволит выполнять основную задачу и приведёт к результату. От одних путей нужно уклониться, другим – следовать. В этом залог обновления.

Урок воскресения

Он самый главный. Всё в материальной вселенной задумано для нашего обучения. Всё спланировано так, чтобы дать нам жизненные и духовные знания. Они сконцентрированы в природе – живом Евангелии – открытой книге, данной для чтения первозданному Адаму. Миссия деревьев – привлечь наше внимание к уроку контрастов, жизни и смерти, возрождения.

Зимой деревья стоят голыми, затем весной внезапно покрываются изумительной зеленью, демонстрируя нам контраст между серостью зимы и радостью весны. Эта картина становится привычной для человека и, чтобы привлечь его внимание к изменениям в природе, осенью деревья преображаются в золотые и оранжевые краски. Но и этого назидания мы часто не замечаем. Когда же деревья сбрасывают свой торжественно-прощальный наряд, мы ощущаем на себе холодное дыхание смерти. Потом вновь приходит весна и изумляет нас парадом красок и ароматов пробуждающейся жизни.

Так из года в год, обычные деревья, скидывая на зиму листву, пред глазами всего человечества демонстрируют учение о воскресении мёртвых, живописуя его преобразовательным, таинственным образом. «...Воскресение мёртвых кажется невероятным для мудрецов, блуждающих во мраке земной мудрости, непознавших, что Бог всемогущ, что многообразная премудрость Его может быть созерцаема, но не постигаема умом созданий. Богу всё возможно: чудес нет для Него. Слабо помышление человека: чего мы не привыкли видеть, то представляется нам делом несбыточным, чудом невероятным. Дела Божии, на которые постоянно и уже равнодушно смотрим, – дела дивные, чудеса великие, непостижимые»[11].

Растения реагируют на угрозу, стресс и смерть живых существ, умеют распознавать ложь, чувствовать человека

Именно эти «дела дивные, чудеса великие, непостижимые» в недавние времена и были открыты Богом человеку для того, чтобы он остановился и задумался о своей жизни, стал на путь спасения своей души.

Учёный Клив Бакстер в 1966 году работая в ЦРУ экспертом по детекторам лжи (полиграфологом), используя полиграф, случайно обнаружил, что растениям присущи эмоции, что они имеют чувства.

В одном из экспериментов Клив Бакстер, желая выяснить, как отреагируют листья растения, если полить его корни водой, подсоединил полиграф к листьям комнатного растения драцена. К изумлению Бакстера реакция «драконьего дерева» очень напоминала реакцию человека на кратковременное стимулирование его чувств.

Исследователь, проверяя свое предположение решил усложнить задачу конкретной угрозой испытываемому растению. В итоге Клив Бакстер получил очередной результат. Подключённая к прибору драцена, как только он подумал об обжиге листьев, тут же среагировала – судорожно задержалась стрелка детектора лжи. Это свидетельствовало, что растение реагирует на мысли человека. В последствии Кливом Бакстером было установлено, что на мыслительный процесс «откликается» даже оторванный от растения листок! При проявлении учёным нерешительности или сомнения в поджоге листьев растения, детектор реагировал не столь резко. В случае, когда ученый притворялся, растение практически не реагировало. Оно отличало фальшивые намерения от истинных. Последующие опыты, проведённые как им так и его коллегами в других лабораториях США подтвердили, что на угрозу повреждения, либо уничтожения реагируют все растения[12].

В следующем эксперименте Клив Бакстер присоединил детектор лжи к растению и начал задавать испытываемому – своему помощнику – вопросы с подвохом. В результате он установил, что растение способно сообщать лжёт ли испытываемый. Когда помощник сказал неправду, растение это уловило – полиграф зафиксировал пик кривой[13].

Руководитель медицинских исследований в больнице им. Рокланда в Нью-Йорке, доктор Аристид Эссер, повторил этот эксперимент с некоторыми осложнениями. Он дал задание неверно отвечать на вопросы человеку, который сам вырастил опытное растение из зёрнышка и ухаживал за ним. Оказалось, что растение не способно лгать и покрывать своего хозяина, что зафиксировали графики полиграфа. Это убедило исследователя в правдивости теории Клива Бакстера[14].

В последующих экспериментах учёному удалось выявить у растений способности запоминать и узнавать. Растение опознало в группе людей человека, который уничтожил другое растение в том помещении, где оно находилось. Эксперимент был так спланирован, чтобы оставшееся в живых растение было единственным свидетелем «преступления»[15].

Клив Бакстер также установил, что растения испытывали радость, когда их поливали, гладили им листочки, ласково с ними разговаривали. Загадочным образом им удавалось поддерживать некую связь со своим хозяином на довольно дальних расстояниях. В последнем исследоватль лично убедился, когда его домашние растения, подключенные к самописцам, чётко зафиксировали моменты, когда он покинул пределы Нью-Йорка, уезжая по делам, и когда через несколько дней вернулся в город. При этом пик воодушевления растений пришёлся именно на тот момент, когда учёный принял решение вернуться домой[16].

Кливу Бакстеру также удалось обнаружить, что растения реагируют на смерть других живых существ. Произошло это случайно, когда исследователь порезал руку и на что детектор лжи неожиданно отреагировал плавной кривой. Дальнейшие опыты показали, что это была не случайность. Растение действительно реагировало на изменение эмоций человека. Последующие эксперименты подтвердили, что растения реагируют на смерть молочнокислых и других бактерий. Подобная реакция растения была при забрасывании морской креветки в кипящую воду[17].

Научное атеистическое сообщество назвало открытия Клива Бакстера псевдонаучными. Главным доводом было то, что у растений нет нервов и нервных окончаний, из-за чего они не могут

испытывать боли, тем более мыслить. В добавок не всем исследователям удалось повторить опыты Бакстера[18][19].

Со временем провалы ряда экспериментов были объяснены недостаточной чувствительностью аппаратуры и личностными качествами самих экспериментаторов[20]. В целом результаты исследований Клива Бакстера были подтверждены. У американского учёного появилось множество последователей, которые продолжили исследования растений и на этом пути добились потрясающих результатов.

Ученые в других странах изучающие растения установили, что они выделяют из пор этилен, когда им наносят повреждения, например, сжимая листок пальцами. Количество выделяемого газа зависело как от величины раны, так и от способа, которым она наносилась. Об этом сообщал прибор звуками различной громкости, пропорционально объемам выделяемого растением газа, свидетельствуя о боли испытываемого растения. Так реагируют практически все растения. По мнению исследователей данный газ является «голосом» растений, которые таким образом «кричат» от боли, как и люди[21][22].

Профессор Александр Волков из Университета Оквуд (США) подтвердил наличие памяти и интеллекта у хищного растения – Венериной мухоловки, которое охотится на насекомых и питается ими, восполняя недостаток азота. Жертва, садясь на поверхность ловушки из двух листьев, задевает чувствительные волоски. Но ловушка с одного касания не срабатывает – муха должна зацепить как минимум 2 сигнальных сенсора в течение 30 секунд. Так Венерина мухоловка исключает случайное попадание на листья дождевой капли или частички мусора. После того как растительный хищник убедился, что имеет дело с подходящей целью, ловушка захлопывается с невероятной для растения скоростью в 0,1 секунды. На переваривание насекомого выделяемыми специальными ферментами в зависимости от его размера уходит от нескольких дней до полутора недель. Потом ловушка открывается снова, чтобы возобновить охоту.

Эксперимент засвидетельствовал, что Венерина мухоловка обладает так называемой краткосрочной электрической памятью.

Такой принцип организации памяти обнаружили в картофеле, мимозе, алоэ вера и ряде цветочных культур[23]. Учёными открыто в природе и описано более 650 растений-хищников.

Проведенные учёными всего мира эксперименты на наличие у растений реакции на угрозу, стресс, смерть живых существ, умение слышать, видеть, распознавать ложь, охотиться, чувствовать человека, свидетельствуют о многих не известных человечеству тайнах жизни растений. Все они – доказательство удивительной изобретательности Творца в создании разнообразных живых организмов. Раскрывая тайны Творения, мы должны понять, принять и усвоить открытые уроки Бога, которыми Он призывает людей иначе посмотреть на растения, окружающие нас, увидеть в них не просто живую клетчатку, а творение, обладающее зачатками интеллекта и даже совестью.

Своей реакцией на действия человека растения призывают нас внимательнее посмотреть на себя, чаще задумываться над чистотой своих мыслей и поступков, размягчить свои каменные сердца, научиться различать добро и зло. Призывают относиться к этой жизни с уважением, ценить, беречь и восполнять её ресурсы в своей деятельности.

Растения умеют заниматься любовью

Любовь – самое возвышенное чувство, и оно присуще только живым существам. По результатам последних научных открытий к числу таких существ были отнесены и некоторые виды растений, которые заставляют в себя влюбляться и занимаются любовью.

Эту удивительную способность – технологию соблазна насекомых – обнаружили у орхидеи ученые-биологи Флориан Шистл и Николас Вереккен из Университета Цюриха и Свободного университета Брюсселя. До этого науке было известно, что многие растения заключают своего рода контракт с насекомыми: мы вам сладкий нектар, а вы нам за это проводите работы по опылению. Однако орхидея *Ophrys exaltata* владеет более утонченным способом манипулирования пчёлами-самцами вида *Colletes cunicularius*. Орхидея научилась выращивать цветки, которые по внешнему виду необыкновенно похожи на пчёл-самок. А для того, чтобы «мох-

натый шмель» позабыл обо всём на свете, растения синтезируют пчелиные феромоны – биологические маркеры, сигнализирующие о том, что самка готова к спариванию. Но особое коварство орхидей заключается в том, что они целенаправленно слегка видоизменяют химическую формулу полового секрета. Дело в том, что для самцов аромат пчёлки из другой популяции является более притягательным, во избежание кровосмешения в своей семье. Таким образом, по схеме самец видит прекрасную «даму», первое впечатление подкрепляется сигнальным ароматом, и вот влюблённое насекомое уже овладевает предметом своей страсти[24].

Напрашивается вывод о необычайной созидательной фантазии Творца, а никак не о случайном результате эволюции растений по Дарвину. Если бы Бог пожелал, то он упростил бы процесс опыления, сведя его к минимуму – простому опылению. Но Господь такой сложной схемой использования растением пчёл-самцов обращает внимание человека на многообразие творения, подталкивает его к поиску объяснения этого явления. В творении не может быть стереотипов, и человек, созданный Богом как творец, должен всегда созидать нестандартно.

Деревья имеют зачатки разума, разговаривают друг с другом, умеют считать, передавать знания, видеть и мимикрировать

Приведём несколько фактов, свидетельствующих, что деревья и другие растения умеют не только коммуницировать, но и передавать свой опыт выживания во внешней среде последующим поколениям.

Учёные из Туринского университета проведя ряд экспериментов разрушили ранее устоявшееся мнение о том, что деревья конкурируют друг с другом за углерод, солнечный свет, воду и питательные вещества, и установили, что они обладают зачатками разума, умеют сотrudничать.

Исследования показали, что деревья постоянно общаются между собой, посылая друг другу через сплетённую «грибницу» корней сложные химические и гормональные сигналы. При этом они определяют, какому дереву нужно больше углерода, нитратина, фосфора, а какие деревья могут ими сейчас поделиться. Так

исцеляются более слабые члены сообщества, достигается баланс леса. Как и люди, деревья оказались очень общительными созданиями[25].

В подтверждение этого вывода Сюзанн Симард, профессор экологии леса Университета Британской Колумбии (Канада), сделала открытие о том, что как бы далеко деревья ни находились друг от друга в лесу, они сохраняют способность к «общению». Каналами связи служит мицелий – тончайшие подземные нити, выходящие из плодового тела гриба, которые подсоединяются к корням деревьев и контролируют обмен питательными веществами, необходимыми для роста и жизни. В одном из экспериментов профессор Симард создав дугласии, хвойному дереву, на несколько лет искусственную засуху, установила, что дерево через общую корневую сеть, подпитывали водой и питательными веществами соседки.

В другом случае, в целях эксперимента, дугласию повредили – сорвали иголки и посадили вредителей листоверток. Через некоторое время дугласия через сеть отправила соседнему дереву, жёлтой сосне, много углерода. Учёная это распенила так: дугласия поняла, что погибает, и решила оставить ценные органические вещества в наследство подружке[26].

В последующих экспериментах учёная доказала, что деревья могут обмениваться между собой углеродом, когда он в избытке. Через подключённый счетчик Гейгера она услышала сигналы похожие на язык. Например, когда ель попадала в тень берёзы летом, берёза посылала ели углерод. Когда берёза оказалась без листьев зимой, ель посылала углерод обратно, что свидетельствовало о взаимозависимости между деревьями[27].

Не менее интересен другой её эксперимент, который помог установить, что взрослые деревья способны узнавать своих «потомков» и создавать для них лучшие условия, при необходимости замедлять рост своей корневой системы, даже освободить место для корней своих отпрысков – по сути пожертвовать собой. Как следует из наблюдений Симард, одно материнское дерево может кормить сотни молодых деревьев[28].

Это приводит нас к выводу о том, что деревья социальные. В лесу можно встретить старый живой 400-летний пенёк, жизнь которого поддерживается соседними деревьями, питающими его через корни[29].

Такое понимание взаимосвязи деревьев заставляет нас задуматься о том, что мы делаем, вырезая леса под ноль. Когда материнское дерево умирает, оно «отправляет свою мудрость» молодняку. Однако оно не может этого сделать, если все деревья леса погибают одновременно. Если же посадить на место вырезанного леса деревья одного или двух видов, то новый лес будет лишён его сложного разнообразия, что сделает его уязвимым для инфекций и вредителей.

Итальянский ботаник, основатель Международного общества сигнализации и поведения растений, автор и соавтор около 300 научных работ, Стефан Манкузо в ходе многочисленных исследований сделал вывод, что деревья умеют считать, запоминать, выбирать. Учёный в жизнедеятельности деревьев большую роль отводит верхушкам корней. Каждое растение имеет миллионы таких верхушек. Продвигаясь в почве, они производят сложный анализ. Им приходится учитывать множество факторов (наличие влаги и питательных веществ, преграды, корни других растений, вредители, доступность кислорода и пр.), прежде чем решить, в каком направлении продвигаться. Именно в них сосредоточена наибольшая электрическая активность, напоминающая сигналы в нейронах головного мозга животного. Они являются своеобразным вычислительным центром, работающим на благо всего растения. Стефан Манкузо предполагает, что химические сигналы или звуки, издаваемые верхушками корней при росте, проходят вне растения[30].

В ходе последующих экспериментов Стефано Манкузо установил, что растения, как и животные, обладают зрением и даже умеют мимикрировать. Древесная лиана *Bocquilla Trifoliata*, обнаруженная в лесах Чили, обладает удивительной способностью копировать форму листьев деревьев, на которых она обитает. Забираясь по стволам деревьев, она умудряется выращивать листья размером в десять раз больше своих собственных. При этом растение изме-

няет не только цветовую гамму и форму, но даже расположение прожилок на листе так, чтобы они совпадали с рисунком на листьях дерева-хозяина. Были зафиксированы случаи, когда лиана выращивала у себя колючки, если обвивалась вокруг колючего растения. В процессе эксперимента лиана *Vocuilla* симитировала никогда не существовавшее в природе пластиковое дерево. По выводу учёного эту способность можно объяснить только одним: растение видит цвет и форму, которую ей предстоит копировать [31].

Учёные швейцарского федерального научно-исследовательского института леса, снега и ландшафта установили у деревьев и вообще у всех растений не только способность адаптироваться, но и через свои семена «передавать знания» о внешних условиях (благоприятных и неблагоприятных) следующим поколениям. Это стало первым доказательством того, что деревья-родители передают информацию об окружающей среде своим отпрыскам, таким образом помогая им лучше справляться с условиями, в которых они живут.

Как было установлено, с засухой лучше справлялись те растения, родители которых всё время росли в условиях постоянной нехватки влаги: они быстрее наращивали корневую систему, что позволяло им лучше переносить засуху. В благоприятных же условиях, с обилием осадков, лучше растут, как оказалось, молодые деревья, предыдущее поколение которых не испытывало нехватки воды – они наращивают количество листьев или хвои [32].

Растения видят более объективную картину мира, чем люди, считает профессор химического факультета Университета Окувда (США) Александр Волков. Они анализируют больше сигналов от внешнего мира, чем человек, который реагирует на тепло, свет, звук, запах. Растения помимо этого чувствуют электрические и магнитные поля, гравитацию, состав и наклон почвы, наличие патогенов (вредных микроорганизмов) и тяжёлых металлов. При установлении рядом с растением источника звука в диапазоне 200 Герц (спектр журчащей воды), корневая система тут же развернётся в эту сторону. Учёные насчитали около 20 параметров, по которым растения принимают решение, куда расти дальше [33].

Учёные США обнаружили колонию осинообразного тополя – рощу Пандо, которая является единым самым большим на планете живым организмом, раскинувшимся на территории в 43 гектара. 47 тысяч деревьев – клоны одного единственного дерева, имеют идентичные генетические маркеры и общую корневую систему. Деревья этой рощи живут в одном ритме – одновременно распускают почки и скидывают листву, помогают друг другу питательными веществами и водой[34].

Эти необычные открытия – очередной пример виртуозной работы Творца, которая буквально оглушила учёный мир, уложила его на лопатки, показав, что для Бога нет ничего невозможного. Фундамент материалистической теории эволюции видов треснул и стал осыпаться. Открытия подвели учёных к выводу, что растения – не просто живые организмы, которые имеют разум, зрение, умеют различать цвет и форму (как это работает, никто ответить не может), но ещё они наделены такими качествами, как бескорыстная забота о ближнем и дальнем, готовность к самопожертвованию. Способны ли мы, люди, в своем большинстве, к такой любви к подобным себе и всему живому, которую нам демонстрируют деревья? К сожалению, нет! А ведь это позволило бы нам спасти себя, открыть дорогу в Его обитель – Царство Небесное. В этом главный урок Бога, который мы, люди, всё никак не можем усвоить.

Выводы

1. Природа – это пятое семиотическое Евангелие – план спасения, который предусмотрел Бог для человека. Через растения наш Создатель учит видеть не только живую красоту, ценить и беречь её, но и обладать повседневной мудростью. Мудрость содержится в многочисленных уроках, которые дают нам растения.

Бог, создавая растения, наделил их множеством способностей, которые многократно превышают человеческие. Они открылись нам только в последнее время. То, что растениям присущи эмоции, что они имеют чувства, реагируют на угрозу и стресс, могут видеть, читать наши мысли – это открытые уроки Бога человечеству. Ими Он призывает людей иначе посмотреть на растения, которые окружают нас. Увидеть в них живое Творение. Относиться к этой

жизни с уважением, ценить, беречь и восполнять её ресурсы в своей деятельности. Всё, что по воле Божией открылось нам сегодня, заставляет человека задуматься о Творце и нашем месте в Его творении.

2. Природа – это гимн жизни, призыв полюбить всё живое как себя самого. Именно эту огромную, бескорыстную любовь к ближнему демонстрируют нам деревья, которые всегда готовы прийти на помощь соседу, пожертвовать собой. Только так, через большую любовь к Богу и Его Творению, человек может прийти к своему спасению.

3. Сделанные учёными открытия, касающиеся тайной жизни растений, утверждают об ошибочности техногенного пути развития человечества, выводя на первый план духовное направление. У человечества, стоящего у последней черты, есть выбор: либо оно задумается о Творении Бога, о своём отношении к природе, о развитии мира, становясь таким образом на путь спасения, либо погибнет, не сдав экзамен на человечность.

Используемая литература

1. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, 2010.1. IUCN Red List of Threatened Species: Summary Statistics
2. Дитченко Т. И. Рост, развитие и основы биотехнологии растений: ЭУМК. № УД-276
3. Эндифиты. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). — СПб., 1890—1907.
4. Солопова М.А. Трактат Аристотеля «О юности и старости, жизни и смерти» как часть сборника *Parva naturalia*. Историко-философский ежегодник. 2020. Т. 35. с. 38.
5. Феофраст. Исследование о растениях / АН СССР; Пер. с др.-греч. и примеч. М. Е. Сергеевко; ред. акад. И. И. Толстого и чл.-корр. АН СССР Б. К. Шишкина; послесловие — Б. К. Шишкин; «Исследование о растениях» Феофраста — А. Н. Криштофович;

- Феофраст и его ботанические сочинения — М. Е. Сергеев. — [М.—Л.]: Изд-во АН СССР, 1951. — 589 с.
6. Майер П. Парацельс – врач и провидец. М., 2003.
 7. Гёте И.Ф. - Избранные сочинения по естествознанию. Л.: Издат. АН СССР, 1957.- 553 с.
 8. Эрдели Г. С. Наши зелёные друзья: Беседы о растениях. – Воронеж: электронная версия, 2014. с. 76.
 9. Томпкинс П., Берд К., Тайная жизнь растений. Москва: Гомеопатическая Медицина, 2006. с.11-14.
 10. Ты нужен Богу: Слова и наставления святителя Николая Сербского / сост. С.А. Луганская, М.И. Крапивин ; пер. с сербск. С. А. Луганской. – М. : Эксмо, ПСТГУ, 2013. – 464 с.
 11. Полное собрание творений и писем: в 8 т. / святитель Игнатий Брянчанинов / Общ. ред. О.И. Шавранова. – 2-е изд., испр. и доп.: Письма: в 3 т. - М.: Паломникъ, 2011; Творения: в 5 т. / Т. 1. - 2014 - 656 с.
 12. Томпкинс П., Берд К., Тайная жизнь растений. Москва: Гомеопатическая Медицина, 2006. с.11-14.
 13. Там же. с. 17.
 14. Там же. с.17.
 15. Там же. с. 17-18.
 16. Там же. с.18-20.
 17. Там же. с. 20-23.
 18. Кеннет Горовиц, Дональд Льюис и Эдгар Гастайгер. (1975). Первичное восприятие растения: электрофизиологическая невосприимчивость к умерщвлению артемии. Наука, 189. с. 478—480.
 19. Швобс, Урсула. (1973). Есть ли у растений чувства? Арфисты. стр. 75-76
 20. Томпкинс П., Берд К., Тайная жизнь растений. Москва: Гомеопатическая Медицина, 2006. с.22.
 21. Чудинова. Л.А., Орлова Н.В., Физиология устойчивости растений. Пермь 2006, с.7-8.
 22. Эрдели Г. С. Наши зелёные друзья: Беседы о растениях. – Воронеж: электронная версия, 2014. с. 76.

23. Научный журнал «Nauka». Михаил Петров. Мыслящий тростник. Зачем растениям нужны нервные импульсы.
<https://nauka.tass.ru/sci/6821407>
24. Научный журнал «Pnas». Nicolas J. Vereecken and Florian P. Schiestl The evolution of imperfect floral.
<https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.0800194105>
25. Дида Боттади. Путь с доказательством. Или Теорема о Духовном. «Издательские решения», 2019. С. 25.
26. Пашков П. П. Древний /«ПараТайп». 2022. — С.77-78. — 306 с.
27. Там же. С.77-78
28. Там же. С.77-78
29. Петер Воллебен. Скрытая жизнь деревьев. «Высшая школа экономики». — М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2017. — С.14-15. — 224 с.
30. Манкузо С. О чем думают растения? «Эксмо», 2014. — С.84-85, С.146-158. — 288 с.
31. Манкузо С. Революция растений. Новый взгляд на интеллект и поведение растений, Издательство: Бомбора, 2019 г. — С.71-83, — 312 с. Подробнее: <https://www.labirint.ru/books/682733/>
32. Научный журнал. «Plant, Cell & Environment", Arun K Bose, Barbara Moser, Andreas Rigling, Marco M. Lehmann, Alexandru Milcu, Martina Peter, Christian Rellstab, Thomas Wohlgemuth, Arthur Gessler. Memory of environmental conditions across generations affects the acclimation potential of scots pine. 2020.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/pce.13729>
33. Научный журнал «Nauka». Михаил Петров. Мыслящий тростник. Зачем растениям нужны нервные импульсы.
<https://nauka.tass.ru/sci/6821407>
34. Джеффри Б. Миттон М., Генетическая изменчивость и естественная история трясущейся осины BioScience, Vol. 46, № 1 (январь 1996 г.), с. 25–31.

AUTODEKLARÁCIA RELIGIOZITY žiakov 2. stupňa základnej školy vo vybraných obciach okresu Piešťany

PaedDr. Bc. Miroslav Kazík, PhD., MBA

V nasledujúcom príspevku si všímame religiozitu žiakov nižšieho sekundárneho vzdelávania (2. stupeň základnej školy) tak, ako ju žiaci sami deklarujú. Údaje sme získavali metódou získavania informácií technikou dotazníka, pričom sme skúmali odpovede žiakov z dvoch škôl v okrese Piešťany. Z oboch škôl sme získali odpovede žiakov od 5. po 9. ročník, od chlapcov aj dievčat.

Sociológ náboženstva Ondrej Štefaňak¹ uvádza, že na religiozitu môže poukazovať príslušnosť k cirkvi, viera v náboženské doktríny, etický spôsob života, účasť na náboženských úkonoch a mnoho iných vecí.

Rozlišuje sa 5 dimenzií religiozity:²

1. ideologická (viera, oddanosť),
2. rituálna (spôsob a akceptácia praktizovania náboženstva na verejnosti a v súkromí),
3. náboženského zážitku (intenzita pocitov),
4. kognitívna (poznatie náboženského učenia),
5. konzekventná (vplyv náboženstva na každodenný život a správanie jednotlivca skupinové alebo individuálne, vyvolané náboženskou motiváciou; s touto dimenziou súvisí vonkajšie správanie, charakter a spôsob náboženskej participácie, vrátane väzby jednotlivca s cirkevnou inštitúciou).

Joseph H. Fichter³ identifikoval štyri hlavné dimenzie religiozity:

¹ ŠTEFAŇAK, Ondrej: *Religiozita mládeže*. Ružomberok : KU, 2009, s. 32.

² STARK, R. – GLOCK, CH. Y., porov. napr. BEŇUŠKOVÁ, Zuzana: *Religiozita a medzi-konfesionálne vzťahy v lokálnom spoločenstve*. Etnologické štúdie 11. Bratislava : Ústav etnológie SAV, 2004, s. 16, ŠTEFAŇAK, Ondrej: *Religiozita mládeže*. Ružomberok : KU, 2009, s. 33.

³ MATULNÍK, Jozef a kol.: *Analýza religiozity mladých katolíkov na Slovensku. Poznatky zo sociologického výskumu*. Trnava : Dobrá kniha, 2014, s. 17.

1. Kresťanské vyznanie viery (Christian creed). V určité pravdy viery musia veriť všetci členovia cirkvi.

2. Kresťanský kódex správania (Christian code of behavior). Vo svojej podstate je vysvetlený v desatore Božích prikázaní, v evanjelio- vých radách a v učení cirkvi.

3. Kresťanský kult (Christian cult). Je to forma uctievania a bohoslužieb. Zahŕňa sakramentálny, liturgický systém cirkvi aj preja- vy ľudovej zbožnosti.

4. Kresťanské spoločenstvo (Christian communion). Vyjadruje esenciálnu sociálnu prirodzenosť cirkvi.

Na základe týchto štyroch dimenzií vymedzil štyri typy religiozity: jadroví (nuclear), formálni (modal), okrajoví (marginal) a nečinní (dormant).

Nábožensky aktívny jedinec sa zúčastňuje na základe vnútorného presvedčenia všetkých foriem farského života. Ide o „nukleárny“ typ veriaceho, ktorý je ideálny pre fungovanie cirkvi vôbec. „Modálny“ veriaci sa zúčastňuje všetkých náboženských aktivít, ale chýba mu vnú- torné nadšenie bytostne veriaceho. „Marginálny“ typ otvorene deklaru- je príslušnosť k cirkvi, ale sa aktívne nezúčastňuje na jej živote. „Mŕtvy“ veriaci sa vyznačuje náboženskou príslušnosťou len vo forme narodenia (krstu), prípadne sobáša. Ide o klasický typ formálneho členstva.¹

Morton B. King a Richard A. Hunt² vymedzili šesť primárnych ty- pov religiozity:

„1. Presvedčený súhlas (s tradičnou kresťanskou doktrínou).

2. Pobožnosť (modlenie).

3. Kongregačná účasť: a) návšteva kostola, b) organizačná aktivita, c) finančná podpora.

4. Náboženské znalosti (znalosť Biblie, cirkevnej histórie, dejín da- nej konfesie).

¹ FISCHER, Joseph: *Southern Parish*. Chicago, 1951; *Social Relations in Urban Parish*. Chica- go, 1954; cit. podľa: SEKOT, Aleš: *Sociologie náboženství*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1985, s. 252 – 253.

² KING, Morton B. – HUNT, Richard A.: *Measuring Religious Dimensions*. In: *Southern Methodist Univ. Studies in Social Science*, zv. I, Dallas, 1972, s. 136, cit. podľa: SEKOT, Aleš: *Sociologie náboženství*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1985, s. 255 – 256.

5. Orientácia na náboženstvo: a) vzostup a snaha (čítanie Biblie a náboženskej literatúry a snaha porozumieť a šíriť náboženstvo), b) vedľajšie orientácie (len utilitárna náboženská účasť, z hľadiska sociálneho postavenia).

6. Zvláštnosť religiozity: a) správanie (vo vzťahu k náboženským otázkam), b) vedomie (povedomie vzťahu praktických väzieb náboženstva a životných ciest a kariér).“

Poľský sociológ náboženstva W. Piwowarski¹ vypracoval sústavu 7 parametrov a k nim prislúchajúcich ukazovateľov na skúmanie religiozity:

1. Celkový vzťah k viere.
2. Náboženské poznatky.
3. Náboženská ideológia.
4. Náboženská skúsenosť.
5. Náboženská prax.
6. Náboženské spoločenstvo.
7. Náboženská morálka.

V literatúre sa rozoznáva päť typov veriacich: cirkevne náboženský typ (ľudia s pevným a aktívnym členstvom v cirkvi), tradične náboženský typ (ľudia, ktorí sú integrovaní v cirkvi na základe tradícií), liberálne náboženský typ (v cirkvi slabo integrovaní ľudia, ktorí sú otvorení aj iným svetonázorovým orientáciám), nábožensky ľahostajný typ (ľudia bez náboženskej viery, ktorí sa k cirkvi hlásia zo zvyku) a nenáboženský typ (od viery sa otvorene dištancujúci ľudia, presvedčení ateisti).²

Parameter religiozity „náboženské a konfesijné autodeklarácie“ patrí medzi najtrvalejšie súčasti religiozity.³ „Informuje o skutočnosti, či

¹ MATULNÍK, Jozef a kol.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku. Poznatky zo sociologického výskumu*. Bratislava – Trnava: Dobrá kniha pre Teologickú fakultu Trnavskej univerzity v Trnave, 2008, s. 13;

MATULNÍK, Jozef a kol.: *Analýza religiozity mladých katolíkov na Slovensku. Poznatky zo sociologického výskumu*. Trnava : Dobrá kniha, 2014, s. 18.

² Porov. BUNČÁK, Ján: Religiozita na Slovensku a v európskom rámci. In: *Sociológia*, č. 1/2001, s. 47 – 69.

³ ŠTEFAŇÁK, Ondrej: *Religiozita mládeže*. Ružomberok : KU, 2009, s. 83.

je skúmaná osoba veriaci vo všeobecnosti a taktiež o všeobecnom charaktere tejto viery.“¹

J. Bunčák² v 90-tych rokoch 20. storočia uvádza, že „dominujúcou skupinou sú na Slovensku pasívni členovia cirkvi (38%), na druhom mieste sa umiestňujú marginálni členovia (27%), na treťom mieste bývalí členovia (24%) a až na štvrtom mieste ľudia cirkvi (11%), ktorí sa aktívne podieľajú na jej činnosti“.

Charakteristika prieskumného súboru s autodeklaráciou religiozity – priame zaradenie sa do cirkvi

V Rakoviciach v 5. ročníku vyplnilo dotazník 21 osôb, z toho 13 žien a 8 mužov. Vo veku 11 rokov bolo 17 žiakov, vo veku 10 rokov 1 žiak, vo veku 12 rokov 2 žiaci a jeden žiak neuviedol svoj vek. Katolícku náboženskú výchovu navštevovalo 15 žiakov, etickú výchovu 3 žiaci a 3 žiaci neuviedli, ktorý výchovný predmet navštevovali. Príslušnosť k rímskokatolíckej cirkvi deklarovalo 14 žiakov, 1 ku Kresťanským zborm, 1 k Jehovovým svedkom, 2 žiaci sa nehlásia k žiadnemu náboženstvu, jeden uviedol, že verí vo vyššiu inteligenciu a 2 neodpovedali.

V Rakoviciach v 6. ročníku vyplnilo dotazník 16 osôb – 1 chlapec vo veku 11 rokov, 5 chlapcov vo veku 12 rokov, 4 dievčatá vo veku 11 rokov, 5 dievčat vo veku 12 rokov a jedna osoba neuviedla pohlavie a vek. V ZŠ v Rakoviciach v 6. ročníku príslušnosť k rímskokatolíckej cirkvi deklarovalo 12 žiakov, 3 žiaci sa nehlásili k žiadnej cirkvi a 1 neodpovedal. 7 žiakov navštevovalo náboženstvo katolícke, 4 žiaci etickú výchovu, 5 neodpovedali.

V Rakoviciach v 7. ročníku jedna 13-ročná osoba neuviedla pohlavie, 2 chlapci boli vo veku 12 rokov, 13 chlapcov vo veku 13 rokov, 1 chlapec vo veku 14 rokov, 1 dievča vo veku 12 rokov a 12 dievčat vo veku 13 rokov. V 7. ročníku ZŠ Rakovice uviedli žiaci príslušnosť k cirkvi nasledovne: 16 rímskokatolícka, 1 Kresťanské zbory, 1 Cirkev adventistov siedmeho dňa, 1 iné – neuvedené, 10 žiadna, 1 neodpove-

¹ ŠTEFANÁK, Ondrej: *Religiozita mládeže*. Ružomberok : KU, 2009, s. 83.

² BUNČÁK, Ján: Religiozita na Slovensku a v európskom rámci. In: *Sociológia*, č. 1/ 2001, s. 47 – 69.

dal. Osemnásť žiakov navštevovalo náboženstvo katolícke, sedem etickú výchovu a päť neodpovedalo.

V Rakoviciach v 8. ročníku bol 1 chlapec vo veku 12 rokov, 2 chlapci vo veku 13 rokov, 9 chlapcov vo veku 14 rokov, 1 chlapec vo veku 15 rokov, 7 dievčat vo veku 14 rokov, 1 dievča vo veku 15 rokov, 1 osoba s neuvedeným pohlavím vo veku 14 rokov a 1 osoba s neuvedením pohlavia a veku. Príslušnosť k cirkvi v ZŠ Rakovice ZŠ v 8. ročníku bola: 10 rímskokatolícka, 2 Kresťanské zbory, 1 iné – pagan, 1 iné – wiccanstvo, 7 žiadna, 2 neodpovedali. Trinásť žiakov navštevovalo náboženstvo katolícke, štyria etickú výchovu, šiesti neodpovedali.

V Rakoviciach v 9. ročníku 2 osoby vo veku 15 rokov neuviedli pohlavie, 6 dievčat bolo vo veku 15 rokov, 1 chlapec vo veku 14 rokov, 1 chlapec vo veku 15 rokov, 2 chlapci vo veku 16 rokov. K príslušnosti k cirkvi sa žiaci vyjadrili takto: 10 rímskokatolícka, 2 žiadna cirkev. Šiesti žiaci navštevovali náboženstvo katolícke, šiesti neodpovedali.

V Banke v 5. ročníku bol 1 chlapec s neuvedeným vekom, 8 chlapcov vo veku 11 rokov, 1 chlapec vo veku 12 rokov, 1 dievča vo veku 10 rokov a 8 dievčat vo veku 11 rokov. Príslušnosť k cirkvi: 2 rímskokatolíci, 1 evanjelici a. v., 3 príslušníci Kresťanských zborov, 1 Jehovov svedok, 3 neuviedli náboženskú príslušnosť, 9 sa nehlásili k žiadnemu náboženstvu. Šesť žiakov navštevovalo náboženstvo katolícke, deväť etickú výchovu a štyria žiaci neodpovedali.

V Banke v 6. ročníku boli 2 osoby bez uvedenia pohlavia a veku, 4 chlapci vo veku 12 rokov, 4 chlapci vo veku 13 rokov, 7 dievčat vo veku 12 rokov. K jednotlivým cirkvám vyjadrili svoju príslušnosť žiaci nasledovne: 5 rímskokatolícka, 1 evanjelická cirkev a. v., 1 Kresťanské zbory, 1 iná kresťanská cirkev, 8 náboženstvo (cirkev) žiadna, 1 náboženstvo neuviedol. Päť žiakov navštevovalo náboženstvo katolícke, šesť etickú výchovu, šesť neuviedlo, aký predmet navštevuje.

V 7. ročníku v Banke bola 1 osoba bez uvedenia pohlavia vo veku 12 rokov, 1 chlapec bez uvedenia veku, 2 chlapci vo veku 12 rokov, 6 chlapci vo veku 13 rokov, 2 chlapci vo veku 14 rokov, 1 dievča vo veku 12 rokov a 2 dievčatá vo veku 13 rokov. V tomto ročníku v Banke sa hlásilo 8 žiakov k rímskokatolíckej cirkvi, 1 k evanjelickej cirkvi a. v. a 6 k žiadnej cirkvi. Päť žiakov navštevovalo náboženstvo katolícke, jeden

náboženstvo evanjelické, šesť etickú výchovu a traja žiaci neuviedli návštevu predmetu.

V Banke v 8. ročníku bola 1 osoba s neuvedeným pohlavím a vekom, 1 osoba s neuvedeným pohlavím vo veku 14 rokov, 9 chlapcov vo veku 14 rokov a 4 dievčatá vo veku 14 rokov. Štyria žiaci bolo rímskokatolíci, 1 príslušník evanjelickej cirkvi a. v., 3 Kresťanských zborov, 1 bol Jehovov svedok, 1 uviedol členstvo (príslušnosť) k inej cirkvi a pri bližšej špecifikácii napísal, že nevie (!), 5 neboli členmi žiadnej cirkvi. Traja žiaci navštevovali náboženstvo katolícke, jeden náboženstvo evanjelické, štyria etickú výchovu, siedmi návštevu výchovného predmetu neuviedli.

V Banke v 9. ročníku bol 1 chlapec vo veku 14 rokov, 3 chlapci vo veku 15 rokov, 2 dievčatá vo veku 14 rokov, 8 dievčat vo veku 15 rokov. Členstvo k cirkvi žiaci tohto ročníka v Banke deklarovali takto: 10 rímskokatolícka, 1 evanjelická a. v. cirkev a 3 žiadna cirkev. Desať žiakov navštevovalo náboženskú výchovu katolícku, jeden náboženskú výchovu evanjelickú a traja etickú výchovu.

V Rakoviciach tak celkovo deklarovalo príslušnosť k RKC 62 žiakov, ku Kresťanským zborom 4, Jehovovým svedkom 1, k Cirkvi adventistov siedmeho dňa 1, k inej cirkvi 1, pohanstvu (pagan) 1, k wicce 1, k vyznávaniu vyššej inteligencie sa hlásil jeden, bez náboženskej príslušnosti boli dvadsiati štyria, neodpovedali šiesti.

V Banke k RKC 29 žiakov, k ev. a. v. 5, Kresťanským zborom 7, Jehovovým svedkom 2, inej cirkvi 2, bez náboženskej príslušnosti bolo 31 žiakov a 4 neodpovedali.

Spolu skúmané osoby predstavovali 91 členov RKC, 5 ev. a. v., 11 Kresťanských zborov, 1 Cirkvi adventistov siedmeho dňa, 3 náboženskej spoločnosti Jehovovi svedkovia, iní boli 3, „pagan“ 1, žiak hlásiaci sa k wicce 1, k vyššej inteligencii 1, bez náboženskej príslušnosti bolo 55, neodpovedalo 10 žiakov. RKC tvorila polovicu zo všetkých respondentov. Tí, ktorí sa nehlásili k žiadnemu náboženstvu, tvorili 30,22 % všetkých respondentov.

Z analýzy náboženskej príslušnosti v skúmaných obciach a náboženskej príslušnosti skúmaných žiakov vyplýva, že menšie zastúpenie medzi respondentmi mali príslušníci RKC než aké je ich zastúpenie v daných obciach či okrese, naopak mierne prevládali žiaci bez vyzna-

nia. Zastúpenie mali aj evanjelici a. v., členovia Kresťanských zborov a Jehovovi svedkovia, ktorí sú aj medzi obyvateľmi daných obcí a okresu. Traja respondenti sa hlásili k inému (bližšie nešpecifikovanému) náboženstvu, jeden k pohanstvu a jeden k skupine wicca. Vieru vo vyššiu inteligenciu deklaroval jeden respondent – žiak. V okrese pôsobí aj Cirkev adventistov siedmeho dňa, avšak v skúmaných obciach sa v sčítaní obyvateľov v roku 2021 k nej neprihlásil nikto (hoci celkovo v okrese Piešťany k nej vyjadrilo príslušnosť 17 obyvateľov); žiak, ktorý uviedol náboženskú príslušnosť k adventistom mohol školu navštevovať z inej obce.

Autodeklarácie religiozity orientované všeobecnejšie

Na otázku autodeklarácie religiozity, za akého človeka sa žiak považuje, odpovedalo v Rakoviciach najviac – 33,3 %, že ani za náboženského, ani za nenáboženského a 32,4 % skôr za náboženského človeka. V Banke rovnako najviac, že ani za náboženského, ani za nenáboženského 31,3 % a skôr za náboženského človeka 21,3 % oslovených.

Tab. 1. Za akého človeka sa považuješ?

RAKOVICE	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1 – veľmi silne náboženský človek	3		1			4
2 – silne náboženský človek	2	1	2	1	4	10
3 – skôr náboženský človek	4	7	9	10	3	33
4 – ani náboženský, ani nenáboženský	7	7	12	5	3	34
5 – skôr nenáboženský človek	3	1	3	5		12
6 – silne nenáboženského			1			1
7 – veľmi silne nenáboženský človek	2		2	1	2	7
Neodpovedal				1		1
SPOLU	21	16	30	23	12	102

BANKA	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1 – veľmi silne náboženský človek				1		1
2 – silne náboženský človek	1	2		3	2	8
3 – skôr náboženský človek	4	4	5	3	1	17
4 – ani náboženský, ani nenáboženský	3	8	5	3	6	25
5 – skôr nenáboženský človek	3	2	3	4	2	14
6 – silne nenáboženského	3				1	4
7 – veľmi silne nenáboženský človek		1	1	1	2	5
Neodpovedal	4		1			5
Chybná odpoveď	1					1
SPOLU	19	17	15	15	14	80

V Rakoviciach aj v Banke najviac žiakov verí v jedného Boha, ku ktorému sa môže prihovárať modlitbou (Rakovice 57 žiakov, čo je 56 %, Banka 26 žiakov, čo je 32,5 %). V Rakoviciach neverí, že existuje Boh 15 % žiakov (15) a 20 % v Banke (16). V to, že existuje nejaká vyššia bytosť alebo duchovná sila, verí 14 % žiakov (14) v Rakoviciach a 16 % žiakov (13) v Banke. Otázka o existencii Boha nezaujíma 9 % žiakov (9) v Rakoviciach a 17,5 % žiakov (14) v Banke. Z odpovedí na otázku, v čo žiak verí, ktorá je jedným zo spôsobov autodeklarovania religiozity, vyplýva prevaha veriacich a z nich prevaha veriacich v jedného Boha, ku ktorému sa možno prihovárať modlitbou (porov. tab. 2.). Z uvedenej analýzy vyplýva, že žiaci v Banke sú menej religióznejší než žiaci v Rakoviciach.

Tab. 2. V čo veríš?

RAKOVICE	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1. verím v jedného Boha, ku ktorému sa môžem prihovárať modlitbou	12	10	15	13	6	57

2. istnieje niejaká vyššia bytosť alebo duchovná sila	2	2	4	4	2	14
3. neverím, že istnieje Bóg	4	1	7	2	1	15
4. otázka o istocie Boga ma niezaujíma		1	3	3	2	9
5. iná odpoveď: verím v boga, ale nie v anjelov strážnych a duchov	1					1
5. iná odpoveď		1	1			2
5. iná odpoveď: každý nech verí tomu, čo chce, ale nech to iným nevnučuje				1		1
Chybna odpoveď	1					1
Neodpovedal	1	1			1	2
SPOLU	21	16	30	23	12	102

BANKA	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1.verím v jedného Boga, ku ktorému sa môžem prihovárať modlitbou	6	7	4	7	2	26
2.istnieje niejaká vyššia bytosť alebo duchovná sila	1	1	2	1	8	13
1.verím v jedného Boga, ku ktorému sa môžem prihovárať modlitbou (aj 2.istnieje niejaká vyššia sila)			2			2
3.neverím, že istnieje Bóg	2	3	6	3	2	16
4.otázka o istocie Boga ma niezaujíma	3	5	1	3	2	14
5.iná odpoveď: verím, że bog jest energia, nie człowiek albo niečo také, proste jest to wszechmocna siła		1				1
Chybna odpoveď						
Neodpovedal	7			1		8
SPOLU	19	17	15	15	14	80

Z činiteľov, ktoré ovplyvnili presvedčenie o existencii alebo neexistencii Boha či vyššej sily, jednoznačne v oboch obciach dominujú rodičia a príbuzní. (Žiaci odpovedali výberom z možností a niektorí ich uvádzali viac, predsa však iné faktory nezohrávali takú úlohu ako rodinné prostredie.)

Tab. 3. Kto ovplyvnil presvedčenie o existencii/neexistencii Boha či vyššej sily?

RAKOVICE	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1.rodičia a príbuzní	12	10	14	12	5	53
1.rodičia a príbuzní, 3.škola, 5.kňazi	1					1
2.starší súrodenci			1		1	2
3.škola	1	1	3	1		6
3.škola, 7.knihy-filmy-internet				1		1
5.duchovní (kňazi)	1		2	3	2	8
5.duchovní (kňazi), 7.knihy-filmy-internet					1	1
6.niekoľko iný		1				1
6.niekoľko iný – z dospelých			1			1
6.niekoľko iný – z dospelých – priateľov		1	2	1	1	5
6.niekoľko iný – z dospelých – priateľov, 7.knihy-filmy-internet				1		1
7.knihy	1	1	3			5
7.knihy-filmy-internet	2	1	3	1		7
7.internet				1		1
Iná odpoveď – ovplyvnil on sám			1	1	1	3
Neodpovedal	3	1		1	1	6
SPOLU	21	16	30	23	12	102

BANKA	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1.rodičia a príbuzní	5	6	8	8	7	34
1.rodičia a príbuzní, 7.knihy-filmy-internet					1	1

1.rodčia a príbuzní, 3.škola, 7.knihy-filmy-internet		1				1
1.rodčia a príbuzní, 5.duchovní (kňazi)		1				1
2.starší súrodenci					1	1
3.škola			1	1		2
3.škola, 7.knihy-filmy-internet				1		1
4.jednotliví učelia	1					1
5.duchovní (kňazi)	2	2		1		5
6.nieko iný	1	1	2			4
6.nieko iný – z dospelých			1			1
6.nieko iný – z dospelých – z priateľov				1	3	4
6.nieko iný (hudba (!))			1			1
6.nieko iný – z dospelých – z priateľov, 7.knihy-filmy-internet			1			1
7.knihy-filmy-internet	1	5		2	2	10
7.internet	2			1		3
7.filmy		1				1
7.knihy			1			1
Iná odpoveď – Biblia	1					1
Neodpovedal	6					6
SPOLU	19	17	15	15	14	80

K náboženstvu viedli žiakov najviac rodičia (porov. odpoveď v tab. 4. „rodičia“ a rôzne možnosti odpovedí v tab. 4. s kombináciou odpovede „rodičia“). V rodine neviedli k náboženstvu v Rakoviciach 20 % žiakov (20) a v Banke 37,5 % žiakov (30).

Tab. 4. Viedli Ťa v rodine k náboženstvu?

RAKOVICE	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
áno 1. rodičia	7	10	18	7	7	49
áno 1. rodičia a sama	1					1
áno 2. starí rodičia	3	3	3	4	2	15
áno 1. rodičia, 2. starí rodičia	6			3	1	10
áno 3. iní príbuzní	1		2	2		5

áno 1. rodičia, 2. starí rodičia, 3. iní príbuzní				1		1
4.nie	2	3	7	6	2	20
Neodpovedal	1					1
SPOLU	21	16	30	23	12	102

BANKA	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
áno 1. rodičia	8	9	6	8	4	35
áno 2. starí rodičia	1	2	2		4	9
áno 1. rodičia, 2. starí rodičia			2	1	1	4
1. áno, rodičia (aj starí rodičia?)					1	1
áno 3. iní príbuzní						
1. áno, rodičia, (2.starí rodičia, 3. iní príbuzní)					1	1
4. nie	10	6	5	6	3	30
SPOLU	19	17	15	15	14	80

Potrebu pomodliť sa nepocituje 42 % žiakov. Občas má túto potrebu 47 % oslovených a pravidelne len 9% z nich.

Tab. 5. Pocituješ potrebu obrátiť sa k Bohu či sile v ťažších životných situáciách (pomodliť sa)?

RAKOVICE	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1.nie	5	6	13	7	3	34
2.občas	5	7	11	7	3	33
2.občas (1.z vnútornej potreby)	3		1	2	1	7
2.občas (2.zo zvyku)		1	1			2
2.občas (3.z presvedčenia)	1			2	2	5
2.občas (4.zo strachu)	3	1	2	1	2	9
3.pravidelne (ďalej neodpovedal)						
3.pravidelne (1.z vnútornej potreby)	2	1	2	1	1	7
3.pravidelne (2.zo zvyku)				1		1
3.pravidelne (4.zo strachu)	2					2
3.pravidelne (1.z vnútor.potreby,4.zo strachu)						

3.pravidelne (3.z presvečenia,4.zo strachu)				1		1
Neviem				1		1
Neodpovedal						
Chybná odpoveď						
SPOLU	21	16	30	23	12	102

BANKA	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1.nie	7	10	9	9	7	42
2.občas	8	4	3	3	4	22
2.občas (1.z vnútornej potreby)	1			1	2	4
2.občas (3.z presvedčenia)				1		1
2.občas (4.zo strachu)	1		1	1		3
3.pravidelne (ďalej neodpovedal)		1				1
3.pravidelne (1.z vnútornej potreby)	1	1	2			4
3.pravidelne (1.z vnútornej potreby, 4.zo strachu)					1	1
Neodpovedal	1					1
Chybná odpoveď		1				1
SPOLU	19	17	15	15	14	80

Na otázku, ako je v živote respondentov dôležité náboženstvo, odpovedali žiaci nasledovne: nedôležité u 25%, skôr nedôležité u 26 %, skôr dôležité u 33 % a dôležité u 13 % všetkých respondentov (porov. tab. 6.). Z uvedeného vyplýva, že pre väčšinu žiakov náboženstvo v živote nie je (veľmi) dôležité. Pre väčšinu žiakov (57 %) sú však dôležité náboženstvo aj veda (porov. tab. 7.). V Rakoviciach je dôležité náboženstvo aj veda pre 63 % žiakov a v Banke pre 49 % žiakov, čo opäť potvrdzuje nižší stupeň religiozity v Banke v porovnaní s Rakovicami.

Tab. 6. Dôležitosť náboženstva v živote

RAKOVICE	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1.dôležité	5	2	4	3	3	17

2.skôr dôležité	8	5	8	9	4	34
3.skôr nedôležité	5	6	11	5	3	30
4.nedôležité	2	2	7	6	2	19
Chybná odp.						
Neodpovedal	1	1				2
SPOLU	21	16	30	23	12	102

BANKA	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1.dôležité	2	2	-	2	1	7
2.skôr dôležité	7	4	6	6	3	26
3.skôr nedôležité	3	3	3	4	5	18
4.nedôležité	4	8	6	3	5	26
Chybná odp.	1					1
Neodpovedal	2					2
SPOLU	19	17	15	15	14	80

Tab. 7. Dôležitosť náboženstva a vedy

RAKOVICE	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1.Je dôležité náboženstvo aj veda	13	12	14	17	8	64
2.Náboženstvo nie je dôležité, ale veda áno	5	2	15	3	1	26
3.Iná odpoveď	1	1	1	2	3	8
Chybná odpoveď						
Neodpovedal	2	1		1		4
SPOLU	21	16	30	23	12	102

BANKA	5. roč.	6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	Spolu
1.Je dôležité náboženstvo aj veda	6	7	6	10	10	39
2.Náboženstvo nie je dôležité, ale veda áno	4	10	9	3	3	29
3.Iná odpoveď	2			2	1	5
Chybná odpoveď	2					2
Neodpovedal	5					5
SPOLU	19	17	15	15	14	80

Z viacerých analýz autodeklarácií religiozity žiakov sa javí, že žiaci v obci Banka sú menej náboženski než žiaci v obci Rakovice. Tento jav treba pravdepodobne dávať do súvisu s tým, že Banka je prímestskou obcou (kedysi dokonca súčasťou Piešťan) a Rakovice vidieckou obcou. Zreteľne sa rozdiel medzi týmito dvoma obcami prejavuje v základnej otázke, základnom pilieri viery – v Rakoviciach verí v jedného Boha, ku ktorému sa môžeme prihovárať modlitbou, 56 % respondentov, kým v Banke len 32,5 % respondentov.

Zoznam použitej literatúry:

- BUNČÁK, Ján: Religiozita na Slovensku a v európskom rámci. In: *Sociológia*, č. 1/2001, s. 47 – 69.
- FISCHER, Joseph: *Southern Parish*. Chicago, 1951; *Social Relations in Urban Parish*. Chicago, 1954; cit. podľa: SEKOT, Aleš: *Sociologie náboženství*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1985, s. 252 – 253.
- KING, Morton B. – HUNT, Richard A.: Measuring Religious Dimensions. In: *Southern Methodist Univ. Studies in Social Science*, zv. I, Dallas, 1972, s. 136, cit. podľa: SEKOT, Aleš: *Sociologie náboženství*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1985, s. 255 – 256.
- MATULNÍK, Jozef a kol.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku. Poznatzky zo sociologického výskumu*. Bratislava – Trnava : Dobrá kniha pre Teologickú fakultu Trnavskej univerzity v Trnave, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7141-628-9
- MATULNÍK, Jozef a kol.: *Analýza religiozity mladých katolíkov na Slovensku. Poznatzky zo sociologického výskumu*. Trnava : Dobrá kniha, 2014. 347 s. ISBN 978-80-7141-884-9
- STARK, R. – GLOCK, CH. Y., cit. podľa BEŇUŠKOVÁ, Zuzana: *Religiozita a medzikonfesionálne vzťahy v lokálnom spoločenstve*. Etnologické štúdie 11. Bratislava : Ústav etnológie SAV, 2004, s. 16 a ŠTEFAŇAK, Ondrej: *Religiozita mládeže*. Ružomberok : KU, 2009, s. 33.
- ŠTEFAŇAK, Ondrej: *Religiozita mládeže*. Ružomberok : KU, 2009. 366 s. ISBN 978-80-8084-416-5

BIBLE V ČESKÝCH ZEMÍCH DO XV. STOLETÍ K počátkům české vzdělanosti

Mgr. Eduard Neupauer, Ph.D.

1) Pramenům vzdělanosti (resp. knižní kultury¹) Slovanů v období před cyrilometodějskou misí, kontextu jejich vzniku a také jejich autenticitou², bylo věnováno mnoho relevantní literatury. Taktéž období cyrilometodějské misijní činnosti kulturní a literárně-kulturní bylo doposud věnováno nepřehledné množství kvalitní literatury³, a nakonec i sám autor předkládané statě věnoval této problematice samostatnou studii⁴. Samotné téma nepředstavuje v dějinách slovanských studií žádné novum. Na přelomu XIX. století se cyrilometodějské literární tradici a spisům biblickým vůbec věnoval primas slavistiky Josef Dobrovský.⁵ Z tohoto důvodu bude další sujet výkladu nasměrován v kontextu dějin knižní kultury a vzdělanosti směrem k překladům, variacím a množení Bible a biblických textů časově do století XV., tj.: z hlediska knihovědy analýzou doby inkunábul (do r. 1500)⁶ a z hlediska kodikologického, které zkoumajíc středověké rukopisy usiluje také o stanovení jejich významu pro kulturní dějiny, bude dalším, podstatnějším vodítkem vý-

¹ Srov. Kuzmík, J. *Knižná kultúra u slovenských Slovienov v predrománskom predcyrilometodovskom období*. In: Chovan, J. (ed.). *Letopis pamätníka Slovenskej literatúry* 1969. Matica Slovenská, Martin 1970, s. 147-176. *Prameny sesbíral Havlík, Lubomír, E. Kronika o Velké Moravě*. Jota, Brno 2013.

² Srov. Turek, R. *Čechy na úsvitě dějin*. Orbis, Praha 1963 a též autor: *Počátky české vzdělanosti. Od příchodu Slovanů do doby románské*. Vyšehrad, Praha 1988.

³ Z domácích synteticky pojatých prací uvedme alespoň starší přehlednou monografii – Večerka, R. *Slovanské počátky české knižní vzdělanosti*. SPN, Praha 1963 a nejnověji Čajka, F. *Staroslověnské písemnictví na Velké Moravě a ve středověkých Čechách*. Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., Praha 2017.

⁴ Neupauer, E. *Cyrilometodějský překlad Bible*. In: Husár, J. (ed.). *Prawosławny Biblijny Almanach III / 2019*. Diecezjalny ośrodek kultury Prawosławnej ELPIS, Gorlice 2019, s. 48-57.

⁵ Dobrovský, J. *Pražský zlomek evangelia sv. Marka, obecně (pokládáný za) vlastní rukopis (Markův)*, z. r. 1778 a *Cyril a Metoděj. Slovanští apoštolové*, z. r. 1823. In: Kaňák, M. *Z náboženského odkazu Josefa Dobrovského*. Edice Blahoslav, Praha 1954, s. 59-75 a 210-285.

⁶ Srov. Kopecký, M. *Úvod do studia staročeských rukopisů a tisků*. SPN, Praha 1978.

kladu problematiky snad až do počátku století XVI. postup kodikologický.¹

2) V přemyslovských Čechách² druhé poloviny XIII. století se objevuje pod vlivem latinského jazyka³ první česky psané meziřádkové zpracování latinského žaltáře, který se nicméně zachoval až v opise ze století XIV ve Wittenberském žaltáři společně s kantikama (chvalozpěvy). Je možné, že tento žaltář měla k dispozici i polská kněžna Kinga (1234-1292)⁴, dcera Bélu IV. a manželka Boleslava. Vše nasvědčuje na vznik žaltáře kolem roku 1300, ale je zřejmé, že se po delší dobu dále opisoval až do sklonku století XIV, kdy vzniká druhý staročeský překlad žaltáře obohacen o četné neologismy. Je zřejmé, že v tomto období vzniká také první český překlad evangeliáře, napsaného na základě rozboru lexikálního v prostředí benediktinů, nejspíše ve skriptoriu kláštera na Břevnově.⁵ Autoři tohoto překladu, kterého pramenem byl text latinský, již poznali jazyk překladu Alexandreis i jazyk kroniky Dalimilovi. Nejstarší česky psaný evangeliář vznikl tedy v době zrodu překladů nejstarších českých legend o Panně Marii, Jidášovi, o Pilátovi či seslání sv. Ducha, které byli veršované a dle nálezů v odborné literatuře byli nazvané tzv. Paterové proužky.⁶

3) Za nejstarší staročeskou Bibli od dob Dobrovského považují odborníci Bibli Drážďanskou (nebo-li známou také jako Leskovickou) o 685 listech psanou ve dvou sloupcích po 42/43 řádcích. Tato Bible je

¹ Srov. Hlaváček, I. - Kašpar, J. - Nový, R. *Vadamecum pomocných věd historických*. H+H Vyšehradská, Jinočany 2002; Kraft, P. *Almanach medievisty - editora*. Historický ústav AV ČR, Praha 2011; Hoffmann, F. *Výbor kodikologických rozprav a studií. Studia codicologica selecta*. Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Praha 2010.

² Srov. Králík, O. *Nová fáze sporů o slovenskou kulturu v přemyslovských Čechách*. In: *Slavia. Časopis pro slovanskou filologii*, roč. XXXVII., ČSAV, Praha 1968, s. 474-494.

³ Srov. Hrabák, J. *Ze starší české literatury*. SPN, Praha 1964; Cuřín, F. (ed.). *Vývoj českého jazyka a dialektologie*. SPN, Praha 1964; Lehár, J. *Nejstarší česká epika*. Vyšehrad, Praha 1983.

⁴ Srov. Lepkowski, T. *Slownik historii Polski*. Wiedza Powzsechna, Warszawa 1969, s. 137.

⁵ Srov. Křečková, J. *Das Archiv des Klosters von Břevnov*. In: *Tausend Jahre Benediktiner Kloster in Břevnov. Benediktenerabtei der hl. Margarethe in Prag – Břevnov*, Praha 1993, s. 20-32.

⁶ Kritické (a fototypické) vydání připravil Cejnar, J. (ed.). *Nejstarší české veršované legendy*. Nakladatelství ČSAV, Praha 1964.

poplatná předloze – obvyklé středověké Vulgátě. Kodikologický, gramatický a paleografický rozbor a popis tohoto dokumentu provedl a kritické vydání připravil prof. Kyas.¹ Zmiňovaná nejstarší Bible je doplněná o rukopisy Bible Litoměřicko – třeboňské (z let 1411-1414) a Olomoucké z r. 1417, které doplňují a revidují původní překlad. Zároveň s tímto počinem se kolem roku 1429 objevuje opis Pentateuchu zvaný Pálfovský. Povahu biblického překladu shrnul prof. Kyas.² V 50-tých letech XIV. století vznikl rovněž překlad celého Matoušova evangelia z pera jistě významného, pro nás avšak neznámého českého překladatele. Za vlády Karla IV. (+1378) známe kromě verzí Bible Drážďanské ještě několik biblických rukopisů psaných převážně gotickou minuskulí (psalo se ní ca do 80-tých let XIV. století, pak ji vytlačila gotická kurzíva³). Za panování Václava IV. (1378-1419) nastala nová situace „když se jeho patnáctiletá sestra Anna vdávala roku 1382 za krále Richarda II., přivezla si do Anglie evangeliář s českým, německým a latinským textem. Pro polskou královnu Jadwigu (+1399) byla napsána první část obdobně trojjazyčného žaltáře Floriánského, jehož polský text byl zpracován za pomoci českých překladů... z téže doby pochází český žaltář Poděbradský z roku 1396, napsaný patrně pro paní Alžbětu, manželku Jana Bočka z Kunštátu, dceru Petra z Vartemberku a Kostí. Papírový rukopis Rožmberských proroků z 90. let 14. století je dokladem toho, že se opisovali i části české bible na lacinějším materiálu, a tím se mohl překlad šířit také v širších kruzích zájemců, kterým šlo spíše o obsah než o drahocenný předmět“.⁴ Pro krále dal jako dar ke svatbě s Žofií Bavorskou (1389) pořídit Bibli Německou jeho rádce Martin Rotlew. Tento rukopis známý též pod názvem Bible Václava IV. sice nepatří do

¹ Kyas, V. *Staročeská Bible Drážďanská a Olomoucká I. Evangelia*, 1981; *II. Epištoly, Skutky apoštolské, Apokalypsa*, 1985; *III. Genesis – Ezdráš*, 1988; *Tobiáš – Sirachovec*, 1990 a po jeho smrti pokračovalo kritické vydání pod vedením Pečirková, J. - Sobacíková, H. - Pytlíková, M. Etc. (eds.). *Staročeská Bible Drážďanská a Olomoucká s částmi Proroků rožmberských a Bible litoměřicko - třeboňské V/1 (Izaiáš – Daniel) a V/2 (Ozeáš – 2. Makabejská)*. Academia, Praha 2009.

² Kyas, V. *Česká Bible v dějinách národního písemnictví*. Vyšehrad, Praha 1997.

³ Srov. Dragoun, M. *Středověké rukopisy v českých zemích*. Scriptorium, U. Karlova – Filozofická fakulta, Praha 2018, s. 76 an.

⁴ Kyas, V. Cit. Dílo, s. 56.

české provenience, nicméně je zde zjevný domácí podíl na její iluminátorské výzdobě.¹ Z české provenience pochází krásně iluminovaná Bible Boskovická napsaná zřejmě kolem roku 1415 novou diakritikou zřejmě pro někoho z Husových přívrženců² což dedukujeme podle použitého pravopisu z Husovy gramatické příručky *Orthographia Bohemica*.

4) Z druhého desetiletí XV. století se v jednu úplném svazku (rukopisném konvolutu) z roku 1416 dochovala v Universitní knihovně (Národní knihovna) v Praze Bible Hlaholská pocházející zřejmě z kláštera Emauzského. Bible Hlaholská, ze které se nám dochoval druhý díl (zvaný Bible Vyšebrodská) představuje nerozsáhlejší použití češtiny v chorvátsko – hlaholském prostředí (kde byla liturgickým jazykem církevní slovanština chorvátského typu z Dalmácie přenesená do Prahy roku 1347). Bible byla napsána v Emauzském klášteře za opata Kříže (orig.: „opata slovanského“) a to grafemicky za použití chorvátské hranaté hlaholice pro starou češtinu. Bible v kritickém vydání vyšla (také fototypicky) tiskem po mnoha desetiletích práce péči Ludmily Pacnerové v roce 2000.³ Zřejmě z té samé doby pochází Dobrovského Starý zákon a Nový zákon z roku 1417, který je uložen v archivu v Budapešti. V další rukopisné tradici staré češtiny pocházejí překlady: Těšínský Nový zákon z roku 1418, Nový zákon Martina písaře Kořečka z roku 1425, Klementinský (glosovaný) Nový zákon z roku 1426, Bible Litoměřická a Duchkova z roku 1433 a známější Bible Wolfenbuteľská.⁴ Pozdějšího data jsou Milánská, Bočkova, Kunštátská, Mlynářčina, Moskevská

¹ Hlaváčková, H. *Kdy vznikla Bible krále Václava IV?* In: Bukovinská, B. - Konečný, L. (eds). *Ars Longa. Sborník k nedožitým sedmdesátinám Josefa Krásky. Ústav dějin umění AV ČR – Artefactum*, Praha 2003, s. 65-80; Thiesen, M. *Geschichtsbilder: Wie Geschichten Geschichte machen. Illustriert anhand des Willhelm-Codex für König Wenzel IV. Von Böhmen (Cod. s. n. 2643, Wien, ONB)*. In: Horníčková, K. - Šroněk, M. (eds). *Žena ve čluu. Sborník Hany J. Hlaváčkové. Ústav dějin umění AV ČR – Artefactum*, Praha 2007, s. 15-37.

² Účast J. Husa na redakci této Bible je otázkou dosud nerozřešenou, nicméně některé perikopy v jeho Postile z r. 1413 na jeho autorskou invenci mohou poukazovat. Srov. Hus, J. *Postila*. (přel. Václav Flajšhans). Nakl. J. R. Vilímeck, Praha 1900.

³ Pacnerová, L. *Česká Bible Hlaholská. (Bible Vyšebrodská)*. Slovanský ústav AV ČR – Euroslavica, Praha 2000.

⁴ Netřeba zaměřovat se známějšími legendami tzv. Wolfenbuteľského cyklu. Srov. Zachová, J. *Legendy Wolfenbuteľského rukopisu*. Filosofie, Praha 2010.

a Mikulovská Bible. V další fázi se do XV. století objevují tři zpracování Starého zákona, a to konkrétněji skromně iluminovaný Cardův Starý zákon; Starý zákon Zamojských, Klementinský Starý zákon a nakonec velice nešťastně pojmenovaný rukopis poloviny Starého zákona jako Bible královny Kristíny, která si tento rukopis přivezla jako válečnou kořist a nakonec jej v roce 1654 odkázala papeži. Tzv. třetí redakci staročeské Bible reprezentují následující rukopisy: Muzejní Bible (1454), Nymburská (1462-1463), Pernštýnská a Kladrubská (1471), Lobkovická (1479/80), Šafhauzská, Krumlovská, Hodějovská, Talmberská a další Klementinská. Z mnoha kompilací, které vznikají ke konci XV. století je potřeba ještě uvést Bibli: Dlouhoveského (1475), Záblackého (1476), Mikulovský sborník a tzv. Lupačův Nový zákon.

5) V druhé polovině XV století se objevuje první tisk českého Nového zákona. Vždyť „...objev knihtisku v polovině 15. století zcela změnil způsob množení, šíření a sdílení informací v národních jazycích a nepřímo napomohl náboženské reformaci, jeho vliv můžeme nepochybně cítit i na pozadí tzv. vestfálského míru o mnoho desetiletí později a vzestupu národnostních států, na na jichž principu operuje a evidentně i nadále bude založeno fungování evropského poloostrova i do budoucna“.¹ Již Jan Kollár v kázání z roku 1840 mluví, že „...knihtiskařství způsobilo novou dobu v dějinách člověčenstva, dalo cele novou tvárnost životu a tovaryšstvu lidskému, spojilo všechny myslící lidi v jednu velikou duchovní obec a církev, v níž národy k národům mluvívají. Co je řeč pro lidskost, to je knihtisk pro vzdělanost: teprv skrze knihtiskařství vyšlo člověčenstvo z maloletnosti a stalo se dospělým... Teď se ty nejlepší spisové ve krátkém čase pro miliony čtenářův za levný peníz dostati a skrze ně všudy známosti a ušlechtilé úmysly rozšiřovati mohau... knihtiskařstvím stali se pokladové ducha všeobecným jméním“.² Mezi nejstarší tisky Nového zákona patří zřejmě Plzeňský tisk vydaný někdy po roce 1476. Po přípravných pracích v osmdesátých letech XV. století v Praze za vlády Vladislava Jagelon-

¹ Bárta, M. *Johannes Gutenberg (1397/1400-1468). Vynález knihtisku a zrození moderní Evropy*. In: Bárta, M. - Kovář, M. Et al. (eds.). *Lidé a dějiny. K roli osobnosti v historii a multidisciplinární perspektivě*. Academia, Praha 2017, s. 189 (s. 189-207).

² Citované v Tobolka, Z. *Kniha. Její vznik, vývoj a rozbor*. Orbis, Praha 1949, s. 67.

ského vyšla tiskem celá Bible v roce 1489 v Kutné Hoře. Nový zákon tehdy vydaný je znám jako Dlabačův.¹ První nejenom česká, ale vůbec slovanská tištěná Bible vyšla v Praze v roce 1488 (známá jako Pražská) na 602 listech o 46/48 řádcích. Výše zmiňovaná Bible Kutnohorská obsahuje téměř shodný text o 606 listech. Překlad Bible Pražské je dílem univerzitních mistrů zřejmě pod patronací mistra Václava Korandy ml. Jeho a jeho spolupracovníků péčí se takto i České země přiřadili k nejvzdělanějším národům Evropy.

6) Závěrem bych rád připomněl myšlenky Wilhelma von Humboldta, které shrnul v díle *O rozdílnosti stavby lidského jazyka a jejím vlivu na duchovní rozvoj lidského rodu* vydaného v roce 1836, kde autor upozoruje, že „... řeč je zároveň vnějším projevem ducha národů; jejich řeč je jejich duch a jejich duch je jejich řeč, totožnost obojího nikdy nelze myslet dostatečně. Jak se ve skutečnosti setkávají v jednom, stejném zdroji, jenž přesahuje naše chápání, pro nás zůstává neobjasnitelně skryto... skutečný vysvětlující princip a pravý určující důvod rozdílností řečí však musíme spatřovat v duchovní síle národů, neboť pouze ta se vyjevuje jako živě samostatná, zatímco řeč se na ni jen upíná... historicky máme vždy co do činění pouze s reálně hovořícími lidmi, kvůli tomu však nemůžeme ztratit z očí onen skutečný vztah. Intelektualitu a řeč sice oddělujeme, ve skutečnosti však toto rozdělení neexistuje... řeč sama není dílem (Ergon), nýbrž činností (Energeia). Její skutečná definice tak může být pouze genetická. Je věčně se opakující prací ducha, jež činí artikulovaný zvuk schopným vyjádřit myšlení. Přísně a bezprostředně vzato, je toto definice konkrétního mluvení; avšak v pravém a bytostném významu lze řeč chápat pouze jako totalitu tohoto mluvení... prostřednictvím znázornění formy musíme poznat specifickou cestu, kterou si řeč – a spolu s ní národ, jemuž tato řeč náleží – razí k tomu, aby vyjádřila myšlení. Musíme být schopni nahlédnout, jakým způsobem se tato řeč vztahuje k jiným řečem...“.² Vztáhnou-li autorovi

¹ Srov. Tobolka, Zdeněk, V. (ed.). *Československé knihovnictví. Československý kompas*, Praha 1925, s. 47 an.

² Humboldt, W. *O rozdílnosti stavby lidského jazyka a jejím vlivu na duchovní rozvoj lidského rodu*. (přel. Tomáš Koblížek). In: Borovička, L. (ed.). „*Světový názor*“. Od Humboldta k

myšlenky plně k textu psanému jakožto první zachycené formě myšlenky, vysvitne záhy v mysli člověku kultivovanému a přemýšlivému důsledek studia a šíření biblických textů pro ducha národa.

Literatura:

- Bárta, M. *Johannes Gutenberg (1397/1400-1468). Vynález knihtisku a zrození moderní Evropy*. In: Bárta, M. - Kovář, M. Et al. (eds.). *Lidé a dějiny. K roli osobnosti v historii a multidisciplinární perspektivě*. Academia, Praha 2017, s. 189-207.
- Cuřín, F. (ed.). *Vývoj českého jazyka a dialektologie*. SPN, Praha 1964.
- Cejnar, J. (ed.). *Nejstarší české veršované legendy*. Nakladatelství ČSAV, Praha 1964.
- Čajka, F. *Staroslověnské písemnictví na Velké Moravě a ve středověkých Čechách*. Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., Praha 2017.
- Dragoun, M. *Středověké rukopisy v českých zemích*. Scriptorium, U. Karlova – Filozofická fakulta, Praha 2018, s. 76 an.
- Dobrovský, J. *Pražský zlomek evangelia sv. Marka, obecně (pokládáný za) vlastní rukopis (Markův).*, z. r. 1778 a Cyril a Metoděj. *Slovanští apoštolové*, z. r. 1823. In: Kaňák, M. *Z náboženského odkazu Josefa Dobrovského*. Edice Blahoslav, Praha 1954, s. 59-75 a 210-285.
- Havlík, Lubomír, E. *Kronika o Velké Moravě*. Jota, Brno 2013.
- Hlaváčková, H. *Kdy vznikla Bible krále Václava IV?* In: Bukovinská, B. - Konečný, L. (eds). *Ars Longa. Sborník k nedožitým sedmdesátinám Josefa Krásy. Ústav dějin umění AV ČR – Artefactum*, Praha 2003, s. 65-80.
- Hlaváček, I. - Kašpar, J. - Nový, R. *Vadamecum pomocných věd historických*. H+H Vyšehradská, Jinočany 2002; Kraft, P. *Almanach medievisty - editora*. Historický ústav AV ČR, Praha 2011.
- Hoffmann, F. *Výbor kodikologických rozprav a studií. Studia codicologica selecta*. Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Praha 2010.
- Hrabák, J. *Ze starší české literatury*. SPN, Praha 1964.

- Humboldt, W. *O rozdílnosti stavby lidského jazyka a jejím vlivu na duchovní rozvoj lidského rodu*. (přel. Tomáš Koblížek). In: Borovička, L. (ed.). „Světový názor“. Od Humboldta k Eagletonovi. Komentovaná antologie textů k dějinám pojmu. Academia, Praha 2017, s. 25-42.
- Hus, J. *Postila*. (přel. Václav Flajšhans). Nakl. J. R. Vilímek, Praha 1900.
- Křečková, J. *Das Archiv des Klosters von Břevnov*. In: Tausend Jahre Benediktiner Kloster in Břevnov. Benediktenerabtei der hl. Margarethe in Prag – Břevnov, Praha 1993, s. 20-32.
- Kyas, V. *Staročeská Bible Drážďanská a Olomoucká I. Evangelia, 1981; II. Epištoly, Skutky apoštolské, Apokalypsa, 1985; III. Genesis – Ezdráš, 1988; Tobíáš – Sirachovec, 1990*. Academia, Praha 2009.
- Kyas, V. *Česká Bible v dějinách národního písemnictví*. Vyšehrad, Praha 1997.
- Kuzmík, J. *Knižná kultúra u slovenských Slovienov v predrománskom predcyrilometodovskom období*. In: Chovan, J. (ed.). *Letopis pamätníka Slovenskej literatúry 1969*. Matica Slovenská, Martin 1970, s. 147-176.
- Kopecký, M. *Úvod do studia staročeských rukopisů a tisků*. SPN, Praha 1978.
- Králík, O. *Nová fáze sporů o slovenskou kulturu v přemyslovských Čechách*. In: *Slavia. Časopis pro slovanskou filologii.*, roč. XXXVII., ČSAV, Praha 1968, s. 474-494.
- Lehár, J. *Nejstarší česká epika*. Vyšehrad, Praha 1983.
- Lepkowski, T. *Słownik historii Polski*. Wiedza Powzsechna, Warszawa 1969, s. 137.
- Neupauer, E. *Cyrilometodějský překlad Bible*. In: Husár, J. (ed.). *Prawoslawny Biblijny Almanach III / 2019*. Diecezjalny ośrodek kultury Prawoslawnej ELPIS, Gorlice 2019, s. 48-57.
- Pacnerová, L. *Česká Bible Hlaholská. (Bible Vyšebrodská)*. Slovanský ústav AV ČR – Euroslavica, Praha 2000.
- Pečírková, J. - Sobáčíková, H. - Pytlíková, M. Etc. (eds.). *Staročeská Bible Drážďanská a Olomoucká s částmi Proroků rožmberských a Bible litoměřicko - třeboňské V/1 (Izaiáš – Daniel) a V/2 (Ozeáš – 2. Makabejská)*. Academia, Praha 2009.
- Tobolka, Zdeněk, V. (ed.). *Československé knihovnictví. Československý kompas*, Praha 1925.
- Tobolka, Z. *Kniha. Její vznik, vývoj a rozbor*. Orbis, Praha 1949.

- Thiesen, M. *Geschichtsbilder: Wie Geschichten Geschichte machen. Illustriert anhand des Willhelm-Codex für König Wenzel IV. von Böhmen* (Cod. s. n. 2643, Wien, ONB). In: Horníčková, K. - Šroněk, M. (eds). *Žena ve člunu. Sborník Hany J. Hlaváčkové. Ústav dějin umění AV ČR – Artefactum*, Praha 2007, s. 15-37.
- Turek, R. *Čechy na úsvitě dějin*. Orbis, Praha 1963.
- Turek, R. *Počátky české vzdělanosti. Od příchodu Slovanů do doby románské*. Vyšehrad, Praha 1988.
- Večerka, R. *Slovanské počátky české knižní vzdělanosti*. SPN, Praha 1963.
- Zachová, J. *Legendy Wolfenbüttelského rukopisu*. Filosofia, Praha 2010.

PRAWOSŁAWNY BIBLIJNY ALMANACH
III/2023

Redaktor wydania: doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

Recenzenci:

J.E. Abp ThDr Paisjusz (Martyniuk), PhD.

Ks. dr Artur Aleksiejuk

Ks. dr Andrzej Konachowicz

doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

Skład: doc. ThDr. Ján Husár, PhD.

Rok wydania: 2023

Ilość stron: 138

Wydawca: Diecezjalny ośrodek Kultury Prawosławnej
ELPIS v Gorlicach

ISBN 978-83-63055-51-6